

A. R. Torní

Finlands två ansikten

Politiska händelser på scenen och bakom kulisserna

Arbetarkulturs förlag 1944

A. R. Torní är pseudonym för *Erkki August Valdemar Wadenström* (f. 17/12 1902 i Borgå, d. 14/2 1991 i Helsingfors), författare och journalist, medlem i Finlands Kommunistiska Parti. Pseudonymen använde han då han under andra världskriget vistades i Sverige. Boken ger Finlands historia utifrån ett vänsterperspektiv.

Innehåll

Förord	1
I. Finska folket under svensk och rysk regim.....	2
II. Den ryska revolutionen och Finland.....	8
III. Inbördeskriget och den vita terrorn	14
IV. De sociala förhållandena efter inbördeskriget.	20
V. President Ståhlberg försöker bygga upp en demokratisk stat.....	24
VI. Lapporörelsen och Svinhufvuds diktatur.	30
VII. Finlands relationer till Sovjetunionen och Tyskland.	38
VIII. Kriget.....	43
IX. Sverige och Finland.....	52
X. Finska folkets framtid.....	55

Föreliggande bok om den politiska utvecklingen i vårt östra grannland kastar nytt ljus över många sidor av finsk verklighet, vilka för allmänheten i Sverige hittills tett sig dunkla. Några av författarens omdömen och formuleringar kan förefalla hårda och tillspetsade. Det bör därför betonas, att denna bok är skriven av en finländare, som själv genomlevat och genomlidit den tunga och svåra kampen för frihet och demokrati i sitt land och därför är denna skildring av finsk politik ett synnerligen värdefullt tidsdokument.

Förlaget.

Förord

Finland intar för närvarande en central ställning i den nordiska diskussionen. På många sätt har frågan om Finland kommit att bli en vattendelare i denna diskussion. Denna bok försöker ge en bild av de två riktningar, som sedan länge kämpat mot varandra i Finland och starkt engagerat även den utländska opinionen. Av dessa riktningar har den röda, d. v. s. de socialistiska arbetarna, befunnit sig i underläge och har i allmänhet inte fått sin röst hörd gentemot de vitas, d. v. s. den reaktionära överklassens, propaganda. Nu, då de vitas förbund med Hitler och deras krig mot Sovjetunionen har fört Finland till undergångens brant, har dock de rödas åsikter och mål fått ökad betydelse. En historisk översikt om kampen mellan de röda och vita har därför ansetts vara på sin plats. Det är omöjligt att förstå det som nu händer i Finland utan kännedom om det finska inbördeskriget och om de politiska och sociala förhållandena i landet under tiden mellan de två världskrigen. Författaren gill denna bok hoppas, att hans arbete i någon mån kan sprida ljus över de finska problemen och röja väg för en objektiv uppfattning om den finska arbetarklassen och dess strävanden.

Mars 1944.

A. R. T.

I. Finska folket under svensk och rysk regim

Finnarna hör i språkligt avseende till den finsk-ugriska folkgruppen i Europa. Deras språk är varken besläktat med de germanska eller slaviska språken trots att finnarna ända från den historiska tidens början har bott i dessa folks grannskap. Språkets säregenhet har förorsakat en viss isolering, som i sin tur ibland har skapat fördomar och vanföreställningar om det finska folket hos dess grannar. I själva verket skiljer sig finnarna föga varken till utseende eller levnadsvanor från de övriga folkslagen i Nord-Europa. Sedan urminnes tider har de varit i livlig kontakt med de övriga östersjöfolken, och längs Finska viken har gått en viktig handelsväg, som har bundit samman den skandinaviska halvön och den stora östeuropeiska slätten ända till Svarta och Kaspiska havet. De särskilda naturförhållandena har dock satt sin prägel på det finska folket. På samma sätt som i Norge har naturen även i Finland gynnat de olika landskapens isolering – i Norge genom de höga fjällen och otaliga fjordarna, i Finland genom stora skogs- och träskmarker samt tusentals sjöar. Det är därför inte någon tillfällighet, att av de fyra nordiska nationerna danskar och svenskar, vilka hade sina kraftcentra på slättlandet, långt tidigare än normän och finnar kunde bygga upp enhetliga och stabila statsbildningar. Resultatet blev, att Norge under århundraden kom att lyda under den danska kronan och Finland under den svenska. Först vår tids utvecklade trafikväsende har brutit isoleringen.

Den bild som det finska nationaleposet Kalevala ger oss om det fornfinska samhället före den svenska erövringen är ett fredligt, jordbruksidkande folk utan någon krigisk överklass. Då de germanska eposen Niebelungenlied och Eddan sjunger om mäktiga herrars krigiska bravader, nöjer sig Kalevala med att behandla relativt vardagliga företeelser och lovprisar arbete och kunskap. Finland var troligen ett ganska fridfullt land innan det blev skådeplats för sammandrabbningar mellan svenskarna och den mäktiga handelsrepubliken Novgorod i öster, vilka båda försökte lägga Finland under sig. Sedan dess var freden borta och det finska folket fick pröva krigets härjningar mera än kanske någon annan nation i Norden.

Det var den viktiga handelsvägen genom Finska viken till Ladoga som både Novgorod och det svenska riket ville behärska. Kristendomens införande var bara ett camouflage för dessa strävanden. Det förefaller som om Novgorod först hade övertaget. Både ordet ”präst” (pappi) och ”bibel” (raamattu) i finska språket är lånade ur ryskan, vilket tyder på att det var ryssarna i Novgorod som först försökte omvända de hedniska finnarna. De finsktalande karelarna betraktades som en statsbärande folkgrupp i Novgorod och deras språk var länge jämställt med ryskan. Karelarna behärskade en viktig handelsväg till Vita havet och till den Murmanska kusten. De gjorde gemensam sak med sina slaviska grannar och 1240 tillfogade de tillsammans med ryssarna svenskarna ett svidande nederlag, då dessa under ledning av Åbobiskopen Thomas försökte tränga in genom Neva till Ladoga. Den karelsk-ryska hären leddes av den berömde Alexander Nevski, som kort därefter slog även de tyska ordenriddare, som över Peipussjöns is försökte tränga in på Novgorods område. Novgorods ställning försvagades dock snart genom mongolernas inträngande i Ryssland. Novgorod förblev visserligen självständigt, men dess handel utsattes för svåra bakslag. I denna Novgorods svaghetstid lyckades svenskarna 1293 bita sig fast vid Viborg, som den tiden stod i vattenförbindelse med Ladoga och behärskade en viktig handelsväg österut. I fredsfördraget i Nöteborg 1323 måste Novgorod avstå från sina aspirationer gentemot sydvästra Finland, men Ladoga-Karelen stannade fortfarande under Novgorod och även norra Finland betraktades länge som en novgorodsk domän. Finland delades alltså mellan två riken, som hade sinsemellan mycket olika struktur både i socialt och kulturellt avseende.

Enligt svensk historieuppfattning, som även de flesta finska historikerna har tillägnat sig, innebar den svenska erövringen av Finland en lycka för det finska folket. På detta sätt blev det finska folket indraget i den ”västerländska” kulturkretsen. Man bör dock i detta sammanhang anmärka, att den ”västerländska kulturen” under medeltiden inte stod särskilt högt jämfört med den byzantinska, som erövrade östra Europa. Dessutom betydde den svenska erövringen,

att det finska folket delades i två läger. I Novgorod, där finnar och ryssar hittills hade varit ungefär jämbördiga, blev nu det slaviska inslaget dominerande. Västfinnarnas förbindelser med Karelen och Nord-Ryssland, som under medeltiden var befolkat nästan uteslutande av finska stammar, blev avbrutna. Slaverna trängde fram och i det nya kraftcentrum som Moskva bildade blev de utslagsgivande. I kriget mellan Sverge och Moskva kämpade finska trupper på båda sidorna och Finland blev illa skövlat. Det finns ett intressant historiskt dokument från 1550-talet, ett brev från Gustaf Wasa till fogden i Uppsala, som bevisar i hur hög grad finnarna fick sitta emellan i de svensk-ryska kriget. Konungen uppmanar nämligen i sitt brev fogden att noga övervaka de ryska krigsfångarna i Uppland ty de har ju så lätt att fly då de kan finska! Av brevet att döma torde kung Gustafs moskovitiska krigsfångar alltså ha varit karelare. Även i ett annat sammanhang kom det fram, att finnarna i östra Finland inte betraktade ryssarna uteslutande som fiender. Under Sigismunds regering anlände nämligen från öst-Finland en bondedeputation till hertig Karl, som då var riksföreståndare i Sverge, och beklagade sig över de grymheter och plundringar, som konungens här hade gjort sig skyldig till gentemot befolkningen i östra Finland. Deputationen förklarade, att om den svenska regeringen inte kunde hjälpa bönderna i deras nöd, ansåg de sig tvungna att vända sig till storfursten i Moskva för att få hjälp. Det är bekant, att hertig Karl, som ville tränga ut Sigismund från Sverge, uppmuntrade de finska bönderna att göra uppror mot dennes ståhållare Klas Fleming. I Österbotten och Savolax utbröt också ett stort bondeuppror, det s. k. klubbekriget, men hertig Karl lämnade de upproriska bönderna i sticket och de blev nedslaktade av Flemings trupper.

I stora drag behandlades dock bönderna i svenska riket bättre än i det ryska. Livegenskap existerade ju inte i Sverge. Dock måste man här göra den invändningen, att inte heller bönderna i norra Rysslands skogstrakter var livegna. Östkarelarna, som lydde under Moskva, har aldrig varit livegna. Naturförhållandena gjorde det omöjligt att skapa storgods i dessa trakter, befolkningen levde delvis på jakt och fiske och förblev relativt fri i de stora skogarna. Den mångomtalade nordiska bondefriheten beror i själva verket icke så mycket på de nordiska makthavarnas sociala ädelmod som på naturförhållandena, vilka icke tillät skapandet av storgods med livegen arbetskraft. Det fanns dock i södra Sverge och södra Finland storgods, där de svenska och finska bönderna knappast hade det bättre än sina ryska jämlingar i öster, fastän de inte lagligen betraktades som livegna.

Man kan även säga, att det svenska rättsväsendet och administrationen överhuvudtaget var bättre ordnad än i det stora ryska riket. Dock bör man inte överdriva det svenska rättsväsendets välsignelser i Finland. Det fanns mycket godtycke och korrupcion även där. Och den nutida finska rättvisan, som ju säger sig följa de svenska traditionerna, har som bekant inte särskilt gott rykte om sig. (Vi skall närmare behandla denna fråga i ett senare kapitel.) Tidvis, såsom t. ex. under "kronofogden" Karl XI, uppfyllde dock den svenska administrationen höga krav. Men under Karl XII:s krig blev godtycket åter rådande. Som exempel på detta må här blott nämnas, att kronofogden i norra Karelen, Simon Affleck, plundrade sitt län så fullständigt, att bönderna slutligen inte såg någon annan utväg än att göra uppror mot honom och kalla sina fränder i ryska Karelen till hjälp.

Den svenska regimen i Finland måste dock få det erkännandet, att den inte behandlade det finska folket sämre än det svenska. Men de otaliga krig som de svenska konungarna förde mot Ryssland försatte dock rikets östra del i vida värre läge än den västra. Finland var flera gånger ockuperat av ryska trupper och det fick bära en proportionellt sett vida större andel i riksförsvaret än de andra delarna av det svenska riket. I slutet av 1500-talet och i början av 1600-talet blev flera landskap i Finland nästan avfolkade. Sålunda ödelade ridande ryska trupper, som hade kommit över Finska vikens is, under Johan III:s tid stora delar av Nyland och släpade bort dess befolkning. Livet i Finland under Johan III:s tid och särskilt efter klubbekriget var så outhärdligt, att tusentals finnar lämnade sina boplatser och utvandrade till Sverge. De många "finnmarkerna" i mellersta Sverge härstammar från den tiden. Tillsammans

13.000 personer eller 5 % av Finlands dåvarande befolkning torde vid den tiden ha utvandrat till Sverige, där de bosatte sig särskilt i Värmlands, Dalarnas och Gästriklands skogstrakter. Dessa ”skogsfinnar” har senare assimilerats med den svenska befolkningen och övergivit sitt ursprungliga språk. En annan finsk folkvandring ägde rum efter Stolbova-freden 1617 och gick österut. Den svenska regeringen betraktade de grekisk-katolska karelarna – i motsats till de lutherska finnarna – som fiender till riket, och efter erövringen av Ladoga-Karelen (Kexholms län) och Ingermanland behandlades karelarna så strängt, att de i massvis flydde till Ryssland. Moskva-regeringen gav dem nya boplatser i guvernementet Tver (nuvarande Kalinin-området), där det före det första världskriget ännu fanns 300.000 finsktalande bland den ryska befolkningen. De avfolkade områdena i Ladoga-Karelen och Ingermanland koloniserades sedermera av lutherska bönder från Savolax.

Mest fick dock det finska folket lida under det stora nordiska kriget 1700-1721. Landet var då i åtta år ockuperat av ryska trupper och nöden var så stor, att en stor del av befolkningen gick under innan freden kom.

Den finländska historikern Eirik Hornborg har i sin bok ”Sverige och Ryssland genom tiderna” försökt lasta det svenska nederlaget i stora nordiska kriget på Karl XI:s reduktionspolitik och kungens stränga behandling av de baltiska baronerna, vilka blev fientligt inställda mot det svenska riket och började intrigera med den polska och ryska regeringen mot den svenska stormakten. Hornborgs uppfattning, att en lycklig krigföring först och främst fordrar en enig och målmedveten överklass, torde dock kunna tillskrivas den reaktionära inställning, som är rådande bland den finländska bourgeoisin. I försvaret av de svenska Östersjö-provinserna betydde naturligtvis även folkets inställning något och denna inställning var avgjort till den svenska regimens förmån. Hur uselt en enig överklass kunde föra krig, kom ju sedermera fram i hattpartiets krig mot Ryssland 1741-1743. Allmän uppfattning bland historikerna torde numera vara, att Sveriges stormaktsställning inte hade några naturliga förutsättningar och att det i längden hade varit omöjligt att utestänga Ryssland från Östersjön. Karl XII med sin galna krigspolitik bara påskyndade denna utveckling.

På den tiden Novgorod hade varit ryskt kraftcentrum, hade tidvis halva Finland hört till dess domäner. Peter den store lade sitt regeringssäte ännu närmare Finland genom att bygga en ny huvudstad vid mynningen av Neva. Finland kom om möjligt mera än förut i brännpunkten. Under tiden fram till 1809 blev den svenska regimen i Finland avsevärt bättre än den hade varit tidigare. De icke-adliga samhällsklasserna fick mera inflytande i förvaltningen och en mera förnuftig ekonomisk politik blev följd. Borgarklassen, som hade en mera realistisk syn på tingen, började tränga fram. En viss ekonomisk uppblomstring kunde iakttagas i det svenska riket, men samtidigt försvagade klasskampen statens grundvalar. Gustaf III försökte genom kunglig diktatur hålla de stridande parterna i schack, men väckte bara missnöje hos båda parterna. Detta kom till uttryck särskilt i de adliga officerarnas uppträdande mot honom under kriget mot Ryssland 1788-1790. Konungen försökte då genom Förenings- och Säkerhetsakten av 1789 vinna de lägre stånden på sin sida. År 1792 föll han dock offer för en lönnmördares kula.

Motsättningen mellan den tidigare överklassen och de yngre framträngande krafterna spelade en betydande roll i frågan om Finland skulle förenas med Ryssland. Det råder inget tvivel om, att den gamla överklassen i Finland alldeles på samma sätt som de baltiska baronerna hundra år tidigare började föredra den autoritära ryska regimen framför den svenska. Moderna historiker torde numera vara överens om, att det finska kriget 1808-1809 närmast vittnar om ett förräderi, som överklassen begick gentemot sitt folk. Det finns många bevis på, att det finska folket ville kämpa för den svenska regimen, som garanterade det många fri- och rättigheter, och att folket var mycket förbittrat på den finländska överklassen. Beklagligt nog har inte Runeberg i sin ”Fänrik Ståls sägner” blivit tolk för det finska folkets uppfattning, utan tvärtom försökt rentvå den finska överklassen. Hans sånger om det finska kriget har som regel

ingen verklighetsgrund. ”Fänrik Ståls sägner” har dock haft en utomordentligt stor propagandistisk betydelse då den ju har använts som läsebok både i de svenska och finska skolorna.

En borgerlig historiker, B. Estlander, gör i sin bok ”Elva årtionden ur Finlands historia”, följande reflexioner angående kriget 1808-1809 och kriget 1918:

”År 1808 var Finlands svensk- som finskspråkiga allmoge lika ivrig att försvara det svenska väldet i vårt land, som alls ingen ville byta med Rysslands. I Karelen, i Österbotten, på Åland, överallt grep man till vapen, självmant, med stigande iver, i bjärt motsats till den allmänna undfallenheten inom överklassen; år 1918 var det av samma folk en här på hundratusen som, med ryska gevär, understödd av ryska matrosar och soldater, under ledning av ryska officerare, gick till strid ej blott mot egna landsmän, men mot sitt eget land: en märkvärdig utveckling från väster till öster, vars orsaker historien icke kan förbigå.”

Detta uttalande är typiskt för den primitiva historieuppfattning, som fäster sig vid väderstrecken och vid skenbara likheter i stället för att studera förändringar i samhällets struktur och förskjutningar i samhällsklassernas läge. Det finska folket var fullkomligt konsekvent både 1808 och 1918: båda gångerna kämpade det för en samhällsordning som det ansåg vara fördelaktigast för det. Och den finska överklassen var likaså trogen sina klassintressen både 1808 och 1918. År 1808 valde den den tsaristiska regimen, därför att utvecklingen i Sverige gick i alltför demokratisk riktning, och 1918 valde den tyskt herravälde i stället för ryskt, därför att den ryska revolutionen hade bragt arbetarklassen till makten i Ryssland.

Att den finska överklassen verkligen vann mycket genom att byta ut den svenska regimen mot den ryska framgår därav, att finska lantdagen icke sammankallades under ett halvt sekels tid och att regeringsformen av år 1772 samt Förenings- och Säkerhetsakten av 1789 förblev Finlands grundlag långt efter det svenska folket hade avskaffat dem och ersatt dem med mera demokratiska. Ännu år 1918 återopade den vita regimen i Finland regeringsformen av 1772 då den valde en tysk konung för Finland.

Tsarismen avbröt även den kulturella utvecklingen och den utveckling i riktning mot nationellt medvetande, som hade kunnat spåras i Finland under de sista åren av svensk regim. Föreningen med Ryssland kom inte överraskande för de bildade skikten av finska folket. Professor Henrik Gabriel Porthan, en finne som har skrivit den första läroboken i finska språket och en första studie i Finlands historia samt påbörjat uppteckningen av de finska folksångerna, uttryckte i sina brev ängslan för det som komma skulle. Denne fennofil ansåg, att finska folket under svensk regim hade större möjligheter att utveckla sina nationella särigheter än under den ryska.

Först såg det även ut som om Porthan, vilken dog 1804, hade haft rätt i sina onda aningar. Överklassens språk i Finland var svenska och de ryska makthavarna fastställde därför svenskan som Finlands nationalspråk. Det finska folket hade ingen möjlighet att få sin röst hörd i lantdagen, rättsväsendets språk var svenska, likaså de få skolornas. En professor vid Åbo universitet, A. I. Arvidsson, som kritiserade dessa förhållanden och anmärkte, att det även existerade ett finsktalande folk, måste lämna sin anställning och gå i landsflykt. Förhållandena i Finland i början av den ryska regimen bevisar, att en i socialt hänseende reaktionär regering alltid är reaktionär även nationellt sett. Det låter kanske paradoxalt, men den historiska sanningen är, att Finland aldrig under den svenska tiden hade varit så ”svenskt” som i början av den ryska tiden. Kulmen i denna utveckling nåddes av en kejserlig förordning av 1850, som förbjöd tryckning och spridning av andra på finska språket skrivna böcker och skrifter än religiösa och ”ekonomiska”.

I de svenska kretsar, som inte närmare har studerat språkstriderna i Finland, är den uppfattningen ganska allmän, att ”fennomanernas” kamp riktades mot svenskarna. Så var icke alls fallet. Fennomanernas kamp riktades mot en hänsynslös överklass, som 1808 hade förrätt Sverige och nu försökte med tsarregimens hjälp undertrycka det finska folket. Språkstriden i

Finland på 1800-talet var i djupare mening ingen språkstrid alls utan klasskamp mellan den uppåtsträvande finska borgar- och bondeklassen och den onationella överklassen, som hade sitt ankarfäste i södra Finlands herrgårdar. Som bevis härpå må nämnas, att J. V. Snellmans tidning "Saima" indrogs 1845 icke därför att han hade kämpat för det finska språkets rättigheter, utan därför, att han i sin tidning hade publicerat en artikel om de östfinska böndernas svåra sociala läge och kritiserat tjänstemännens handlingssätt gentemot dem. Den svensktalande överklassen i Finland använde skickligt den rädsla som franska revolutionen och dess efterföljare hade förorsakat i det ryska hovet för att stämpla alla det finska folkets försök att förbättra sin ställning som revolutionära. I sin iver att visa sitt reaktionära sinnelag var de finländska tjänstemännen ofta "mera påvliga än påven själv". Sålunda förbjöd guvernören Thesleff i Helsingfors de finska studenterna att fira Porthans minne, anmärkande att Porthan, den mest finske av alla den svenska tidens lärda, var "en svensk professor" och att det alltså var opassande att fira hans minne i ryska riket! Även denna lilla detalj visar, att den svensktalande överklassen i Finland varken var svensk eller finsk till sinnelaget, utan en grupp av onationella reaktionärer. Inte ens bildade ryssar godkände deras förfaringssätt. I den brevväxling, som professorn i ryska språket vid Helsingfors universitet, Jakob Grot, hade med rektorn vid Petersburgs universitet, Pletnjoff, skyntar ofta avsky mot det kryperi som den finska överklassen gjorde sig skyldig till inför det ryska hovet. Grot fördömer Thesleffs ingripande mot Porthan-festen och Pletnjoff uppmanar sin kollega att rösta för den hatade Snellman, då denne sökte om en professur vid universitetet. Men så länge tsar Nikolaj I levde, hade de finländska reaktionärerna gyllene tider. Det är också typiskt, att dessa reaktionärens senfödda ättling, C. A. J. Gadolin, i en år 1938 på Kooperativa Förbundets förlag utkommen bok "Finland av i går och i dag" rubricerar sin berättelse om denna tid med orden "De goda ryska åren". Ja, det var verkligen goda år från reaktionärernas synpunkt: det finska folket hade ingenting att säga till om i sitt lands angelägenheter!

Men i ett hänseende fick det finska folket i alla fall det bättre under den ryska tiden: under elva årtionden behövde det icke lida av kriget och den autonomi ryska regeringen skänkte Finland blev grunden för senare nationell uppblomstring. Vad var då orsaken till tsarregeringens relativt liberala politik mot Finland? Säkert spelade här den omständigheten en stor roll, att den ryska huvudstaden låg i Finlands omedelbara närhet. Regeringen hade därför intresse av att lugn rådde i Finland. Med "Finland" förstod man dock i början av 1800-talet den svensktalande överklassen. Det finska folket var relativt rättslöst. En förändring i ryska regeringens politik i detta hänseende skedde först efter Krim-kriget 1854-1856. Svagheter i det autoritära systemet hade då kommit i dagen och en viss oro gav sig tillkänna över hela Ryssland. Tsar Alexander II började nu "modernisera" den inre ryska förvaltningen. Finland fick i detta sammanhang tillbaka sin lantdag och de autonoma rättigheterna utvidgades bl. a. genom att Finland fick sitt eget mynts-system. Den mest djupgående förändringen var dock den, att den ryska regeringen inte mera gav sitt stöd uteslutande åt den svensktalande överklassen, utan började närma sig "fennomanerna". Den antiryska stämningen i Sverge och vissa svenska kretsars spekulationer under Krim-kriget om återerövring av Finland hade noga iakttagits i den ryska huvudstaden. Det hjälpte inte, att ledande finlandssvenskar, bl. a. J. L. Runeberg, tog bestämt avstånd från dessa strävanden. J. V. Snellman, som tidigare hade betraktats som en radikal samhällsomstörtare, blev medlem i den kejsrerliga senaten i Helsingfors och Finlands finansminister. Finska språket upphöjdes till nationalspråk och flera finskspråkiga läroverk grundades. Tidigare förordningar mot finska språkets användande i rättslivet och i litteraturen upphävdes.

J. V. Snellman var den segrande borgarklassens representant. Han var i många avseenden en märklig man, som ryckte upp det finska folket ur den dvala i vilken det hade sjunkit under storgodsherrarnas gråa regim. Men i sitt ekonomiska tänkande var han en typisk representant för sin klass. Under den stora hungersnöden 1867-68 – den sista av detta slag i Finland – förorsakade han mycket elände genom sin bestämmelse, att det vid statliga och kommunala

hjälparbeten måste betalas mindre löner än vad privatföretagarna betalade. Resultatet blev lönesänkningar över hela landet och nöden bara förvärrades. Massvis med finska arbetare, som dog av undernäring, är begravda längs järnvägen Riihimäki–Leningrad, som byggdes under hungeråren. ”Banvallen är förstärkt med människoben”, brukar man säga om denna järnväg. Detsamma kan man dock säga om det kapitalistiska systemet i allmänhet. Snellmans ekonomiska principer tillämpades sedermera under den stora ekonomiska krisen på 1930-talet av president Svinhufvuds statsminister Kivimäki gentemot de arbetslösa.

På sina gamla dagar råkade Snellman i häftig konflikt med de borgerliga liberalerna, som fordrade full näringsfrihet utan statlig kontroll. Enligt Snellmans åsikter borde näringslivet byggas upp i intimt samarbete med statsmakten och under dess kontroll. Klarsynt spådde Snellman i en polemik mot liberalerna, att deras ”laissez faire – laissez passer”-program skulle sluta med monopolföretag, vilkas kontroll över näringslivet troligen bleve mera ödesdiger än statens kontroll.

Vid tiden för Snellmans död börjar en ny klass, den finska arbetarklassen, visa sig på arenan. Tillsvidare spelade den dock ingen politisk roll. Under ledning av Yrjö Koskinen fortsätter det gammalfinska partiet det samarbete med tsarregeringen, som Snellman hade inlett. Men tsarregeringen brottades nu med de revolutionära rörelser som hade uppstått i Ryssland.

II. Den ryska revolutionen och Finland

Vad var orsaken till, att tsarregeringen i slutet av 1800-talet började begränsa Finlands autonoma rättigheter, trots att den genom sitt samarbete med det gammalfinska partiet hade fått ett stadigt grepp om det finska folket och inga oroligheter hade utbrutit i storfurstedömet?

I en intressant artikel i Dagens Nyheter av den 5 mars 1943 ”Finlands väg” ger dr Johannes Wickman en storpolitisk förklaring till det förändrade förhållandet. Han skriver:

”Det autonoma storfurstendömet Finland åtnjöt en liberal behandling tills den europeiska maktbalansen hotade att omkastas då Preussen hade blivit kärnan i ett aggressivt tyskt kejsardöme. Från sekelskiftet går en rak politisk linje till det tyska överfallet på Ryssland och Frankrike år 1914 – och det är vid sekelskiftet som russificeringspolitiken i Finland inleds, varvid ett klart fattat försvarspolitiskt motiv medverkar. Tyskland var huvudmotståndaren men tsarregeringen räknade också med faran av ett i förbund med Tyskland opererande Sverige. Den ryska militärledningen sysselsatte sig med eventualiteten av svenskt stöd åt finska strävanden att bryta ut storfurstendömet ur det ryska riket, och när generalstaben gjorde upp sina planer inryckte den i sina 'krigsfall' ett svenskt angrepp över finskt område mot Petersburg, beläget på ringa avstånd från finska gränsen.”

Det kan ju hända, att de militärpolitiska motiven spelade en viss roll i den förändrade politiken gentemot Finland, men de var säkert inte utslagsgivande. Mycket mera betydde de inrikespolitiska motiven.

Det feudala systemet i Ryssland knakade i sina fogar. En missnöjd borgarklass och en revolutionär bonde- och arbetarklass gjorde tillvaron sur för den autoritära tsaristiska regimen. För att hävda sig mot ”upplösningstendenserna” tog regeringen sin tillflykt till allt strängare polisåtgärder. Finland med sina egna lagar och egen tjänstemannakår låg tätt invid huvudstaden. Den relativa frihet, som rådde i storfurstendömet, hade gjort detta till de ryska revolutionärernas tillflyktsort. Där höll de sina möten och uppgjorde planer för tsarväldets störtande. Inget under, att de tsartrogna ministrarna började ångra att de givit Finland en särställning i det ryska riket. Och så började de s. k. ofärdsåren i Finland. Från 1890, då Finlands postväsende förenades med det ryska, begränsade den ryska regeringen undan för undan Finlands autonoma rättigheter. Finnarna svarade genom att öppna en kamp för sina lagstadgade rättigheter, under vilken man ofta vädjade till utländsk opinion.

Då det talas om det förtryck, under vilket finska folket levde under de sista åren av tsarrysk regim, bör man taga i betraktande, att detta ”förtryck” på intet sätt var jämförligt med det förtryck, som förekommer i vår tid i de fascistiskt styrda länderna. Även Bobrikoffs tid i Finland var rena idyllen jämfört med de metoder, som har använts i flera europeiska länder efter första världskriget. Aldrig under ryska tiden har det heller förekommit en sådan terror mot finska folket som efter inbördeskriget 1918 eller under lappotiden 1930-32, alltså under den tid Finland varit självständigt.

Orsakerna till stridigheterna mellan det autonoma Finland och det ryska riket låg i grund och botten i skiljaktigheten i dessa länder sociala struktur. Ryssland var ännu vid sekelskiftet ett halvfeudalt land, där storgodsägarna var den dominerande samhällsgruppen, låt vara att även borgarklassen började göra sig gällande. I Finland däremot dominerade borgarklassen. Den sociala utvecklingen hade försiggått snabbare i Finland än i det övriga ryska riket. De generösa ryska furstarna förstod icke mycket av ekonomiska problem, men det gjorde i stället den realistiskt tänkande finska bourgeoisin. Snellmans villkor för samarbete med tsarregeringen var ett ekonomiskt oberoende Finland, eget penning- och tullväsende. De ryska aristokraterna gick in på dessa ”krämarnas” krav; huvudsaken för dem var, att det rådde lugn invid huvudstaden och att gränsen västerut var tryggad. Men då den ryska borgarklassen började angripa regeringen, begagnade den dessa eftergifter som vapen: se, har inte den ruttna

adelsregeringen skapat ett ”utland” tätt intill huvudstaden? De finska medborgarna har ju större rättigheter än de ryska! I Finland behandlades en ryss som en utlänning, han hade inga rättigheter om han inte skaffade sig finskt medborgarskap, men finnarna hade i stället alla rättigheter i hela det stora ryska riket! Finnarna deltog inte ens i rikets försvar, alla bördor lades på det ryska folket! Det var borgarklassen – vilken alltid har spelat på de nationella strängarna – som på detta sätt medverkade till schismen mellan Finland och Ryssland. Då tsarregeringen började behandla Finland stramare än hittills svarade den finska borgarklassen med att mobilisera de nationella stämningarna i Finland till sitt försvar. Den förskansade sig bakom lagar och gamla överenskommelser och försvarade tappert de positioner den tidigare hade erövrat.

Uppfattningen om Finland som ett ”laglighetens” land, en rättsstat framför andra, härstammar från de sista ryska åren. I verkligheten låg ju bakom den finska laglighetsstriden en social kamp, för vilken laglighetsstriden blott var en täckmantel. Att den finska bourgeoisin i själva verket icke på något sätt var mera ”lagälskande” än den ryska, framgår av de politiska mord, som den begick. Hyllningen av enskilda politiska mördare har bidragit till den våldsmentalitet, som har vuxit fram i det borgerliga Finland. Hur förvirrade begreppen är om den finska ”laglighetskampen”, framgår bland annat därav, att P. E. Svinhufvud, den illegala kampens understödjare och gynnaren av den brottsliga lapporörelsen, har hyllats som en särskilt framstående ”laglighetskämpe”! I Sverige torde det vara alldeles obekant, att Svinhufvud vann sina ”sporrar” på den politiska arenan såsom försvarsadvokat för en ganska usel politisk mördare, som hade skjutit ihjäl den högste lagvaktaren i Finland, prokuratören Johnsson-Soinin, och att Svinhufvud som president benådade lappoledaren Kosolas son, som hade mördat en skomakare ”av fosterländska motiv”! Dessa anmärkningar om den finska laglighetens karaktär utesluter inte, att det bland den finska bourgeoisin fanns rättslärda, vilkas uppfattning grundade sig på övertygelse, och vilka förtjänar all uppskattning. Jag menar här sådana män som R. A. Wrede och K. J. Ståhlberg. Särskilt den sistnämnde har dock aldrig varit älskad av den finska borgarklassen.

Att den finska bourgeoisin med sin ”laglighetskamp” inte kämpade för det finska folkets frihet, utan endast för sina klassintressen, har den ju senare bevisat genom att sälja finska folket till de tyska militaristerna i deras krig mot de europeiska folken och särskilt mot den socialistiska Sovjetunionen. Att lösgöra Finland från Ryssland hörde inte heller till den finska borgarklassens program så länge den ryska regeringen icke hotade dess makt i Finland och så länge den garanterade skydd mot den finska arbetarklassen, som på ett oroväckande sätt hade börjat röra på sig. Visserligen fanns det en liten grupp aktivister, som på ett ganska tidigt stadium betraktade ett självständigt Finland som sitt mål, men de ledande borgerliga politikerna tog bestämt avstånd från dessa strävanden. Inte heller de finska socialisterna, som samarbetade med de ryska revolutionärerna, hade i första början någon bestämd åsikt angående Finlands självständighet. De ville i främsta rummet få till stånd en förändring i den gammalmodiga konstitutionen, fordrade allmän rösträtt, utvidgad pressfrihet och en ny sociallagstiftning.

Under de revolutionära oroligheterna i Ryssland och Finland 1905-06 genomfördes en representationsreform. Ständerna ersattes med en kammare om 200 medlemmar, utsedda genom proportionella val. Gammalfinska partiet förlorade sin maktställning och senaten bildades av svenskar och ungfinnar. Trots en lyckad storstrejk, som helt förändrade situationen i Finland och tillfälligt sopade bort tsarregimens värsta förtryck, var finska folket dock långt ifrån enhälligt. De borgerliga kretsarna fruktade arbetarklassen, som hade grundat ett rött garde för ordningens upprätthållande. Av studenter och andra borgerliga element bildades i största hast en skyddskår, som bar vita armbindlar som tecken. 1906 kom det på Hagnäs torg i Helsingfors till en sammanstötning mellan dessa. Det var ett första omen om vad framtiden bar i sitt sköte. Den borgerliga senaten upplöste nu medborgargarderna och förstärkte polismakten. Det finska folket hade mycket liten glädje av de nya reformerna. Då

tsaren 1908 åter hade makten säkert i sin hand, fick den ”liberala” senaten gå och en ny reaktionär period började. Denna varade ända till den stora ryska revolutionen 1917. Valen till enkammarlantdagen visade dock, att det finska folket hade blivit alltmera radikalt under det tsaristiska trycket. I valen 1916 fick det socialdemokratiska partiet majoriteten i lantdagen, 103 av de 200 platserna, men tsaren nekade att sammankalla lantdagen. Den kunde börja sitt arbete först efter revolutionen.

Den ryska revolutionen kom inte oväntad varken för den finska borgarklassen eller för arbetarna. På båda håll hade man ju kännedom om de ryska förhållandena. Såsom redan tidigare har nämnts, samarbetade de finska socialisterna med de ryska revolutionärerna. (Sommaren 1906 hade de understött ett soldatuppror i Sveaborg.) Det mäktiga socialdemokratiska partiet i Finland, som under skydd av de finska lagarna kunde arbeta legalt, understödde på många sätt det ryska socialdemokratiska partiet, som måste arbeta illegalt. Lenin var en välkänd personlighet bland de finska socialisterna. Även de borgerliga aktivisterna hjälpte de ryska revolutionärerna, fastän av andra bevekelsegrunder än socialisterna. De hoppades på, att den revolutionära rörelsen skulle i så hög grad försvaga tsarregeringen, att aktivisternas plan om ett självständigt Finland kunde förverkligas. Dessutom hade ju de ryska socialisterna i sitt program godkänt Finlands nationella oberoende. Om än de finska socialdemokraterna ideologiskt sett inte var så renodlade marxister som de ryska socialdemokraternas majoritetsflygel, bolsjevikerna, var samarbetet mellan Lenin och finnarna ganska intimt. Efter det misslyckade revolutionsförsöket 1905 hjälpte finnarna honom undan den tsaristiska polisen och förde honom lyckligt till utlandet. De skötte även om, att hans illegala publikationer smugglades från Paris till Ryssland. De finska socialdemokraterna understödde Lenin även i dennes kamp mot Kerenskis regering 1917.

Trots att de borgerliga aktivisterna i Finland understödde Lenin före revolutionen, var de ingalunda vänner till de socialistiska idéerna. I betydligt högre grad än den ryska bourgeoisin, var den finska borgarklassen väl organiserad och mycket målmedveten i sina strävanden. Den ville inget socialistiskt och inte ens ett demokratiskt Finland, utan ett Finland, där borgarklassen hade all makt utan att störas av de ryska storgodsägarna eller av de ryska socialisterna. Redan på ett tidigt stadium hade de inlett samarbete med den tyska militärledningen för att återförsäkra sig mot den finska och ryska arbetarklassen i den stund tsarregeringen skulle falla. Under världskriget hade unga finska män genom Sverge sänts till Tyskland för att där bilda stommen till den blivande finska armén. Sverge, som under det andra världskriget har blivit så känd för sin ”permittenttrafik”, hade redan under första världskriget en tysk-finsk militärtrafik, som föga överensstämde med dess neutralitet. Ungefär 2.000 finska ”jägare” fördes under kriget illegalt genom Sverge till Tyskland utan att den svenska polisen blandade sig i leken. Från Tyskland sändes ofta finnar ut som sabotörer för att oro de engelsk-ryska leveransförbindelserna. Dessa finnar vandrade genom Sverge och trängde även till Norge, där de i Oslos hamn sprängde två till de allierade hörande fartyg i luften. Några finnar från Tyskland marscherade genom den svenska Lappmarken med dynamitladdningar i ryggsäcken och sprängde i luften de engelska förråd, som hade upplagrats i Kilpisjärvi på finska sidan av gränsen. (Så berättar en finsk ”jägare”, Sulo-Veikko Pekkola, i en efter kriget utkommen bok.) Dessa finnar åtalades icke ens för ”olovlig underrättelseverksamhet” i det ganska tyskvänliga Sverge. Enligt II. R. Gummerus var särskilt K. G. Westman, dåvarande medlem i den Hammarskjöldska regeringen och sedermera P. A. Hanssons justitieminister, välvilligt inställd gentemot den tysk-finska aktivismen.

I sina ”Minnen” berättar den finska generalen Hannes Ignatius, att de finska aktivisterna strax efter den ryska revolutionen förberedde sig att slå ned revolutionen i Finland. Åt den ryska generalen Paul Stahovitsh gav Ignatius det rådet, att den ryska militärledningen genast borde sluta fred med Tyskland och koncentrera sig på kampen mot revolutionen. Själv reste han till Stockholm, fick kontakt med de tyska militärernas representanter och bad om en tysk militärexpedition till Finland för att där ”återställa ordningen”. Detta hände redan i maj 1917.

Samtidigt lovade aktivisterna militär hjälp åt tyskarna: 200 officerare, 600 underofficerare och 50-75.000 till fälttjänst dugliga soldater. B. Estlander berättar entusiastiskt i sin "Elva årtionden ur Finlands historia" om de framtidsperspektiv, som den finska bourgeoisin hade: "En under tysk medverkan uppkommen folkresning i Finland gav Tyskland möjlighet att besätta Murmanskbanan och Archangelsk, avskära ententens förbindelser med Ryssland och hindra upprättande av en ny front i öster, på samma gång den löste oss från vårt ryska beroende."

Dessa och många andra uttalanden bevisar, att den finska bourgeoisin inte ett enda ögonblick tänkte på det finska folkets verkliga frigörelse, utan redan från början var färdig att sälja sitt folk till de tyska militaristerna för deltagande i världskriget. Ignatius, Estlander och många andra erkänner även öppet, att det var den finska borgarklassen, som först började organisera beväpnade trupper, så kallade skyddskårer, för att slå ned revolutionen i Finland, Och detta hände samtidigt, som det finska folket genom att i valen ge sitt stöd åt det socialdemokratiska partiet klart hade uttalat sin mening om den framtida utvecklingslinjen. Efter den ryska revolutionen hade lantdagen, som kejsaren hade hindrat från att sammanträda, genast sammankallats. Den socialdemokratiska majoriteten hade tagit makten, och senaten, den finska regeringen, hade bildats av socialdemokraten Tokoi. Mot denna konstitutionella och lagliga regering började den "lagtrogna" finska bourgeoisin genast intrigera, bad om främmande makters hjälp för att störta den och grundade hemliga, beväpnade organisationer för att göra slut på folkstyret. Detta var början till finska borgarklassens "frihetskrig".

Den tyska krigsledningen var dock ännu inte färdig att sända en expeditjonskår till Finland och Tokoio koalitionsregering kunde tillsvidare hävda sin ställning.

Skillnaden mellan de finska och ryska förhållandena under den ryska revolutionens första tid var även de olikartade förhållandena inom arbetarrörelsen. I spetsen för den ryska arbetarklassen stod det ryska bolsjevikpartiet, vilket hade en enhetlig och mycket målmedveten ledning, vilket man inte kan säga att det finska socialdemokratiska partiet hade. I det sistnämndas ledning satt reformister, med klassarbetets ideologi som ledstjärna, tillsammans med revolutionära marxister, redo att med alla medel försvara arbetarklassens maktställning. De inre stridigheterna mellan dessa element gjorde, att det socialdemokratiska partiets politik blev vacklande och inkonsekvent. Resultatet blev, att den finska socialdemokratin, som hade så stort inflytande att den hade majoritet i lantdagen, blev slagen efter ett borgerligt angrepp, medan bolsjevikpartiet, vars inflytande vid revolutionens början var långt mindre, sedan under Lenins ledning erövrade regeringsmakten i Ryssland.

Den s. k. röda senaten, som bildades våren 1917 under Tokoio ledning, var egentligen inte någon partiregering utan en samlingsregering, där de borgerliga partierna hade lika många representanter som socialdemokraterna. Socialdemokraterna, som hade majoriteten i lantdagen och besatte regeringschefsposten, hade dock det största inflytandet. Då det kom fram, att de borgerliga aktivisterna i hemlighet förberedde ett maktövertagande med utländsk hjälp och tog emot vapensändningar från Tyskland och Sverge, började socialdemokraterna bilda ordningsgardern av arbetarnas idrotts- och ungdomsklubbar. Detta väckte stor förskräckelse på borgerligt håll och dessa kretsar försökte nu få hjälp av den temporära regeringen i Petersburg, som i första början leddes av furst Lvov och sedermera av Kerenski. Förbindelserna mellan det ryska högerpartiet "kadetterna" och de finska borgerliga partierna var mycket intima såsom B. Estlander berättar i sin tidigare nämnda bok. Kadetterna lovade utvidga Finlands autonomi. Men socialdemokraterna nöjde sig inte med vackra ord. De pekade på sina sociala fordringar, 8 timmars arbetsdag och ny demokratisk kommunallagstiftning, och fordrade garantier, att dessa strävanden icke skulle störas från ryskt håll. Förhållandet mellan Kerenskis regering och de finska socialdemokraterna försämrades ständigt. Efter Kerenskis angrepp mot arbetarna i Petrograd i juni 1917 fann den efterspanade Lenin en trygg tillflyktsort i Helsingfors, där han skyddades av den socialdemokratiska milis-

chefen Rovio. (Den tsaristiska polisen hade avskaffats efter revolutionen och ordningen upprätthölls nu av en arbetarmilis.) Från Helsingfors var Lenin i ständig kontakt med sina kamrater i Petersburg och skrev revolutionära proklamationer till det ryska folket, uppmanande detta att störta Kerenskis regering.

Kerenski försökte blanda sig i de finska förhållandena och hävdade, att kejsarens maktbefogenheter hade övergått till den temporära regeringen. De borgerliga partierna i Finland, som sökte skydd mot den socialdemokratiska majoriteten hos den ryska regeringen, godkände Kerenskis förklaring. Men detta gjorde inte socialdemokraterna. Den 18 juli 1917 godkände Finlands lantdag med socialdemokraternas röster mot de borgerliga den s. k. maktlagen, enligt vilken kejsarens maktbefogenheter hädanefter blev överflyttade till den finska lantdagen. Maktlagen betydde i själva verket Finlands självständighetsförklaring och det är skäl i att konstatera, att de borgerliga partierna för att trygga sina klassintressen vid det tillfället var emot Finlands lösgörande från Ryssland. De gick till och med så långt, att de vädjade till Kerenski och bad denne att upplösa det revolutionära parlamentet. Detta gjorde denne också gärna, och lantdagen hindrades med vapenmakt att hålla sina möten. Den socialdemokratiska talmannen Manner uppmanade förgäves de borgerliga representanterna att taga sin plats i riksdagen. Dessa höll sig borta och förklarade riksdagen olaglig efter det att deras bundsförvant Kerenski hade upplöst den och proklamerat nyval i oktober 1917.

Då man från borgerligt håll gång efter annan försökt göra gällande, att de finska socialisterna 1917 var emot Finlands självständighet, bör man taga i betraktande, att det tvärtom var just de finska socialisterna, som först proklamerade Finlands självständighet. De borgerliga partierna kom in på självständighetslinjen först då bolsjevikerna hade kommit till makten i Ryssland.

Det socialdemokratiska partiets heterogena sammansättning och bristen på kraftfulla, målmedvetna ledare kom till synes däri, att partiet icke kunde utnyttja den stämning som rådde bland det finska folket mot Kerenskis regering. Denna var i verkligheten så svag, att den knappast hade kunnat hävda sig om det socialdemokratiska partiet med kraft hade upptagit striden, förklarat riksdagens upplösning olaglig och mobiliserat det röda gardet till kamp för socialismen och Finlands självständighet. Detta torde också ha varit den finska arbetarklassens vilja. Men den socialdemokratiska ledningen stod splittrad: högersocialisterna såsom Tanner och Vuolijoki hade helt dragit sig undan från politiken och Tokoi tog intryck av den borgerliga opinionen. På detta sätt lät socialdemokraterna ett utmärkt tillfälle gå sig ur händerna. De borgerliga samlade nu alla sina krafter, använde skickligt det missnöje, som den svåra livsmedelssituationen och socialdemokraternas inkonsekventa politik gentemot den ryska regeringen hade förorsakat och lyckades i valen slå den socialdemokratiska majoriteten. Resultatet blev 92 socialdemokrater mot 108 borgerliga. De borgerliga partierna bildade nu regering under Svinhufvuds ledning. Regeringsmakten hade övergått till dem och de använde genast sina möjligheter för att förstärka sin makt. De socialdemokratiska tjänstemännen avskedades och man började genast bygga upp en starkare polismakt.

De finska arbetarna förstod, att alla revolutionens vinningar höll på att glida ur deras händer. Då meddelandet kom, att de ryska bolsjevikerna genom revolutionen hade övertagit makten i Ryssland, bröt i Finland en väldig storstrejk ut. Alla hjul i samhällets maskineri tvingades att stanna, de röda garderna uppträdde beväpnade på gatorna och hela finska borgarklassen var skräckslagen. Svinhufvuds regering gjorde i sitt nödläge stora eftergifter för arbetarklassens fordringar och gav vackra löften för framtiden. Strejkkommittén beslöt då avblåsa strejken för att inte ytterligare försämra den svåra livsmedelssituationen.

Under storstrejken var makten faktiskt i arbetarorganisationernas händer. Det var även känt, att de borgerliga som bäst förberedde sig att med vapenmakt slå ned den finska arbetarrörelsen. Det var alltså ett stort misstag från socialdemokraternas sida att inte använda tillfället för att förstärka sin ställning. Klassmotsättningarna i Finland var så spända, att en

sammanstötning var oundviklig. På borgerligt håll förstod man det klart. Men de socialdemokratiska ledarna förstod det icke. Då de ”röda” följande år grep till vapen för att försvara sina rättigheter, var det redan för sent.

Den 6 december förklarade den finska riksdagen Finland självständigt. Även socialdemokraterna var med i självständighetsförklaringen. Sovjetregeringen beslöt den 18 december godkänna denna självständighetsförklaring, och genom ett dekret den 2 januari erkände den Finland som en självständig stat. Samtidigt hemkallades resterna av de ryska trupper, som ännu fanns i Finland. Om deras borttransportering skulle en blandad rysk-finsk kommitté besluta.

Det var alltså inte mot ”ryssarna” som den vita armén under Mannerheims ledning samlades utan mot den egna arbetarklassen. Den borgerliga propagandan har härvidlag inte sparat sig någon möda för att inpränta en falsk föreställning hos den finska bondeklassen och den utländska opinionen. Men sanningen är, att i det inbördeskrig, som utbröt 1918, deltog inga ryska trupper. Genom att lögnaktigt påstå, att kampen gällde Finlands självständighet och ryssarnas bortjagande, lockade man finska bönder till den vita armén. I verkligheten stod den tyska krigsmakten bakom de ”nationella” vita.

III. Inbördeskriget och den vita terrorn

Såsom redan tidigare nämnts, inledde de finska aktivisterna strax efter den ryska revolutionen sina förberedelser för revolutionens nedkämpande i Finland. Om general Ignatius besök i Stockholm i maj 1917 har redan berättats. Han fick inget löfte om en tysk expeditionskår till Finland, men i stället lovades vapen från Tyskland och dessa vapentransporter började på sommaren 1917. Centrum för de antirevolutionära intrigerna var fortfarande Stockholm. Där hade aktivisterna en stadigvarande delegation, som leddes av A. von Bonsdorff och Jonas Castrén. Delegationen hade ständig kontakt med den tyska legationen i Stockholm och med den svenska generalstaben. ”I samråd med rikssvenska generalstabsofficerare, främst kaptenerna Carl Bennedich och friherre Axel Rappe, hade Mexmontan (en tsarrysk officer av finländsk härkomst) begynt utarbete en fullständig, i alla detaljer genomtänkt arméplan för Finland”, berättar B. Estlander i sina ”Elva årtionden” (del V, sid. 72) om händelserna på sommaren 1917. Och han fortsätter: ”Den tyska härledningen, med vilken Mexmontan stod i förbindelse, följde med intresse arbetet och sände till Stockholm tyske generalstabskaptenen, sedermera major W. Crantz, som intar en icke obetydlig plats i historien om vårt frihetskrig. Någon tysk expedition lovades icke, men den låg inom möjligheternas gränser ... Crantz påpekade nödvändigheten av att en ledare för vår frihetsrörelse utsågs. Även förslaget om ett förbund mellan Tyskland och Finland framlades härunder av Gösta Theslöf.”

Såsom av ovanstående framgår, var det alltså tyska, svenska och tsarryska officerare som i gott samförstånd förberedde ”vårt frihetskrig”. Det finska folket hade ingen aning om och ingen del i dessa hemliga förberedelser.

Vi har redan tidigare påvisat, att det finska socialdemokratiska partiet, som hade att vaka över finnarnas nationella och sociala intressen, inte var sin uppgift vuxet. Dess ledning var alldeles för oerfaren och heterogen för att med framgång ta upp kampen mot de internationella reaktionärerna. Några av de socialdemokratiska ledarna, såsom Tanner och Vuolijoki, gjorde rentav gemensam sak med de reaktionära. Partiet var oförmöget att använda den gynnsamma situationen i augusti 1917, då folkets förbittring mot Kerenskiregeringen i anledning av lantdagens upplösning var som störst. Det försummade även situationen vidorstrejken i november. Det var allmänt känt, att krigsförberedelserna på den vita sidan redan var långt framskridna. Skyddskårer hade grundats runt omkring i landet och vapen hade anlånt i ständig ström från Tyskland. Trots detta nekade den socialdemokratiska ledningen överta makten, som genomorstrejken lades i dess händer. Det var slutligen det finska folket självt, främst röda gardet och de fackligt organiserade arbetarna, som tvang fram resningen mot de internationella äventyrarna. Den finska arbetarklassen ville försvara sina genom revolutionen tillkämpade rättigheter.

De vita har efteråt erkänt, att det var de, som började kriget. Den 11 januari hade general Carl Gustaf Mannerheim utnämnts till de vitas överbefälhavare och han började genast organisera sin armé i Österbotten. Mannerheim var vid det laget en alldeles okänd man för det finska folket. Nästan hela sitt liv hade han vistats i Ryssland i den ryska arméns tjänst. Han hörde till de ”hovgeneraler”, som hade gjort en relativt snabb karriär. Aldrig hade han uppträtt som finska folkets försvarare mot tsarismen. Han kunde inte ens tala finska. Men nu blev han överbefälhavare för den ”nationella” finska armén och öppnade kampen mot ”ryssarna”, d. v. s. mot de finska arbetarna.

Sovjetregeringen hade uppfyllt sitt löfte och börjat evakuera de ryska trupper, som ännu fanns kvar i Finland. Då det började bli klart, att inbördeskrig höll på att utbryta i Finland, gavs det från ryskt håll en försäkran, att den ryska militären icke komme att blanda sig i finnarnas inbördeskamp. I anledning av denna försäkran sände senaten från Helsingfors ett telegram till Mannerheim och meddelade, att den hade fått garantier om icke-inblandning från ryskt håll. Mannerheim, som hade värvat finska bönder i kampen mot ryssarna, vågade icke offentlig-

göra detta meddelande, utan hemlighöll det. (Suomen Vapaussota, del II, sid. 35.) För att ge intryck av att det var fråga om ”ett nationellt frihetskrig” överföll de vita först de ryska garnisonerna. Dessa, som hade fått order från sin regering, att icke blanda sig i de finska stridigheterna, blev helt överrumplade och i allmänhet sträckte de vapen utan motstånd. Detta hindrade dock icke, att de vita utbasunerade de ryska garnisonernas kapitulation som en stor seger och anställde blodiga massakrer bland de villrådiga ryska soldaterna. Dessa massakrer var desto brutalare, som det alltid hade rått ett mycket gott förhållande mellan den ryska militären och den finska befolkningen. De ryska soldaterna var mestadels enkla och fredliga bondsöner från de vida ryska stäpperna, och förstod mycket bra det finska arbetsfolkets problem.

Svinhufvuds regering hade redan den 16 januari 1918 beslutat att med vapenmakt slå ned röda gardet och de socialdemokratiska partiorganisationerna efter att ha fått löften om tysk hjälp. Krigets utbrott fördröjdes i väntan på de 2.000 finska ”jägare”, som hade fått sin militärutbildning i tyska armén. Enligt en officiell finsk uppgift (Suomen Vapaussota, del I, sid. 296) hade de finska kapitalisterna redan i oktober 1917 givit ut 9 miljoner mark för hemliga upprustningar.

Då det alltså var klart, att frågan gällde den finska arbetarrörelsens ”vara eller icke-vara”, beslöt ”de röda” försvara sig. Det socialdemokratiska partirådet samlades den 26 januari i Helsingfors. Efter en kort diskussion, där det konstaterades, att hela arbetarrörelsen befann sig i fara, beslöt man besvara utmaningen från borgerligt håll genom att proklamera revolution och avsätta Svinhufvuds senat. Följande dag besatte röda gardet alla nyckelställningar i huvudstaden. Den borgerliga senaten flydde till Wasa och ämbetsmännen lämnade nu sina platser. Arbetarna placerade sina i arbetarrörelsen skolade funktionärer i deras ställe och övertog hela förvaltningen samt de privata industriföretagens ledning. Även bankerna beslagtogs. Det uppstod ingen anarki, såsom man på borgerligt håll hade väntat sig, utan den nya förvaltningen fungerade under hela inbördeskriget perfekt.

Hela södra Finland kom i arbetarnas händer. I stället för senaten skapades en arbetarregering, vars medlemmar kallades folkfullmäktige. Regeringen bestod av ledande socialdemokrater och av röda gardets förtroendemän. Regeringsordförande var Kullervo Manner, utrikeskommissarie Yrjö Sirola och undervisningskommissarie O. V. Kuusinen för att nämna de mest kända namnen. Även Tokoi var med i regeringen. Den högsta maktens innehavare blev Arbetarnas Centralråd, som bestod av 35 medlemmar. Av dessa hade det socialdemokratiska partirådet valt 10, de fackliga organisationerna 10, röda gardet 10 och lokalorganisationen i Helsingfors 5 medlemmar.

Under inbördeskriget var båda de kämpande parterna beroende av utländsk hjälp, de vita av tysk (och delvis svensk) hjälp och de röda av rysk hjälp. Den röda armén fick sin utrustning från de ryska arsenalerna i Helsingfors och Viborg. Det är egentligen löjligt, att de vita efteråt har gjort så stort nummer av dessa vapen. Då det blir krig, skaffar man sig vapen därifrån man bäst kan få dem. Vapen har ingen nationell ”färg”. I finska inbördeskriget gjorde båda parterna så. Våra sympatier beror på vilken samhällsklass som ligger oss närmast: borgar- eller arbetarklassen. Men naturligtvis skymtade bakom denna kamp även andra stora frågor: skulle Finland i de framtida, kraftmätningarna höra till entente- eller centralmakternas läger? De vitas mål var ett av den gamla finsk-svenska överklassen regerat Finland i förbund med Tyskland; arbetarnas mål var ett demokratiskt Finland i samförstånd med Sovjetunionen. I inbördeskriget avgjordes Finlands ställning i Europa. Detta krig har haft en oerhörd betydelse för alla de nordiska folken, såsom senare under det andra världskriget har framkommit.

Avgörandet i finska inbördeskriget dikterades därigenom, att sovjetregeringen 1918 var oförmögen att hjälpa den revolutionära regeringen i Finland. Sovjetregeringen hade just kommit till makten och den hade utomordentligt stora svårigheter att bemästra. Inbördeskriget rasade även i Ryssland och fredsunderhandlingarna med Tyskland lyckades icke i första början. I denna situation måste sovjetregeringen lämna alla de frågor obeaktade, som inte var absolut

livsviktiga för Sovjetunionen. Lenin betraktade inte Finland som en avgörande krigsskådeplats för sovjetregeringen. Enligt en uppgift från finskt socialistiskt håll torde han ha yttrat sitt beklagande över att sovjetregeringen icke kunde hjälpa de finska arbetarna. ”Deras nederlag betyder stora lidanden för det finska folket i framtiden”, hade han tillagt med profetisk klar-synthet.

I alla fall fanns det en god vilja hos sovjetregeringen att hjälpa den röda regeringen i Helsingfors. I sin bok ”Elva årtionden” beskyller Estlander sovjetregeringen rentav för dubbelspel i fråga om de ryska truppernas evakuering från Finland och hänvisar i detta sammanhang bland annat till ett telegram, som Stalin i januari 1918 sände till den ryska rayonkommitténs ordförande Glasunov i Helsingfors. Där hette det: ”Finlands självständighet är erkänd. Men den blandade kommittén (som skulle överenskomma om alla detaljer vid skilsmässan) har ännu icke bildats ... Intill dess sagda kommitté fattat sitt beslut fortbestår de gamla relationerna till Finland, och rayonkommittén representerar riksmakten såväl i Finland som vid dess gräns.” Det är dock svårt att fatta, hur detta telegram, som bara konstaterar det faktiska förhållandet mellan den finska senaten och sovjetregeringen, skulle kunna användas som bevis på ett dubbelspel från sovjetregeringens sida. Faktum är i alla fall, att de ryska truppernas evakuering från Finland redan hade tagit sin början och fortsatte även under hela inbördeskrigets tid. Reguljära ryska trupper deltog icke i det finska inbördeskriget. Men reguljära tyska trupper deltog i stället på ett avgörande sätt.

Det råder inget tvivel om, att den ryska revolutionen inspirerade de finska socialisterna att övertaga makten i Finland. Men skillnaden var väsentlig: bolsjevikerna hade till sitt förfogande trupper, som hade fått en ganska god militärutbildning i det första världskriget, medan de finska arbetarna var fullkomligt ovana vid vapnens bruk därför, att Finland inte hade haft någon värnplikt under den ryska tiden. De finska arbetarna fick vapen i hand, men de hade inga krigsvana män i sina led och inga officerare. På den vita sidan åter fanns det gott om krigsdugligt folk. På den sidan stod alla finländska officerare från tsararmén, två tusen i Tyskland utbildade ”jägare” och lika många frivilliga från Sverige. Trots detta var dock utgången i kriget länge oviss. Rödgardisterna kämpade tappert och höll stånd på en frontlinje i mellersta Finland. Det avgörande slaget utdelades av tyskarna, vilka äntligen i april 1918 hade sänt en expeditionskår till Finland. Den föll rödgardisterna i ryggen och krossade deras motstånd. Men att de finska arbetarna var modiga kämpar framgår därav, att de i Syrjäntaka i södra Tavastland vållade tyskarna ett blodigt nederlag. Denna strid hade dock ingen betydelse för krigets utgång.

Den vita regeringen i Wasa föranstaltade allmän mobilisering i det landområde som befanns i dess ägo. Då tvangs även många finska arbetare att kämpa mot sina kamrater i södra Finland. I en bok (Suomen Luokkasota) som de finska arbetarna i Amerika 1928 gav ut i anledning av tioårsminnet av det finska inbördeskriget, ingår ett brev från en finsk arbetare, som under kriget hade blivit tvångsmobiliserad av de vita i Pielavesi, norra Savolax. Då detta brev ger en god föreställning om den stämning, som rådde bland de finska arbetarna vid den blodiga slut-uppgörelsen, citerar vi här en del av dess innehåll.

”Polisen efterspanade alla dem som hade försökt gömma sig. De som hittades fördes till de vitas stab. Där förhörde man oss och hotade oss med stränga åtgärder, om vi inte gick in i skyddskårerna. De uppstudsiga lovade man sända i det värsta blodbadet. – Det framkom att 76 av oss betraktades som 'oärliga' och 'olydiga'. En klar aprilmorgon började vår resa till Kuopio. De vita musikkårerna spelade inte för oss såsom för de 'lydiga' som for ut i kriget mot de röda arbetarna. Till oss sade man bara, att nog skall ni ännu lyda, ty detta är er sista färd. Då vi kom till Kuopio, fick vi genast på oss 'skyddarens' uniform, och så var vi soldater i den vita armén. – I Tammerfors utkämpades de hårda sista striderna. Dit skulle även vi. På stationen stod tåget färdigt och dit förde ledarna nu denna grupp motvilliga pojkar. Vi lastades in i vagnen som boskap. En präst kom med sin bibel och välsignade oss. – Då tåget kom fram

till Tammerfors, var striderna redan slut. Ett dygn fick vi sitta i våra vagnar bakom låsta dörrar och utan mat. Genom små luckor stirrade vi ut och betraktade förstörelsen kring oss. Det låg lik på stationsperrongen och överallt vi kunde se. – På morgonen öppnades dörrarna och Mannerheim kom med sina officerare på inspektion. Nå, vad tänker ni nu, gossar, då de röda mördarna har besegrats? Han fick inget svar. – Vi fick order att rengöra i staden. Vi gick till salutorget. Där fanns lasthästar och med dess hjälp började vi köra bort lik, som låg i stora högar alldeles som ved. Vi lastade dem på kärror och körde bort. Liken skulle hällas i en stor grustäkt. De röda fångarna fick gräva gravar både för sig själva och för sina döda kamrater. De vita mördarna slog med gevär och med piska de dödströtta fångarna. Dit under jorden försvann hundratals arbetarklassens kämpar. Bittra tårar rann på våra kinder. – Efter det fördes vi till Willmanstrand till artilleriet. De sju månader jag vistades där var som ett liv i gravens botten. Tyska och svenska 'hjältar' var överallt som kommendanten. Varje kasärnkåk var full med röda fångar. Även kvinnor fanns bland dem, t. o. m. mödrar med spädbarn. Och varje dag kom nya röda män och kvinnor för att få sin dom. Fasans stund var klockan nio på kvällen, då de dödsdömda fördes till sandgropen för att skjutas. I kvällens tystnad kunde man höra klagorop och gevärsmällar. Åter hade många modiga och ärliga män och kvinnor utandats sin sista suck.”

Denna skildring av en finsk arbetare visar de känslor, som fyllde de finska arbetarnas hjärtan vid nederlaget. Ur de smärtfyllda orden kan utläsas, att brevöförfattaren inte uppfattade nederlaget blott som arbetarnas nederlag, utan som ett nationellt nederlag för hela det finska folket.

Arbetarnas ledare, som efter nederlaget har vistats i Sovjetunionen, har erkänt, att många misstag gjordes av ledningen under den kritiska tiden. Huvudorsaken till nederlaget var dock de starka reaktionära krafter, som arbetarregeringen hade emot sig. Den borgerliga aktivistgruppen, som ledde kampen, var väl organiserad och hade goda internationella förbindelser.

I den amerikanska boken ”Suomen luokkasota” skriver arbetarregeringens utrikeskommissarie, Sirola, med bitterhet om de socialdemokratiska partiernas bristande solidaritet med den kämpande finska arbetarklassen. Han nämner, att den tyska socialdemokratins huvudorgan ”Vorwärts” gav sin välsignelse åt den tyska expeditionskåren till Finland. Likaså beskyller Sirola den svenska regeringen för onutrala handlingar under inbördeskriget. Enligt honom hade svenska krigsfartyg konvojerat tyska fartyg, som genom den svenska skärgården förde krigsmaterial och jägarsoldater till regeringen i Wasa. Sverges chargé d'affaires i Helsingfors, W. Ahlström, hade enligt Sirola med codetelegram hjälpt Svinhufvud, då det gällt att anskaffa vapen. Arbetarregeringen var även missnöjd med svenskarnas uppträdande på Åland, fastän bl. a. Kuusinen i princip var av den mening, att den åländska befolkningens vilja att komma under svensk regim borde accepteras. Dessa anmärkningar spelar dock icke så stor roll i inbördeskrigets slutuppgörelse. Även Sirola medger, att den svenska arbetarklassens motstånd avvärjde svensk inblandning i finska kriget på den vita sidan, vilken inblandning vissa kretsar i Sverge hade planerat. På många sätt visade den svenska och norska arbetarklassen sin solidaritet med den finska.

För händelserna i Finland hade fredsunderhandlingarna i Brest-Litovsk vida större betydelse än de ovannämnda frågorna. O. V. Kuusinen, sedermera det finska kommunistpartiets ledare, har i en skrift skarpt anklagat Trotski för dennes förfarande under dessa underhandlingar. Han påstår, att Trotskis vägran att (i strid med Lenins instruktioner) den 10 februari 1918 under teckna de tyska fredsvillkoren förorsakade fortsatta tyska krigsoperationer, som blev ödesdigra för arbetarregeringen i Finland. I sina minnen bekräftar Ludendorff på sätt och vis dessa Kuusinens påståenden. Han berättar nämligen i sin bok, att den tyska expeditionskåren till Finland sändes för att hota den ryska huvudstaden från norr. Som bekant reste Trotski bort från Brest utan att vare sig godkänna eller förkasta de tyska förslagen.

Under inbördeskriget hade de svenska och norska (och delvis även de danska) socialisterna gett riktiga informationer om förhållandena i Finland och motarbetat den borgerliga

propagandan. Särskilt Z. Höglund, Ture Nerman och norrmannen Egede-Nissen uppträdde som energiska försvarare av det röda Finland. Då uppgifter om den vita terrorn började strömma in till Skandinavien, organiserades i anledning av den en väldig proteströrelse.

De massakrer, som de vita arrangerade efter sin seger, betraktas numera allmänt såsom de ohyggligaste som har förekommit i Norden under nyare tid. Quislings och Terbovens våldshögskole i Norge under det andra världskriget kan inte visa ens tillnärmelsevis så långa offerlistor som blodbadet i Finland 1918.

Det har varit svårt att skaffa fullkomligt exakta uppgifter om den vita terrorns offer. Den officiella statistiken i Finland meddelar, att 1918 dog i Finland 95.102 personer. Då dödlighetssiffran 1916 var 58.863 personer och denna måste betraktas som normal, kan man räkna de genom kriget dödade antal till 36.239 personer. I själva kriget stupade enligt statistiken 3.463 röda och 3.178 vita samt 153 okända, tillsammans 6.794 personer. Sjukdomarna i de båda arméerna krävde tillsammans 991 offer. Dessutom har de vita meddelat, att tillsammans 630 vita hade dödat på det röda området. Med hjälp av dessa siffror får vi följande statistik:

Fallna och döda i kriget, tillsammans	7.785
Offer för ”den röda terrorn”	630
Offer för den vita terrorn	27.821
Tillsammans	36.236

Då arkebuseringar och dödsfall i fångelserna och fånglägren förekom ännu i början av 1919 och många dog efter frigivningen av de skador de hade fått under fängelsevistelsen, kan man tryggt säga, att den vita terrorn i runt tal krävde 30.000 människoliv. Med säkerhet vet man, att de vita arkebuserade 14.604 av sina röda fångar. I fånglägren dog, mestadels av svält, 11.783 fångar enligt en siffra som landshövdingen i Wasa län, Sarlin, framlade den 30 april 1919 i finska riksdagen. Även socialstyrelsens meddelande, att över 20.000 barn genom kriget blev föräldralösa, talar om förhållandenas grymhet. De vita mördade ofta även de arbetarkvinnor, vilka såsom sjuksystrar hade deltagit i kriget.

Allt som allt inspärrades bakom fånglägrens taggtråd 90.000 personer eller 3 % av hela Finlands befolkning. Det rådde hungersnöd i landet, och man lät fångarna dö av svält hellre än man släppte dem. Ofta instängdes alldeles oskyldiga människor bakom taggtråden ”i väntan på rannsaking och dom”. Inte bara de, som hade deltagit i revolutionen, utan även de, som hade visat sympati för de röda, jagades av de blodtörstiga segrarna.

I den propagandabok om Finland, som den finske nazisten C. A. J. Gadolin 1938 utgav för den svenska allmänheten, med förord av minister Tanner, nämnes inte med ett enda ord den vita terrorn. I stället försöker författaren göra gällande, att de röda behandlade sina fångar illa. Han berättar (”Finland av i dag och i går”, sid. 97) om den tillfångatagna Sigurd-kåren, att ”den rikssvenska Helsingforskonsulns sinnesnärvaro och fyndighet räddade fångarna till livet; han utverkade en förbindelse om behandling efter internationella regler”. Sanningen är dock den, att den röda regeringen hade givit order till röda gardet om fångarnas behandling efter internationella bestämmelser redan före den svenska konsulns besök. Sirola berättar i sina minnen, att den svenska konsulen vid sitt besök fick svaret: protestera hos den vita regeringen, som skjuter alla sina fångar, och inte hos oss! – Då man tänker på alla de grymheter, som de vita begick, tycker man nog, att svaret var berättigat.

De vita hade inte bara sina ”fältdomstolar” utan enskilda hjältar organiserade även straffexpeditioner, vilka ofta mördade folk bara på den grunden, att de tidigare hade deltagit i arbetarrörelsen. Bland annat organiserade de frigivna Sigurdmännen en sådan straffexpedition av svensktalande bönder i västra Nyland. Denna straffexpedition åkte ut till de finska grannsocknarna Lojo och Vihti och mördade där hundratals småbönder och lantarbetare, som hade hört till de socialdemokratiska organisationerna. Godsägare Linder i Svartå, en bildad man, protesterade offentligt i Hufvudstadsbladet mot dessa grymheter. Han blev efter det så illa

sedd bland de vita, att han måste lämna landet. I Vihti ingrep slutligen den vita skyddskåren mot denna finlands-svenska straffexpedition, som med sina grymheter skapade mycket hat bland de finska arbetarna mot ”svenska herrar”.

Särskilt ohyggliga scener utspelades i Viborg, som i början av maj 1918 kom i de vitas händer. I Viborg bodde sedan gammalt några hundra ryska familjer. Dessa hade icke deltagit i kriget, men trots detta blev dessa olyckliga människor föremål för de segerrusiga vitas mord-raseri. Män, kvinnor och till och med barn mördades av druckna soldater. I denna villervalla fann även den bekante finske kompositören Toivo Kuula sin död. En berusad jägarofficer, som påstod, att Kuulas utseende skvallrade om att han var ryss, sköt ihjäl kompositören. Denna händelse hemlighölls länge av de vita, men har sedermera kommit till offentligheten. Likaså, att de vita mördade författaren Maiju Lassila och misshandlade Konrad Lehtimäki. Typiskt för den vita propagandan är, att man tiger om de konstnärer, som mördades av segerrarna, och i stället försöker göra gällande, att de röda var kulturfientliga och hotade folkets stora män till livet. En sådan legend har bl. a. uppdiktats av Karl Ekman, som i sin Sibelius-biografi fräckt påstår, att de röda hotade Sibelius, fastän det framgår av hans egen framställning, att de röda ingenting gjorde emot kompositören trots dennes arbetarfientliga inställning.

Det vore möjligt att skriva ännu mycket om den vita terrorn, men detta torde vara tillräckligt för att ge en föreställning om den. Många blodiga händelser har utspelats i vår tid, men blott det spanska inbördeskriget torde ha lämnat efter sig så mycket hat som det finska. Det är omöjligt att förstå de finska förhållandena, om man inte känner till händelserna från 1918. De rev upp sår, som blöder ännu i dag. Många företeelser i Finlands politiska och sociala liv – och även i det finska själslivet – måste man betrakta mot bakgrunden av dessa händelser.

Då nyheterna om blodbadet i Finland anlände till Finlands grannländer, väckte de en oerhörd förbittring hos de svenska, norska och danska arbetarna. Stora protestmöten hölls och röster höjdes med fordringar, att de nordiska regeringarna skulle göra någonting för att hejda grymheter. I Sverge och Norge fick många röda flyktingar skydd. Deras berättelser om misshandel och svält i de finska fånglägren överträffar det, som senare har framkommit om de tyska koncentrationslägren. Även brittiska och amerikanska röster höjdes emot den vita terrorn. Times konstaterade några år senare: ”De upproriska nedgjordes med en grymhet som tvingade till reflexionen att Finland tillhör mera östern än västern och detta till och med i högre grad än många andra delar av det forna tsardömet.” Detta uttalande ville säga – trots dess typiskt engelska vanföreställning, att kultur och humanitet är beroende av väderstrecken – att den vita regimen inte hade att räkna med västmakternas understöd, om den fortsatte med sina metoder från år 1918. Denna varning tog de vita dock icke i betraktande, utan fortsatte på samma väg, sina blodiga traditioner trogna. Under kriget mot Sovjetunionen har de behandlat de ryska krigsfångarna ungefär på samma sätt som de behandlade de finska arbetarsoldaterna.

Det finns många representanter för det officiella ordet i Skandinavien, som påstår, att det sedan 1918 har skett en förändring i Finlands inre struktur och att den vita regimen inte mera existerar. Både Finlands röda och vita har dock en annan mening om saken. Motsättningarna inom Finland har icke utjämnats. Den röda opinionen har undertryckts, men överallt där den kan lyfter den sitt huvud. Om det hat, som deltagare i arbetarnas kamp 1918 känner mot den nuvarande regimen i Finland, talar i tydliga ordalag den resolution, som de till Amerika emigrerade finska arbetarna antog 1943. De fordrade, att USA skulle förklara krig mot ”det fascistiska Finland”.

Under det andra världskriget har man ofta hört en häpen fråga: ”Hur är det möjligt, att Finland, som har en demokratisk konstitution, gör gemensam sak med de fascistiska länderna?” Studierna i de finska förhållandena mellan de två världskrigen ger kanske svar på denna fråga.

IV. De sociala förhållandena efter inbördeskriget.

Innan vi fortsätter med redogörelsen för de politiska händelserna i Finland under den s. k. självständighetstiden, är en översikt över de sociala förhållandena i landet nödvändig. Ty det är mot denna bakgrund vi måste betrakta den politiska maktkampen.

Finland är ännu i våra dagar till övervägande delen ett agrarland. 60 % av befolkningen livnar sig på jordbruk. Landet är dock på väg att industrialiseras. Stora industriföretag har grundats och byggts upp under de sista decennierna. Industrins produktionsvolym steg från 100 år 1926 till 180 år 1937. Samtidigt har industriarbetarnas antal ständigt ökats. Före det andra världskriget räknade de (jämte transportarbetarna) 250.000. Lantarbetarnas antal uppgår ungefär till samma summa.

Lantproletariatets ställning var tidigare det dominerande problemet i landet. Fattigdomen bland de finska småbönderna, torparna och backstugusittarna var skriande. Torparna, som odlade arrenderad jord, kunde när som helst av sina husbönder jagas från sina stugor. Deras läge var icke nämnvärt bättre än de ryska livegnas. Jordreformen blev också den stora frågan under de två sista decennierna av tsarregimen. Inga väsentliga förbättringar kom dock till stånd före revolutionen, och det var därför, som lantproletariatet så enhälligt följde med det revolutionära socialistiska partiet. Strax efter maktövertagandet (den 31 januari 1918) publicerade också den röda regeringen en lag om torparnas frigörelse. De skulle hädanefter vara oberoende av jordägarna. Lagen trädde i kraft genast överallt där den röda regeringen hade makten.

Efter inbördeskriget stod den vita regeringen inför frågan att antingen godkänna de faktiska förhållandena eller återställa torparväsendet. Då den i sin propaganda särskilt hade värdjat till bondeklassen och kallat den till kamp "för frihet", vågade den icke efter kriget stöta sig med agrarpartiet och liberalerna, som ansåg torparfrigörelsen nödvändig. Den 15 oktober 1918 gav den vita regeringen ut en lag, där torparfrigörelsen godkändes – inte "fullbordades", såsom Gadolin säger i sin tidigare citerade bok. ("Lagstiftningen kunde inte genomföras utan uppoffringar från jordägarnas sida", tillägger Gadolin, som aldrig försummar att försköna överklassens åtgärder. Det var väl ingen uppoffring, att torparna fick äganderätt till den mark, de själva hade röjt upp och till de byggnader, de själva hade byggt upp!)

Torparfrigivningen och kolonisationsverksamheten har enormt utvidgat kategorin självständiga jordägare i Finland. Men lantproletariatets livsfrågor har den icke löst. De nya "bondgårdarna" var mestadels så små till arealen, att de inte kunde livnära sina ägare och deras familjer. Fattigdomen stannade kvar. Småbrukarna blev en väldig reservarmé för industridkarna. Från småbrukarklassen kom skogsarbetarna, en mycket dåligt betald arbetargrupp i Finland. Småbrukarnas söner kom till städerna och fabriksorterna och pressade ner lönerna på arbetsmarknaden i sina försök att få bröd, som det fanns allt för litet av i hemmet. Då den stora ekonomiska krisen i början av 1930-talet bröt ut och det tröt med skogsarbeten, var nöden ingenstans så stor som bland småbönderna i mellersta, östra och norra Finland.

Enligt den officiella statistiken finns det i Finland blott 800 storgods (över 100 hektar). Dessutom finns det 3.000 gårdar med en åkerareal av 50-100 hektar och 12.000 mellan 25-50 har. Om vi till välbärgade bönder även räknar alla dem som äger gårdar med 10-25 har åkerareal, tillsammans 50.000, kan vi säga, att den egentliga bondeklassen i Finland utgöres av 65.000 jordägare. Småbrukarna, vilkas antal är 250.000, hör till största delen till proletärerens klass. Bland småbruken finns 100.000 "dvärggårdar", vilkas åkerareal understiger 2 hektar. Hårt arbete och torftigt bröd är detta lantproletariats lott. Levnadsstandarden hos de finska småbönderna är i allmänhet mycket lägre än hos industriarbetarna. Även deras arbetsdag, särskilt kvinnornas, är mycket längre än de 8 timmar lagen bestämmer för fabriksarbetarna. Om vi räknar småbrukarna och arbetarna till proletärklassen, torde över 80 % av Finlands hela befolkning falla under denna benämning.

1917 hade den socialdemokratiska majoriteten i lantdagen tvingat igenom lagen om 8 timmars arbetsdag och en mycket demokratisk kommunallag, som gav rösträtt åt alla, som hade fyllt 20 år. Efter sin seger avlägsnade de vita den socialdemokratiska lantdagsgruppen från riksdagen, såsom lantdagen nu kallades, och proklamerade det borgerliga ”rumpparlamentet” som representant för finska folket. Man vågade dock icke skrida till en direkt reaktionär sociallagstiftning, utan nöjde sig med att ”uppmjuka” de lagar, som hade kommit till under revolutionstiden. Myndigheterna fick rättighet att bevilja ”undantag” i fråga om 8-timmarsdagen. Resultatet blev, att i de flesta industriföretagen arbetsdagen blev 10 timmar. Då arbetarrörelsen åter började få krafter, upphävdes detta undantagstillstånd dock småningom. Kommunallagens ”revolutionära” verkningar omintetgjordes först genom att man uteslöt socialisterna från kommunalförvaltningen på samma sätt som från riksdagen. Senare begränsades stads- och kommunalfullmäktiges inflytande genom att man överförde deras funktioner till stadsdirektörer och kommunalskrivare. De kommunala budgeterna ”frös fast”. Under Svinhufvud-Kivimäkis regering på 1930-talet sattes flera ”fattiga och skuldsatta” kommuner under statens förmynderskap. Även det ett tecken på bristfälliga sociala förhållanden.

Arbetarnas lönenivå var lägre än i de skandinaviska länderna, men högre än i de baltiska staterna. Livsmedelspriserna i Finland var låga jämfört med priserna t. ex. i Sverige, men i stället var hyrorna mycket höga. En arbetarfamilj måste i allmänhet räkna med att tredjedelen av lönen gick åt till hyran. Priserna på textilier och husgeråd stod i allmänhet på samma nivå som motsvarande priser i Skandinavien.

Bostadsförhållandena i Finland har förorsakat mycken kritik. En bostadsundersökning i Helsingfors på 1930-talet blottade nästan ohyggliga saker: det fanns i förstäderna många ställen, där 5-9 personer bodde i ett rum. I Åbo och Viborg var tillståndet inte bättre. Där användes gamla trähus och alla slags kåkar fortfarande såsom människobostäder. På landsorten, särskilt i östra och norra Finland, bodde stora, barnrika familjer ofta i små stugor i mycket ohygieniska förhållanden. En specialundersökning av småbrukarnas bostadsförhållanden 1937 konstaterade 6,3 inneboende per rum i 13.000 enrumslägenheter. Kommunerna måste ofta köpa skor och kläder åt de fattiga barnen för att de skulle kunna gå till skolan.

Efter kriget rådde stort elände i landet, hungersnöd och inflation. Den finska marken sjönk nästan till en tiondel av sitt tidigare värde. Lönerna följde mycket långsamt med i denna utveckling. Först 1924 nåddes samma reallöner som före kriget. Då arbetarnas rätt att organisera sig var mycket begränsad, resulterade deras lönekampanjer ofta i nederlag. Hur drastiska åtgärder arbetsgivarna kunde företa mot sina arbetare, bevisas därav, att i den stora träförädlingsfirman Enso-Gutzeit (där staten äger aktiemajoriteten!) arbetarna var förbjudna att tillhöra fackliga organisationer; Lojo Kalkverk AB, en stor cementfabrik i västra Nyland, avskedade i mitten av 1920-talet hela sin gamla arbetarstam i anledning av en strejk och tog i stället in flera hundra oorganiserade arbetare från Österbotten. Arbetsgivarna hade en särskild firma för anskaffandet av strejkbrytare från de outvecklade ödemarkstrakterna i Finland. I norra och östra Finland fanns ännu ett mycket efterblivet lantproletariat, som inte förstod, att det hade gemensamma intressen med de övriga arbetarna. (I detta sammanhang torde det vara skäl att nämna, att organisatörerna av den nazistiska Lapporörelsen, Vihtori Kosola och Martti Pihkala, var ledare för strejkbrytarorganisationen.)

Det var klart, att de förhållanden, som rådde i Finland, lockade utländska kapitalister att placera pengar i industriföretagen där. Billiga jordbrukspriser och låga arbetslöner har ju alltid uppfattats som idealiska för kapitalistisk företagsamhet. Finland exporterade mycket trävaror till Storbritannien. England var den största uppköparen på trävarumarknaden. Särskilt i östra Finland placerades ganska mycket engelskt kapital i industriföretagen. (Nickelbolaget i Petsamo, Diesen Wood Limited, Kajana Wood Limited m. fl.) Även tyskt kapital var i rörelse. (Waldhof-koncernen i Kexholm, Tikkakoski AB etc.) Särskilt mycket torde dock svenskt kapital ha placerats i Finland. Redan under tsartiden hade dessa placeringar börjat,

och efter inbördeskriget sökte sig gärna det svenska kapitalet till Finland med dess låga produktionskostnader. Den finska tändsticksindustrin kom helt i svenska händer. Stora svenska industriföretag grundade dotterbolag i Finland och de ekonomiska banden mellan den svenska och finska bourgeoisin blev mycket fasta. Samarbete främjades även därav, att den ekonomiska makten i Finland fortfarande behölls av den gamla överklassen med svenska som modersmål. Då de svenska industriföretagarna i början av det finsk-sovjetiska kriget 1939–1940 samlade 70 miljoner kronor som hjälp till Mannerheims armé, så skedde detta säkert inte uteslutande av filantropiska bevekelsegrunder. Typiskt är även, att börsen i Stockholm är mycket känslig för de politiska händelserna i Finland.

Finlands handelsbalans var aktiv. Under de ”goda åren” (för att använda Gadolins benämning om den för finska folket olyckliga perioden efter lapporörelsen) 1930-37 var exportöverskottet 7 miljarder finnmark. Staten betalade exportpremier för utförseln av smör och ägg. På bekostnad av de finska skattebetalarna blev det finska smöret billigare för engelsmännen än för finnarna själva. Exportpremierna, som den finska regeringen betalade, hade två uppgifter: att understödja storbönderna och på så sätt binda dem fast vid systemet samt att uppmuntra den största köparen av finska trävaror och papper, Storbritannien. Med ekonomiska och psykologiska påtryckningar fick man de finska bönderna att äta margarin i stället för smör och dricka skummad mjölk i stället för ordentlig mjölk. Resultatet var inte särskilt bra för folkhälsan. Föreningen för tuberkulosens bekämpande kunde med statistik påvisa, att tuberkulosen härjade mest i de trakter där de stora mejerierna var förlagda. Hur stor makt det internationella kapitalet hade i Finland, framkom i den politiska kris, som uppstod kring de karelska torparna i Suojärvi. Dessa var nämligen arrendatorer under trävarufirmor med engelskt kapital. Enligt torparlagen hade de rättighet att av den jord de brukat inlösa 10 har odlad eller odlingsbar jord samt en lika stor areal skogsmark till 1914 års jordpris. Det stora finsk-engelska bolaget i Suojärvi ville inte förlora sin skogsmark och med hjälp av en mycket skum advokatyr tvang det torparna att sälja sina frihetsbrev till bolaget. Detta var ju ingenting annat än ett försök att kringgå torparlagen. Socialdemokraterna och agrarpartiet, som hade majoritet i riksdagen, slog förgäves alarm. Högerkretsarna, vilka hade intresse av att torparlagen blev försvagad, arrangerade i gott samförstånd med sina engelska vänner påtryckningar från brittiskt håll och inför dessa måste regeringen avstå från den process den hade tänkt väcka mot Suojärvi-bolaget.

Det kan icke förnekas, att kapitalistisk utsugning har förekommit i Finland i mycket högre grad än i de andra nordiska länderna. I detta sammanhang bör man komma ihåg, att Finland ingalunda är något fattigt land enligt moderna ekonomiska uppfattningar. Trävaror, som Finland har i överflöd, har ständigt stigit i värde på världsmarknaden. Vattenkrafttillgången, som i många hänseenden ersätter kolet, beräknas till 2 1/2 milj. turbinhästkrafter. Endast femtedelen är hittills utnyttjad. En av Europas största koppargruvor (Outokumpu) ligger i Finland och nickelfyndigheterna i Petsamo och Nivala hör också till de rikaste på vår kontinent. Även järnmalm finns i landet. Runebergs karakteristik i nationalsången – ”vårt land är fattigt, skall så bli” – är mycket föråldrad. Inte utan skäl utropade vid en budgetbehandling kort före det andra världskriget riksdagsmannen Max Sergelius: ”Ett rikt land och ett fattigt folk!” Med dessa ord gav han den rätta bilden av vår tids Finland.

De olidliga sociala förhållandena har gjort det finska samhället till en oroshärd. Efter inbördeskriget har detta samhälle varit i ständig gungning. Den första orostiden sammanfaller med den ekonomiska krisen 1921-22. Då slogs det finska kommunistiska partiet med våld ned och ett farligt utrikespolitiskt äventyr inleddes mot Sovjetunionen. Under lappotiden 1930-32 i början av den ekonomiska världskrisen slogs den finska landsorganisationen ned och dess förmögenhet konfiskerades. Under Svinhufvud-Kivimäkis regering 1932-36 tillämpades en hänsynslös politik mot de 90.000 arbetslösa, och småböndernas demonstrationer undertrycktes med polismakt. Den tidigare bondekärleken hos de vita förvandlades till raseri, då bönderna i Nivala gjorde uppror på vårvintern 1934 och med sina skyddskårsgevärlar hotade statsmaktens

representanter, som höll på att tvångsauktionera deras gårdar. 18 bönder dömdes till straffarbete.

Att det har varit oroligt i Finland under självständighetstiden kommer till synes även däri, att Finland har varit Europas ledande land i fråga om fångarnas antal. Enligt den statistik, som den brittiska föreningen Howard League har publicerat, överträffade Estland och Finland 1935 till och med de balkanska länderna och Nazi-Tyskland i fråga om fångantalet. Finland hade då 200 fångar per 100,000 innevånare. För jämförelsens skull må nämnas, att i de skandinaviska länderna har fångantalet i allmänhet understigit 40 fångar per 100,000 innevånare. Det höga fångantalet betyder naturligtvis icke att det finska folket är ett särskilt brottsligt och kriminellt folk, utan beror helt på de sociala förhållandena i landet. Förtryck skapar alltid våldsmentalitet hos folket. Den finska borgarklassen har icke litat på andra uppfostringsmetoder än rena polisåtgärder. Detta bevisar också den moderna finska strafflagstiftningen. På 1930-talet skärptes straffen överlag. Principen var, att göra strafflagen så "elastisk" som möjligt, ge åt domaren och myndigheterna fri prövningsrätt. Alltså samma principer som tillämpades i Nazi-Tyskland, som har varit ett "föregångsland" för de finska lagstiftarna. Institutet "förlust av medborgerligt förtroende", som helt har avskaffats i Sverige, användes mycket flitigt i Finland. Därtill kommer en rad andra bestämmelser. Sålunda kan en person, som har deltagit i olovlig politisk verksamhet, dömas på följande sätt: först 31/2 års straffarbete, sedan lika lång tid utan medborgerligt förtroende samt efter denna tid ogiltig som kandidat i kommunal- och riksdagsvalen under 8 år. Hans straff fortsätter alltså under 15 års tid. Likadana principer har fullföljts även i den sociala lagstiftningen. Sålunda kan justitieministeriet sända en person, som har dömts för spritsmuggling, till tvångsarbete i 3 års tid *efter* fängelsestraffets fullbordande. En lösdrivare kan myndigheterna efter egen prövning döma till 2 års tvångsarbete.

Det är under sådana förhållanden inget under, att fängelserna och straffkolonierna är fullbesatta. Hur reaktionär den finska regimen är, illustreras av den omständigheten, att myndigheterna ofta konkurrerar med varandra för att straffa sitt folk. Sålunda väcktes från kyrkligt håll 1937 ett förslag, att alla de kvinnor och män, som lever tillsammans utan vigsel, skall straffas. Dessa skulle tvingas att antingen låta viga sig eller gå i fängelse. På det sättet räknade man med att skapa åtminstone 10,000 nya "brottslingar". Riksdagens majoritet fällde dock den lagmotion, som från högerhåll gjordes i saken.

En socialdemokratisk tidningsman skrev en gång, att om man räknar med alla dem, som har suttit i de vitas fångläger och i alla tvångsanstalter, så kan man säga, att var tionde fullvuxen finsk medborgare har suttit i fängelse kortare eller längre tid. Ett sådant påstående måste man ta med reservation, men sanningen är i alla fall, att det är en mycket hårdhänt och grym regim, under vilken det finska folket har levat. Att kalla en sådan regim demokratisk är ingen rekommendation för det demokratiska styrelsesättet.

V. President Ståhlberg försöker bygga upp en demokratisk stat

I freden i Brest-Litovsk, som äntligen kom till stånd på våren 1918, hade sovjetregeringen förbundit sig att draga tillbaka alla de ryska trupper, som var placerade i Finland. I gengäld hade den tyska krigsledningen garanterat, att inga krigsoperationer skulle företas utefter den finska gränsen. (Enligt en skrift om Brest-Litovsk-freden av dr Aaro Pakaslahti.) Mannerheim, som under inbördeskriget i "bondearméns namn" hade givit ett heligt löfte, att han inte skulle "sticka svärdet i slidan förrän Finland och Fjärrkarelen var fria" hade gjort detta uttalande utan att fråga sig för hos den verkliga husbonden. Det uppstod en svår schism mellan honom och den tyska härledningen.

Mannerheims planer var enligt Estlander (Elva årtionden V, sid. 367) följande: "Att tåga mot Petersburg, där det bolsjevikiska väldet befann sig i ett alltför kaotiskt tillstånd för att ett allvarsamt motstånd varit att befara. Med en nyupprättad borgerlig regering i Ryssland skulle han, i gott samförstånd med den stora grannen i öster, avsluta en fred, som kunde giva oss Ryska Karelen och en förkortad strategisk östgräns. Världshistorien hade därmed tagit en annan vändning och vårt land framträtt som en ny maktfaktor i norden, med nya uppgifter, kring vilka nationalkänslan kunde samla sig".

Denna fantastiska plan rönt bestämt motstånd från tysk sida. Von der Goltz, den tyska överbefälhavaren i Finland, framhöll för den vita regeringens medlemmar, att det vore betänkligt att beröva Ryssland dess enda isfria oceanhamn, "och vi borde icke söka flytta vår gräns alltför nära Petersburg och järnvägslinjerna österut." (Estlander, sid. 383.) Även Oberste Heeresleitung i Tyskland lät veta, att den "icke kunde understödja en gräns, som vore farlig för Rysslands livsintressen".

Tyskarna anmärkte också, att det inte fanns någon begeistring hos det finska folket för krigsföretag. "De tyska instruktörerna påminde de våra om den utomordentliga offervilligheten i Tyskland vid krigsutbrottet, medan här mången rekryt blott efter påtryckning infann sig", berättar Estlander sorgset. Mannerheims plan om en finsk armé, som var oberoende av den tyska, förkastades av von der Goltz. "Den tyske greven förklarade, att tyska befäls personer icke kunde, under de faror som omvärvde Tyskland, avstås som experter tillsammans med officerare av andra nationaliteter. Det enda vore, att från början organisera Finlands armé efter tysk förebild, varvid endast tyska officerare skulle tillkallas, och det i erforderligt antal, samt tyska normer omedelbart tillämpas." – De av svenskarna W. A. Douglas och G. M. Törngren utarbetade planerna för finska arméns organisation kasserades. Mannerheim avgick då som överbefälhavare och reste utomlands. Den finska armén organiserades efter tyskt mönster och i den anda, som råder i den preussiska militären. Vapenbrödrskapet i det blivande andra världskriget var tryggt.

Ett försök från vitfinsk sida att ockupera Petsamo, som enligt ett fördrag mellan Sovjetregeringen och den röda regeringen i Helsingfors hade överlåtits till Finland, tillbakaslogs av serbiska trupper, som britterna hade landsatt där. Den vitfinska styrka, som trängde in i Östkarelen, led ett allvarligt nederlag i kampen mot finska rödgardister, som från norra Finland hade dragit sig över gränsen till östkarelen. Denna rödgardistgrupp, 2.000 man, fick vapen och livsmedel av engelsmän, som fruktade ett tyskt angrepp mot Murmanskbanan. Mellan engelsmännen och denna "Finska Murmansk-legion" slöts en formlig överenskommelse om gemensam kamp mot tyskarna och deras bundsförvanter. I överenskommelsen garanterade britterna, att legionärerna aldrig behövde kämpa mot sovjettrupperna. Legionärerna bar brittiska uniformer och betraktades som en del av den brittiska armén. De leddes av brittiska officerare, men hade även egna officerare, som manskapet valde ur sina led.

Meddelandet, att finska rödarmister med engelska vapen spärrade vägen till Östkarelen,

utlöste i de tyskvänliga helsingforsskretsarna en väldig förbittring mot engelsmännen. Britterna beskylldes för att motarbeta de finska intressena. I själva verket berodde det östkarelska fälttågets uteblivande dock på tyskarnas förväntningar, att sovjettrupperna och britterna skulle stöta samman i kampen om Murmanskbanan. Dessutom hade ju den tyska krigsmakten vid fredsuppgörelsen i Brest-Litovsk garanterat, att inga krigsföretag från tysk sida skulle förekomma utefter Finlands gränser. Men nu användes i alla fall Murmansk-legionens existens som en tysk propagandaartikel i Finland. Den finska borgarklassen, som bergfast trodde på en tysk seger i världskriget, började nu tydligt markera Finlands ställning som en tysk vasallstat. En släkting till kejsar Wilhelm valdes till Finlands konung trots agrarpartiets och liberalernas protester. Valen skedde enligt Gustaf III:s Regeringsform från 1772, vilkens laglighet var mycket diskutabel. En handelsöverenskommelse med Tyskland ställde Finlands hela näringsliv under tysk kontroll. Underhandlingar fördes för att sända de röda fångarna till tvångsarbete i Tysklands kaligruvor. Det fanns verkligen inga gränser för den finska bourgeoisins tjänstvillighet gentemot sina, nya herrar. Det såg mörkt ut för det finska folket, men sedan kom som räddande ängel västmakternas seger över Tyskland. Med kejsar Wilhelm föll också den värsta reaktionen i Finland.

Det har sagts, att det var Mannerheim, som räddade Finland från den återvändsgränd, dit Svinhufvuds regering hade fört det. Det är även sant, att Mannerheim efter att ha valts till riksföreståndare lyckades upphäva den allierade blockaden gentemot Finland och skaffa livsmedel västerifrån till det hungrande folket. Men det var ett mycket högt pris som det finska folket enligt Mannerheims planer skulle betala för de allierades hjälp, nämligen ett fälttåg mot Sovjetunionen. Efter Tysklands nederlag började nämligen västmakterna på allvar interventionen mot Sovjetryssland. Finland skulle delta i den planerade allierade interventionen mot det revolutionära Ryssland. Den karakteristiken, att Mannerheim är en ”engelskvänlig” politiker, är oriktig. Han är först och främst en sovjetfientlig politiker, trogen sitt förflutna såsom tsarofficer. Sovjetfientlighet har varit den röda tråden i hela hans politiska verksamhet. Hans samarbete med engelsmän och tyskar berodde helt på hur dessa ställde sig gentemot Sovjet. 1919 var det britterna, som kämpade mot sovjetregimen. Då var han deras bundsförvant. 1941 kämpade tyskarna mot Sovjetunionen. Då blev han deras bundsförvant, trots att tyskarna även kämpade mot engelsmännen. – Nej, det var inte Mannerheim, som räddade Finland, utan den finska republikens första president K. J. Ståhlberg.

Då Mannerheim blev riksföreståndare hade den borne ryske kavalleriofficeren kommit till makten. I grund och botten betraktade han det finska folket bara som en armé, som skulle hjälpa honom att återställa det gamla Ryssland. Vid Nikolaj II:s kröning var han med i livvaktens vid den kejsarliga tronen – nu skulle han återupprätta det heliga Ryssland och mottaga sina gamla vänners tacksamhet och beundran för sina hjältedåd. Hästen, på vilken han skulle rida – det finska folket – såg just då mycket eländig ut, men den skulle få lite bröd och socker . . . Han beviljade allmän amnesti för de röda soldaterna. Ledarna fick dock sitta kvar, naturligtvis! De benådades senare av Ståhlberg. Mannerheim visade sig vara intresserad av barnskyddsarbete. Den förfärliga tyskfinnska handelsöverenskommelsen blev annullerad i Versailles. Allt genomfördes högst teatraliskt. Det var nu fråga om att så vitt möjligt blidka den inhemska opinionen, för att Finland skulle kunna enrollera sig i den allierade interventionens led i Ryssland.

I denna situation uppträdde en beslutsam man ur den finska borgarklassens led och korsade alla dessa Mannerheims planer. Denna man var Kaarlo Juho Ståhlberg, den nyvalda finska riksdagens ledande man och skaparen av den republikanska författningen. Sommaren 1919 valdes han av riksdagen till Finlands första president. I honom fick det blödande och sönderslitna finska folket äntligen en statsman av rang. Ståhlberg förstod, att uppbyggnadsarbete var nödvändigt för att hindra folkets undergång. Han hade inga illusioner om Finlands ”storpolitiska roll” och motsatte sig bestämt all äventyrspolitik.

Det råder inget tvivel om, att Ståhlberg i sin saneringspolitik understöddes av det finska folkets övervägande majoritet. De två högerpartierna, finska samlingspartiet och svenska folkpartiet, som ville fortsätta de vitas hittillsvarande kurs, led ett svårt nederlag vid valen. Ståhlbergs anhängare – framstegspartiet, agrarpartiet och det nyupprättade socialdemokratiska partiet – fick 34 majoritet i riksdagen. Trots detta var presidentens ställning dock inte avundsvärd. Efter inbördeskriget hade den finländska överklassen blivit mycket egenmäktig. Inga lagar hade hindrat dess våldsdåd. Den hade gjort vad den ville. Dess män satt i alla nyckelpositioner i förvaltningen. Det fordrades en modig och kraftfull karl för att hålla den i styr. Och Ståhlberg hade dessa egenskaper. Han ryggade inte tillbaka för hotelser och utomparlamentariska påtryckningar.

Under Mannerheims riksföreståndarskap hade ett ”privat” krigsföretag påbörjats av de vita i landskapet Olonets i Östkarelen. Ståhlberg fordrade, att dessa ”frivilliga” skulle återvända. Dessa lydte inte presidentens order, men blev slagna av röda finska trupper och måste då draga sig tillbaka. Sedan började den ryske generalen Judenitsj från Estland en offensiv mot Leningrad. Den forna ryska huvudstaden var i stor fara och sovjetregeringen flyttade till Moskva. Mannerheim uppträdde nu med ett öppet brev adresserat till president Ståhlberg (på hösten 1919), spådde om sovjetregeringens snara fall och fordrade, att Finland skulle delta i fälttåget mot Leningrad. Detta brev följdes av en storm mot presidenten i de reaktionära kretsarna. De svenska studenterna i Helsingfors anordnade en demonstration mot honom med ”katzenjammemusik” och i alla ”bättre familjer” rasades det mot ”den röde presidenten”. Ståhlberg stod orubblig vid sin ståndpunkt: ingen finsk inblandning i de inbördes ryska striderna. Trotski, som bar ansvar för Leningrads försvar, anklagade i ett tal i skymfande ordalag Ståhlberg för att understödja interventionen mot Sovjetunionen. Ingenting var så orättvist som denna beskyllning. Förgäves försökte de reaktionära kretsarna i Finland använda Trotskis okloka tal för att få till stånd en förändring i Ståhlbergs inställning. Ingenting kunde rubba hans ställningstagande: Finland skulle försvara sina gränser, men inte blanda sig i andra folks inre angelägenheter.

Hur rätt Ståhlberg hade i sin politik, kom till synes senare. Judenitsj blev slagen och västmakternas krigströtta folk började högljutt fordra, att inblandningen i ryska angelägenheter skulle stoppas. Presidentens ställning förstärktes oerhört genom hans konsekventa politik, som räddade det finska folket från nya lidanden.

Men kampen mot de reaktionära krafterna var ingalunda slut med detta. De vitas seger hade fört till viktiga nyckelposter nationella element, som icke tog hänsyn till den finska riksdagens politik. Dessa betraktade skyddskårsorganisationen, som hade bildats under inbördeskriget, som sin privata armé. Ståhlberg fick föra en häftig kamp innan han fick denna organisation underställd statsmakten.

Kampen om skyddskårerna började med att chefen för Helsingfors skyddskår, general Paul von Gerich, en balt, i ”Hufvudstadsbladet” publicerade en artikel mot de nya republikerna Estland och Lettland, vilka nyss hade godkänt en agrarreform och ett beslut om storgodsens delning åt bönderna. General von Gerich hotade i anledning av detta i sin artikel, att de nya republikernas saga snart skulle sluta ”i blod”. Artikelnen väckte stor uppståndelse på södra sidan av Finska viken och de estniska och lettiska sändebuden protesterade hos regeringen i Helsingfors och fordrade förklaring i saken. Ståhlberg gav då order åt skyddskårens överbefälhavare, överste von Essen, att von Gerich skulle avlägnas från sin post som chef för huvudstadens skyddskår. Von Essen vägrade att lyda: han förklarade, att skyddskårerna var en frivillig organisation, som inte lydte under presidenten. Presidenten dröjde inte med sitt svar: enligt Finlands grundlag var presidenten högste chef för alla beväpnade styrkor i landet och således även för skyddskårerna. Von Essen avsattes omedelbart från sin befattning och en ny man, general Berg, beordrades till skyddskårens överbefälhavare. Han avskedade nu general von Gerich. Men hur inflytelserika de reaktionära var, kom fram i Bergs öde. Den reaktionära

officerskåren ordnade en demonstration mot den nye överbefälhavaren. General Berg uteslöts ur sin gamla kamratkrets, dörrarna stängdes för honom i alla ”fosterländska” familjer och en regelbunden bojkott mot honom arrangerades. Slutligen begick han självmord. – Men Ståhlberg förändrade inte sin kurs. En regeringstrogen jägarofficer utnämndes till chef för skyddskårerna och organisationen underordnades med järnhård konsekvens statsmakten. Ståhlbergs inrikesminister Heikki Ritavuori torde ha varit av den meningen, att skyddskårerna helt borde upplösas.

1920 fullföljde Ståhlberg sin ickeangreppspolitik mot Sovjetunionen genom fredsfördraget i Dorpat. Under fredsförhandlingarna försökte sovjetdelegationen förgäves få till stånd en gränsreglering vid Karelska näset, där den finska gränsen på ett ställe låg endast 32 km. från Leningrad. Som ersättning för en landremsa vid Kronstadt-bukten erbjöd sovjetregeringen två socknar i Östkarelen, Repola och Porajärvi, som hade besatts av de finska trupperna. Det var ett fel från Ståhlbergs sida, att han inte gick med på förslaget. Ståhlberg var jurist och hans starka sida var en oböjlig konsekvens. Han ville inte ha rysk jord, men inte heller överlåta en enda tum gammal finsk mark. Större medgörlighet i fråga om gränsen mot Leningrad-området hade nog varit påkallad, det har senare händelser bevisat.

Att Ståhlberg strävade till god grannsämja med Sovjetunionen, kom även till synes under den stora krisen 1921-22, då de reaktionära spände alla sina krafter för att störta Ståhlberg-regimen och skapa krigstillstånd mellan Finland och dess östra granne. I all hemlighet hade de vita intrigörerna organiserat en frivilligkår, som i slutet av år 1921 trängde in i Östkarelen norra del i avsikt att ockupera landet. Högerpressen började en väldig propagandakampanj med påståenden, att saken gällde det karelska folkets resning mot ryssarna. Så var icke alls fallet, utan det karelska folket gjorde motstånd mot inkräktarna. Trots detta försökte högerkretsarna förmå Ståhlberg att tillåta krigsmakten att understödja äventyrarna. En delegation från ett ”fosterländskt folkmöte” i Österbotten under ledning av Vihtori Kosola (senare ledare för lapporörelsen) anlände till Helsingfors och framlade sina ”fordringar” för presidenten. Ståhlberg vägrade att underhandla med en ”folkrepresentation, som Finlands konstitution inte kände till”. Till östgränsen sändes trupper, som hade order att förhindra gränsöverträdelserna. Kort därefter slog en röd finsk skidtrupp, som leddes av den berömda Toivo Antikainen, den vita frivilligkåren vid Kiimasjärvi och körde inkräktarna tillbaka över gränsen. Faran för ett krig mellan Sovjetunionen och Finland blev avvärjd och de diplomatiska förbindelserna mellan dessa båda länder återupptogs efter ett kort avbrott. De finska reaktionärerna rasade mot Ståhlberg. Det stora nederlaget vid Kiimasjärvi hemlighölls, och i stället beskylldes Ståhlberg-regimen för det usla krigsföretagets misslyckande. Särskilt riktades högerans angrepp mot Ritavuori, som i egenskap av inrikesminister förde befäl över gränsvakten. Denne modige man, som även var ledare för framstegspartiet, mördades på öppen gata i Helsingfors av en adlig vitgardist vid namn Tandefelt. På detta sätt förlorade Ståhlberg sin viktigaste medarbetare i kampen mot de reaktionära.

President Ståhlberg och hans försök att bygga upp ett demokratiskt Finland är ett lärorikt prov på hur litet en personlighet förmår utan de rätta sociala förutsättningarna. Det finns intet tvivel om att Finlands första president var ärlig och uppriktig i sina strävanden. Mitt bland alla korrumpierade politiker, som fyller Finlands politiska liv efter inbördeskriget, höjer Ståhlberg sitt huvud högt över alla andra. Men det är tragiskt, att denne man måste bygga upp ett samhälle på lösan sand.

Ty det var verkligen på lösan sand som han byggde upp den nya republikanska staten. Demokratin kan inte trivas i ett land, där arbetarklassen är underkuvad och den ekonomiska makten innehaves av en onationell och hänsynslös kapitalistklass. Inte ens en så kraftig personlighet som Ståhlberg kunde förändra detta sakläge.

Ståhlberg litade på rättvisan utan att betänka, att rättvisan mot en samhällsklass kan vara en blodig orättvisa mot en annan. Han litade på den demokratiska konstitutionen utan att be-

tänka, att efter honom kunde komma andra styresmän, som genom polisåtgärder och undantagslagar satte den ur funktion. Han litade på, att hans fredspolitik skulle skydda Finland för framtiden utan att märka, att den skärpta kampen mellan arbetar- och kapitalistklassen och de imperialistiska strävandena hos de kapitalistiska stormakterna förr eller senare måste sätta hela världen i gungning. Han litade på det finska folket utan att betänka, att folket kan vilseledas och att största möjligheten att vilseleda folket har de, som har den ekonomiska makten.

Det kan dock icke förnekas, att den finska staten under Ståhlberg fick en viss stabilitet. Ståhlberg höll strängt fast vid konstitutionen. De reaktionära hånade honom såsom ”lagbokstavens man”. Det var han inte. Ståhlberg ansåg, att konstitutionen var en överenskommelse mellan samhällsgrupperna om vissa regler, som måste följas trots motsättningarna. Avvikelse från dessa regler betydde för honom detsamma som anarki. Han tillät det oppositionella arbetarpartiet delta i valet 1922 trots att polisen 1920 hade fängslat partiets grundare. Han ingrep med fast hand, då statsminister Kallio 1923 försökte upprepa de vitas förfaringsätt från 1918: utestänga från riksdagen 27 ledamöter och förklara resten som ett legalt parlament. Ståhlberg upplöste riksdagen och proklamerade nyval. Han godkände inte något ”rumpparlament”.

Försöket att bygga upp en demokratisk stat berodde mycket på det nya socialdemokratiska partiet och dess ledande män. Under det andra världskriget torde det ha blivit klart för alla, som har följt med i de finska händelserna, att detta parti har varit oförmöget att hävda den finska arbetarklassens intressen. Det finska socialdemokratiska partiet, som i första början kraftigt understödde Ståhlbergs politik, har senare gått totalt i de reaktionära krafternas tjänst. Orsakerna till detta är många

Först och främst måste man komma ihåg, att det nya socialdemokratiska partiet ingenting hade gemensamt med det tidigare revolutionära arbetarpartiet. Grunden till det nya partiet lades under den tid, då den aktiva delen av finska arbetarklassen satt i fånglägren. Försiktiga kooperativa affärsmän och partimedlemmar ur tjänstemannaklassen, som icke deltagit i ”upproret”, förflyttade arbetarrörelsens relativt stora förmögenhet – tryckerier, folkets hus o. s. v. – till nya bolag och föreningar, som de bildade. Då de finska arbetarna småningom kom ut ur fånglägren, märkte de, att det socialdemokratiska partiet visserligen fortfarande existerade, men att det var nya män, som bestämde i de gamla lokalerna. Deras tidigare ledare levde i landsflykt i Ryssland eller i Amerika.

Hur stor skillnad det var mellan det gamla och nya socialdemokratiska partiet, illustreras kanske bäst av det tal, som den nysocialistiske ministern K. A. Fagerholm höll i Stockholm i februari 1943. Enligt ett referat i dagstidningarna i Stockholm sade han då följande:

”Mera splittrat kan ett folk inte vara än Finlands efter frihetskriget våren 1918. Fosterland och fosterlandskärlek var okända begrepp för den slagna delen av folket. Två årtionden senare såg vi samma folk ta emot det bolsjevistiska anfallet. Enigare kan inte ett folk vara än Finlands hösten 1939. – Man kan säga, att ett under hade skett. Runebergs dröm om enighet hade förverkligats. Finsktalande och svensktalande, herre och dräng, arbetsgivare och arbetare, högerman och socialdemokrat, alla hade en vilja och ett mål: Finland. – På arbetarhåll hade man rätt länge lärt sig se på 1918 års händelser med liten eller ingen bitterhet. Man erkände – i varje fall för sig själv – att det var bäst som det gick 1918. Hade broderkriget slutat på ett annat sätt skulle demokratin inte vunnit fotfäste i Finland. Även om arbetarmassorna 1918 inte hade någon medveten avsikt att kämpa för bolsjevismens införande i Finland – de trodde sig kämpa för socialismens sak – så kan det inte råda tvekan om att en seger för röda gardet inneburit, att Finland fogats till raden av små sovjetrepubliker utan nationellt oberoende.”

Såsom man ser av detta uttalande, har de finska nysocialisterna helt förkastat läran om klasskampen. Och ännu mera: de anser, att de vitas seger gynnade demokratin i Finland! Dessutom anser Fagerholm, att Finlands beroende av det fascistiska Tyskland är en ”nationell” företeelse, men samförstånd med den socialistiska Sovjetunionen skulle vara någonting ”onationellt”.

Om man jämför detta uttalande med det tidigare socialdemokratiska partiets proklamationer, så kan man ju ingenting annat säga, än att nysocialisterna helt enkelt representerar de vitas åsikter. De har godkänt ända till sista bokstaven de vitas historieskrivning.

Naturligtvis förkunnade inte de nysocialistiska ledarna i första början så öppet sin inställning som Fagerholm i sitt tal 1943. Då hade ju valframgången uteblivit. Men tecknen var tydliga nog från början och väckte misstänksamhet hos den finska arbetarklassen. Redan i början av 1920-talet uppträdde därför det kommunistiska partiet med relativt stor framgång, trots att det inte tilläts arbeta öppet. Statsminister Kallio lät dock 1923 häkta det socialistiska arbetarpartiets riksdagsmän och förbjöd dess organisationer. Ståhlberg inskred då, såsom tidigare nämnts, och upplöste riksdagen. Efter några år uppträdde åter ett oppositionellt arbetarparti, arbetar- och småbrukarpartiet, och erhöll 23 platser i riksdagen. Det hade uppstått ur den finska landsorganisationens led. Denna organisation var oberoende av det socialdemokratiska partiet. Under lappotiden slogs både arbetar- och småbrukarpartiet och den fria landsorganisationen ner av fascisterna.¹

Ståhlberg var en borgerlig statsman, och han såg inte med blida ögon radikala rörelser. Den kommunistiska rörelsen var även då förbjuden. Men han var övertygad om, att genom att hålla fast vid den tämligen demokratiska konstitutionen och låta det finska folket fritt välja sina representanter, skulle statens stabilitet småningom växa. En fredlig politik gentemot Sovjetunionen ansåg han även nödvändig. Det var stor skada för finska folket, att det nya socialdemokratiska partiet leddes av en trångsynt och härsklysten man, som inte förstod Ståhlbergs politik. Väinö Tanner, en affärsman med diktatorsfasoner, har blivit det finska folkets olycka mera än någon annan politiker efter inbördeskriget.

Efter Ritavouris död sjönk även det finska framstegspartiet ner till en obetydlig klick av politiserande herrar. Det hade energiskt kämpat för den demokratiska konstitutionen och haft stor betydelse under åren 1919-22. Men sedan hade det inget egentligt mål för sin verksamhet. Reaktionärer, som under partiets glansperiod hade anslutit sig till det för att göra karriär, drog partiet ned i skumma politiska affärer. Folket förlorade förtroendet till det tidigare så stolta ståhlbergska partiet.

Då Ståhlberg 1925 drog sig tillbaka från politiken, var han en trött och besviken man. Förväntades majoritetspartierna honom att på nytt åtaga sig presidentposten. Han fordrade, att hans motståndare, högerpartierna, skulle ge en lojalitetsförklaring före valet. Då samlingspartiet och svenska folkpartiet vägrade att göra det, drog Ståhlberg sig tillbaka. Han visste ju, vem som hade makten i Finland! Och han visste även, hur litet han kunde lita på de tre ”demokratiska” partiernas understöd då det gällde Finlands verkliga livsfrågor.

Det har efteråt varit omöjligt att få något yttrande av den tystlåtna mannen angående hans förfaringssätt 1925. Han har aldrig utgivit några memoarer. Men det antagandet ligger nära till hands, att Ståhlberg i sitt innersta kände, att han misslyckats i sitt försök att skapa ett demokratiskt Finland. Hans klass gynnade inte längre progressiva strävanden.

Framtiden skulle snart ge besked om, att hans farhågor var berättigade. Då lappomännen på order av generalstabschefen Wallenius 1931 rövade bort den ärevärdige presidenten från hans hem och förde honom till den karelska ödemarken för att tvinga honom att gå över till Sovjetunionen, förstod det finska folket, att laglighetens tid var slut och att fascismens period med det i framtiden hotande kriget mot Sovjetunionen hade börjat.

¹ Socialistiska Arbetarpartiet och senare Arbetarnas och Småbrukarnas Parti, representerade de radikala krafterna inom den finska arbetarklassen och småbondeklassen. Med socialister menas här och i fortsättningen medlemmar av dessa partier. Då. Kommunistiska Partiet var förbjudet kunde icke massorna av oppositionella arbetare och småbönder organisera sig i detta parti utan deltog i stället i det socialistiska partiet och senare arbetar- och småbrukarpartiet, som understöddes av kommunisterna. Socialisterna byggde upp och behärskade den finska Landsorganisationen, ett stort antal kulturföreningar, en betydande arbetarnas idrottsrörelse m. m. Vid olika val erhöll socialisterna ett stort antal mandat, som omnämns här ovan. *Red*

VI. Lapporörelsen och Svinhufvuds diktatur.

Efter Ståhlberg valdes landshövdingen i Viborgs län, Lauri Kristian Relander, till republikens president. Han tillhörde agrarpartiet, men hade aldrig spelat någon särskild roll i politiken. Som president är han den obetydligaste av Finlands statsledare.

Agrarpartiet, som i början hade varit ett litet småbrukarparti med frisinnade idéer, hade under åren genomgått en tydlig omvandling. Det hade blivit ett stort parti och dess politiska inflytande hade vuxit. Samtidigt hade storbönderna börjat ansluta sig till partiet och lämna samlingspartiet, som tidigare hade varit deras favorit. Partiet fick på detta sätt en ny sammansättning och började uppträda som de konservativa storböndernas parti. Då partiet hade svårt att finansiera sina tidningar och andra affärsföretag på den fattiga finska landsbygden, kom det snart i beroende av storfinansens.

Såvitt man vet hade president Relander inga egna åsikter om riktlinjerna i den finska politiken. I första början lade han vikt på att följa i sin store föregångares fotspår. Det såg ut, som om han ville fasthålla vid de ståhlbergiska traditionerna. Han gjorde ett försök med en socialdemokratisk regering för att visa sitt demokratiska sinnelag. Väinö Tanner blev 1927 statsminister och gav då bevis på, att han kunde regera som vilken borgerlig statsminister som helst. Då presidenten var sjuk, mottog han på Senatstorget i Helsingfors de vita truppernas parad på minnesdagen av de vitas seger över de röda.

Det kom dock fram, att den nye presidenten i motsats till sin anspråkslöse föregångare älskade "förnämt sällskap". Han omgav sig med medlemmar av den gamla finsk-svenska överklassen och gjorde artighetsbesök i de skandinaviska ländernas huvudstäder. De svenska och danska tidningarna, som tycker om sentimentala reportage, kallade honom för "solpresident" och påstod, att han hade ett vackert leende. Detta torde också ha varit hans enda fördel som president. Någon statsman var Relander icke och visade sig snart vara ett verktyg i reaktionens händer.

Då den ekonomiska världskrisen 1929 började, förstod storfinansens och industrins ledande män, att den måste drabba Finland mycket hårt, beroende som landet var av sin trävaruhandel. Massarbetslöshet var att vänta. I ett sådant läge skulle missnöjet bland arbetarklassen växa och kanske bli farligt för de kapitalistiska intressena. Lönerna och skogspriserna måste också sänkas för att exporten skulle kunna fortsätta i samma skala som tidigare.

Samtidigt iakttog man utvecklingen i Tyskland. Där hade de reaktionära och militaristiska krafterna, med vilka den finska bourgeoisin hade så goda förbindelser, åter kommit till makten. I den nationalsocialistiska rörelsen hade de fått en bundsförvant, vilken de hoppades helt skulle kunna slå ner den tyska arbetarrörelsen. De tyska nazisterna skulle då även kunna stödja den finska reaktionen.

Inför dessa fakta beslöt man i Finlands borgerliga kretsar att genast skrida till åtgärder mot de finska arbetarorganisationerna, slå ner det ståhlbergiska systemet och återvända till förhållandena kort efter inbördeskriget, då den "gamla" finsk-svenska överklassen hade fria händer att handskas med det finska folket såsom den ville. Något motstånd från presidentens sida var ju inte att vänta, då han var så välvilligt inställd gentemot den gamla. "aristokratin" och till sina rådgivare hade upptagit pålitliga "vita".

Lapporörelsen, som började i Österbotten i socknen Lappo, var arrangerad av Finlands exportindustri, som nästan helt och hållet äges av finlandssvenska kapitalister. Under exportindustrin lydde en strejkbrytarorganisation, som bär det finska namnet "Vientirauha" (exportfrid). Dess direktör var Martti Pihkala och ombudsmannen i Österbotten hette Vihtori Kosola. Denne var en supig bonde, som aldrig hade kunnat sköta jordbruket på sin fädernegård, utan hade livnärt sig med illegala affärer. Under det första världskriget var han en avlönad "värvare" och skötte om de unga finska män, som sökte sig till den tyska armén. Efter

kriget livnärde han sig med att värva strejkbrytare för arbetsgivarna. Kosolas strejkbrytarorganisation beslöt man nu använda för att skapa en ”fosterländsk folkrörelse”. Även den hemliga finska statspolisen invigdes i planerna.

”Rörelsen” började sin frammarsch enligt tyskt mönster genom att arrangera angrepp mot arbetarnas möten och fester. Kosolas män överföll arbetarpojkar, som bar röda skjortor som tecken till, att de hörde till den socialistiska ungdomsorganisationen. Pojkarna misshandlades och deras skjortor revs sönder. Sedan trängde Kosolas män in i Folkets hus i Lappo. En fredlig danssoaré ägde just rum där, och hjälten förklarade: ”Det är slut med dansen – ut härifrån!” Våldsmännen körde ut den förskräckta publiken och spikade igen husets dörrar. ”Aldrig mera skall här någon tillställning äga rum”, förklarade Kosola. Och de borgerliga tidningarna trummade ut hans hjälteord över hela landet.

Alla dessa åtgärder var naturligtvis olagliga. Om polisen hade ingripit, hade det nog snart blivit slut med hela lapporörelsen. Men polisen ingrep inte. Tvärtom ställde den sig lojal mot Kosolas huliganer. Följderna behövde man inte länge vänta på. Någon tid senare trängde huliganerna in i det socialistiska tryckeriet i Vasa och slog sönder dess maskiner. Det gick nu upp för alla, att den ståhlbergiska demokratin inte fungerade mera, och att den finska arbetarklassen stod utanför lagens skydd. Då man fordrade straff för huliganerna, svarade polisen, att dåden hade begåtts av ”okända män”.

På våren 1930 börjar överallt i landet anfall mot de socialistiska arbetarna. Genom ”Vientirauha” betalade exportindustrin ansevärd summor till huliganer, som med bilar bortförde misshagliga personer och misshandlade dem. Höjdpunkten i denna trafik nåddes på sommaren 1930. Den 5 juli trängde lappohuliganerna in till riksdagens grundlagsutskott, som höll möte i Ständerhuset i Helsingfors. Utskottets två socialistiska medlemmar, advokaten Eino Pekkala och småbrukaren Jalmari Rötö, överfölls i närvaro av alla utskottets medlemmar och bortsläpades med våld till en utanför Ständerhuset stående bil, som sedan med full fart körde ut från huvudstaden i riktning mot Lappo. Polisen höll sig borta, då denna oerhörda skymf mot folkrepresentationen utfördes.

Efter en svensk förebild från år 1914 arrangerade lappomännen nu ett ”bondetåg” till huvudstaden ”för kommunismens utrotande”. Ett brokigt sällskap på 6.000 man anlände till Helsingfors för att anställa jakt på arbetarrörelsens representanter och tvinga fram förändringar i regeringen. Huliganerna blev väl mottagna av ”gräddan” i huvudstaden, som väntade att med deras hjälp kunna återvända till de goda tiderna efter inbördeskriget. Lappomännen uppviglades av högertidningen Uusi Suomi till det rätta sinnelaget genom en lögnaktig nyhet, att ”kommunisterna har bränt upp Rovaniemi köping”. Det hade nämligen utbrutit en stor eldsvåda i finska Lappmarkens huvudstad, och detta använde de reaktionära för sina syften på samma sätt som nazisterna senare riksdagshusbranden i Berlin.

Branden i Rovaniemi är en av de skamligaste historier som fascismen över huvud taget har funnit på, och den borde vara vida mera känd bland de skandinaviska arbetarna än vad den är. Det fanns och finns fortfarande inte ett enda bevis för att någon kommunist eller medlem i arbetarrörelsen hade anstiftat branden i Rovaniemi. Trots detta häktades en massa arbetare och arbetarungdomar i Rovaniemi och misshandlades ohyggligt av polisen för att de skulle ta på sig skulden för branden. Rättegången mot Rovaniemi-arbetarna var en skandal från början till slut. De arbetarpojkar, som efter sadistisk tortyr vid polisförhöret hade erkänt sig skyldiga för att slippa tortyren, tog inför rätta tillbaka sin bekännelse. ”Ni ser ju, herr domare, att dessa pojkar har blivit misshandlade”, sade försvarsadvokaten och pekade på märken i de anklagades ansikten och kroppar. Rätten tog då en paus för att överlägga om saken. Då den återvände, var försvarsadvokaten borta. Lappomän hade kastat honom i en bil, kört honom en mil utanför köpingen och där *stenat* honom så att han blev liggande i skogen skenbart livlös. Senare kvicknade han dock till och orkade med egna krafter krypa tillbaka till landsvägen. En förbipasserande buss tog upp honom och förde honom till sjukhuset. Där fick han ligga ett

halvt år och blev aldrig riktigt återställd från sina skador. Gärningsmannen fick inget straff.

En känd Helsingfors-advokat Ernst Hentunen åtog sig nu att försvara de anklagade. På vägen till Rovaniemi blev han anfallen på tåget då detta stod på Seinäjoki station. Lappomännen misshandlade honom och berövade honom hans portfölj med inneliggande papper och rättegångshandlingar. Trots detta fortsatte den modige mannen sin resa. Men i Rovaniemi anfölls han på nytt. Då han hade skaffat en revolver för att försvara sig mot huliganerna trots att han inte hade tillstånd att bära vapen, ställdes han i Rovaniemi inför rätta, anklagad för denna förseelse och vägrades tillstånd att uppträda som försvarsadvokat. De anklagade arbetarpojkar dömdes mot sitt nekande till 4-6 års straffarbete. Huvudanklagade, den 19-åriga arbetaren Kumpumäki, berättade inför rätten, att han hade blivit slagen med gummibatonger under fötterna och på andra kroppsdelar så att han flera gånger hade förlorat medvetandet. Då han alltjämt inte ville bekänna, blev han i en bil förd ut i en skog, där man bearbetade hans rygg med gummibatonger och käppar tills endast blodigt kött återstod. Man låtsades som om han skulle bli skjuten och tvingade honom att gräva sin egen grav. Då inte heller det hjälpte, kastade man den nakna och blödande ynglingen i en myrstack och bombarderade sedan hans nakna kropp med olika föremål. Då kunde han inte uthärda längre utan ”bekände”. En annan yngling dömdes till 4 års straffarbete trots att han kunde bevisa, att han under branden hade befunnit sig flera kilometer från brandstället på andra sidan av Kemi älv. Åklagaren påstod, att han hade sprungit dit efter antändandet av branden för att skaffa sig alibi. Efter en ohygglig tortyr hade även han ”bekänt” sitt brott, och detta var huvudsaken även för Vasa hovrätt, som fastställde domen.

Branden i Rovaniemi hade börjat i ett lagerhus, som ägdes av några affärsmän, vilka allmänt var kända i köpingen för sina trassliga affärer. Dagen före branden hade man lagt märke till, att stora varumängder hade bortförts från lagerlokalerna, som var högt försäkrade. Försäkringsbolagets ombudsman hade sina misstankar angående branden, men mitt i det ”fosterländska” raseriet vågade han inte komma fram med dessa. Affärsmännen fick försäkringssumman och räddade sin ställning, medan sju oskyldiga arbetare fick träda i straffarbete i åratal. Länsmannen Pelttari, som bar ansvaret för tortyråtgärderna, upphöjdes till polismästare i Kemi. Polisinspektören i Uleåborgs län, Suhonen, som garanterade att allt hade gått ”lagligt” till i Rovaniemi, utnämndes kort därefter till polismästare i Tammerfors. Både Kemi och Tammerfors är arbetarstäder och den nya fascistiska regimen, som hade kommit till genom lapporörelsen, ville vara säker på, att arbetarna behandlades med ”hårdhandskarna”. Och där tog de inte fel, såsom arbetarna i Kemi och Tammerfors har kunnat intyga.

Rättsväsendets förfall i Finland var så i ögonenfallande, att inte bara den svenske juristen Georg Branting, som har skrivit en bok om de politiska processerna i Finland, utan även den gamle, konservative rättslärde R. A. Wrede i Finland var förfärad över det tillstånd, som den finska, rättvisan hade råkat i. I en skrift fordrade den senare, att lappomännens våldsdåd inte sattes i särklass utan att alla medborgare skulle behandlas på samma sätt av lagens representanter. Denna skrift blev dock bara en ropandes röst i öknen.

I fabriksamhället Forssa mördade lappomän arbetaren Holm, som var de socialistiska arbetarnas förtroendeman på orten. Holm överfölls i sitt hem. Han försvarade sig tappert och sårade flera av de angripande innan han föll död ned på golvet, genomborrad av kulor. En syster till Holm var närvarande och blev ögonvittne till det ohyggliga dådet. Efter hennes anvisningar anhöll polisen några av våldsmännen, men lappomän samlades i hundratal kring tingshuset och hindrade rättegången samt bortförde de anhållna. Polismannen Hilli, som hade lett undersökningarna i saken, avskedades ur sin tjänst. I Heinävesi mördade lappomännen den socialdemokratiska ordföranden för kommunalfullmäktige, Happonen. Rättegång mot våldsmännen upptogs, men lämnade inga resultat. Till ett litet samhälle i Karelen anlände en dag med bil Vihtori Kosolas son Pentti med några kamrater, släpade med våld med sig skomakaren Mättö, en anspråkslös man, som inte spelade någon politisk roll i sin hemort, sköt

honom och gömde hans lik i en myr. Det framkom senare, att en järnvägstjänsteman, som hade råkat i gräl med Mättö, hade haft ett telefonsamtal med Kosola i Lappo, och beställt mördaren till platsen. Lappomän uppträdde alltså som avlönade mördare. Detta då var så ohyggligt, att polisen var tvungen att ingripa. Pentti Kosola häktades, ställdes inför rätta och dömdes till 5 års straffarbete "för dråp". I verkligheten var det ju här fråga om ett planlagt mord. Då Svinhufvud blev president, benådade han dock Pentti Kosola, då denne hade avtjänat 2 ½ år av sitt straff.

Dessa tre ovannämnda mord är de enda, som polisen klarade upp. Men det finns tiotals fall, då offren, mestadels arbetarnas förtroendemän, spårlöst försvann. Lappomännens "favoritsport" var att bortröva socialistiska arbetare, "skjutsa" dem till ryska gränsen och tvinga dem att gå över till Sovjetunionen. Det beräknas, att 700 personer på detta sätt blev tvångstransporterade. I några fall nöjde sig våldsmännen med att prygla sina offer. Sålunda blev borgmästaren Hakkila i Tammerfors pryglad och släpptes först då han lovade att aldrig mera uppträda mot fascisterna. Detta sitt löfte har borgmästaren Hakkila sedan hållit, och såsom riksdagens talman har han snällt fogat sig efter fascistiska planer och till och med uppträtt som propagandist för livsrumsteorier. Expresidenten Ståhlberg däremot gav inga löften åt våldsmännen, då han kidnappades tillsammans med sin hustru. Lappomännen hade hunnit föra honom ända till Joensuu i norra Karelen på väg till den ryska gränsen, innan han räddades av Joensuu skyddskår, som hade alarmerats.

Ståhlbergs skjutsning utlöste en våldsam förbittring hos det finska folket, och överallt höjdes röster, som fordrade, att det äntligen måste sättas stopp för våldsdåden. Svinhufvud, som av en terroriserad elektorskår hade valts till president, vågade inte motsätta sig folkviljan, och äntligen företogs några åtgärder mot lappomän. Generalstabschef Wallenius och några andra officerare, som hade stått bakom Ståhlbergs enlevering, häktades och ställdes under åtal.

I själva verket hade Lapporörelsen redan åstadkommit den förändring, som dess finansärer i exportindustrin hade eftersträvat. President Relander hade blivit förskräckt och låtit den regering, som hans partikamrater hade bildat, falla. Svinhufvud hade i stället fått uppdrag att bilda regering, och från statsministerposten hade han sedan höjt sig till presidentposten efter Relander. Den socialistiska arbetarrörelsen hade slagits ner. 500 av de ledande i partiorganisationerna och LO hade häktats och 700 hade tvångsskjutsats till Sovjetunionen. Finansierarna kunde vara nöjda. Lappo behövdes icke mera. Dessutom hade i den fascistiska rörelsen framkommit några "ultranationella" drag, som de svensktalande industriherrarna inte tyckte riktigt om. Äktfinska stämmor hade förenat sig med lapporörelsen. För att hindra utvecklingen att gå i en "finsk-nationell" riktning fick därför Kosola order att framhålla, att språkstriden ingenting hade med lapporörelsen att göra. "Icke frågar detta lands åkrar, vilket språk plöjaren talar", utbasunerade nu Kosola sina arbetsgivares visdom. Detta tal väckte mycket löje. "Menar Kosola, att plöjaren gärna kan tala ryska?" frågade den kvicke riksdagsmannen Yrjö Räisänen i Suomen Sosialidemokraatti. Men en grupp finlandssvenska författare med Örnulf Tigerstedt i spetsen, sände en telegraphhälsning till "den store folkledaren"!

Lappomännens våldsdåd väckte avsky i alla skandinaviska länder. Därför har den svenska överklassen i Finland varit angelägen att rentvå sina händer, och i denna sin strävan har den fått stor hjälp av den svenska pressen, som fullkomligt vilseledande har framställt lapporörelsens tillkomst och till och med försökt göra gällande, att svenskarna i Finland var mot Lappo. Detta är sant, när det gäller själva den svensktalande kust- och skärgårdsbefolkningen i Finland. På samma sätt som de finska arbetarna och småbönderna var också den fattiga svenska fiskar- och småbondebefolkningen på Åland, i Nyland och Österbotten motståndare till Lappo. I Österbotten och delvis även i Nyland hade den socialistiska arbetarrörelsen många anhängare bland den svensktalande befolkningen och dessa fick lida av våldsdåden lika mycket som de finsktalande arbetarna. Men att den svensktalande överklassen finansierade lapporörelsen och stod bakom den, är ett faktum, som icke kan förnekas. Bevis på detta

har bland annat framlagts av den socialdemokratiska riksdagsmannen Yrjö Räisänen i Suomen Sosialidemokraatti. Genom sina avslöjanden blev Räisänen så hatad av de svenska reaktionärerna i Finland, att då Tanner före det andra världskriget togs med i den fascistiska ”inre cirkeln” ett av villkoren var, att Räisänen skulle avlägsnas från sin redaktörspost i Sosialidemokraatti. Denna önskan uppfylldes även av Tanner. Dessförinnan hade den svenskspråkiga Tannertidningen Arbetarbladet öppnat en kampanj mot Räisänen och beskyllde honom för att ”spela på äktsfinska strängar”. På detta sätt försökte man stämpla en orädd antifascistisk tidningsman som chauvinist. Hur sakförhållandet verkligen låg till, kom fram 1941, då Räisänen tillsammans med fem andra socialistiska riksdagsmän häktades och dömdes till fyra års straffarbete ”för förberedelse till högförräderi”.

Naturligtvis var dock även finska kretsar med i lapporörelsen. Det finska samlingspartiet gav sitt oreserverade stöd åt våldsmännen. Men i det stora hela har den lettiske socialisten Gregory Meiksins rätt, då han i sin bok om Baltikum och Finland, utkommen i USA 1943, anser den svenska överklassen i Finland stå bakom fascismen och utgöra det främsta hindret för den finska demokratin. I sina angrepp mot den finlandssvenska överklassen påstod Räisänen bland annat, att den verkliga ekonomiska makten i Finland innehas av 60 familjer, av vilka den övervägande delen är svensktalande. Det är svårt att kontrollera detta påståendes sanningshalt, men redan det faktum, att två av Finlands tre storbanker ligger i svenska händer talar ett tydligt språk om maktfördelningen i Finland. Och exportindustrin behärskas nästan helt och hållet av svenskarna, såsom redan tidigare har sagts. För hemmamarknadsindustrin, som huvudsakligen ligger i finska händer, är låga löner och en låg levnadsstandard ingen fördel, då den ju minskar konsumtionsmöjligheterna. För exportindustrin, som ju har sina marknader utomlands, är i stället de låga lönerna ett idealtillstånd. Det är också typiskt att Gadolin, som representerar den finlandssvenska överklassens åsikter, i sin bok ”Finland av i dag och i går” kallar tiden efter lapporörelsen för ”de goda åren”. Det var den tiden då den finländska exportindustrin rentav ”täljde guld med kniv” samtidigt som det finska folket levde i ett fruktansvärt armod.

På 1920-talet hade man på allt sätt uppmuntrat bönderna att utvidga sin åkerareal och gynnat nyröjningsarbete. Man hade erbjudit jordbrukarna lån på goda villkor för detta ändamål. Som lånegarantier hade bönderna sina skogar. De kunde ju alltid sälja litet skog för att betala sina räntor och skatter. Men nu stod de plötsligt inför en kris, vilkens orsaker de inte kunde fatta. Den finska arbetarklassen slogs ner, landsorganisationen upplöstes, lönerna sänktes, en massarbetslöshet uppstod. Konsumtionen av jordbruksprodukter minskades i städerna och fabrikssamhällena. Även livsmedelspriserna började nu falla. Men skulderna, räntorna och skatterna blev ej mindre – de sistnämnda till och med ökades därigenom, att kommunernas fattigvårdsutgifter steg. Men skogen var ju ändå kvar. Ja, den var kvar, men vilka priser betalade nu trävarubolagen, som hade sammanslutit sig i karteller för att trycka ner priserna! Under åren 1930-34 betalades ofta bara 5 mark (50 öre) per stam, och dessutom måste skogsägaren själv transportera stockarna till närmaste vattendrag. Bönderna kunde inte längre betala sina räntor och skatter, och deras gårdar tvångsauktionerades till dem, som hade pengar. Bankerna uppträdde ofta som uppköpare. Mellan 20-30.000 bondgårdar bytte ägare under de närmaste åren efter Lappo. De före detta bönderna vandrade med sina familjer längs landsvägarna och anslöt sig till de arbetslösas ständigt växande skaror. De som gick på skogsarbete fick så usla löner, att de knappt kunde livnära sig själva. För deras familjer måste kommunerna sörja. Många kommuner råkade i svårigheter därigenom, att de måste betala det tillägg till lönerna, som egentligen trävarubolagen borde ha betalat. De arbetslösas antal steg på våren 1932 till 90.000.

Aldrig har väl Finland plundrats så ohyggligt som under exportkapitalisternas ”goda år”. Fullkomligt vanvettigt slöseri med skogen förekom. Exporten översteg de finska skogarnas årliga tillväxt. Lagen för nationalrikedomens skydd fungerade icke. Ofta höggs även ungskog ner, ”så att inget sångträd fanns kvar för fåglarna”, såsom författaren Pentti Haanpää säger i

en skildring av ”fosterlandets barbarer”. Mot arbetslösheten kämpades med kommunala ”hjälparbeten”, där det betalades ytterst usla löner. De stora vägbyggen, som förekom i anledning av motortrafikens uppsving, utfördes nästan som ett slavarbete. De arbetslösa samlades i ohygieniska baracker och tvingades till hårt arbete mot en dålig lön.

De politiska förhållandena karakteriserades av en allmän reaktion. Förbudslagen avskaffades, och statskassan fastkedjades vid alkoholkonsumtionen. Spriten skulle nu ersätta den frihet, som det finska folket hade förlorat med den ståhlbergiska regimens störtande. Yttrande- och församlingsfriheten var till det yttersta begränsad och den politiska polisens maktbefogenheter ökades. De politiska fångarnas antal steg oupphörligt och gick år 1932 över 1.000-gränsen, om man räknar även dem, som satt i häkte. I allmänhet dömdes ”kommunisterna” – vi måste sätta denne benämning inom citationstecken, därför att de dömda till största delen icke tillhörde det illegala kommunistiska partiet – till 3-6 års straffarbete. Dessutom förlorade de sitt medborgerliga förtroende för 5-6 år efter straffets avtjänande. I fängelserna behandlades de ofta sämre än de kriminella.

Det fanns dock fortfarande missnöjda element i landet, som tyckte, att detta inte var tillräckligt. Man borde helt gå över till det fascistiska systemet efter italienskt mönster och avskaffa riksdagen. General Wallenius, som efter Ståhlbergs skjutsning hade förlorat sin befattning som generalstabschef och suttit några månader i fängelse, förlänades en pension av den svinhufvudska regeringen för sina stora tjänster. Han var dock icke tillfredsställd med det, utan samlade 700 äventyrare och marscherade i spetsen för sin trupp mot huvudstaden för att avsätta regeringen (s. k. Mäntsäläupproret 1932). Regeringen började underhandla med honom och fick veta, att han ville ha general Walldén som statsminister. Svinhufvud hade egentligen ingenting emot Walldén, men han tyckte dock, att man för anständighetens skull borde ha även ett parlament. Då Wallenius inte gick med på det, sändes ett regemente militär emot honom. Wallenius och hans ”stab” tillfångatogs, men de övriga ”upproriska” fick återvända hem med sina gevär utan att ens deras namn skrevs upp. Det var skillnad, när det gällde de röda och lappomän! De förstnämnda fick flera års straffarbete bara för sin övertygelses skull, de sistnämnda fick göra väpnat uppror utan att bli straffade. Wallenius och hans kumpaner fördes till Åbo länsfängelse, där de sedan företog en ”hungerstrejk” i anledning av att man nekade dem rätten att dricka konjak i cellen. De släpptes nu. Litet senare gick fångarna i Ekenäs i hungerstrejk och fordrade återställande av de politiska fångarnas rättigheter, som den finska lagen hade stadfäst. Dessa 350 blev misshandlade av fångvaktarna och slutligen tvångsmatade på ett så brutalt sätt, att fyra av dem dog efter behandlingen. Även bönderna i Nivala, president Kallios hemsocken, fick erfaras, att det är skillnad mellan ett fascistiskt och ett uppror för sociala framsteg. Då 300 bönder demonstrerade mot tvångsauktionerna, sände regeringen från Helsingfors en 200 man stark polistrupp med pansarbil i spetsen till platsen. Polisen slog bönderna med gummibatonger och stängde in dem i ungdomsföreningens hus i Nivala så tätt hoppackade, att ingen kunde sitta eller ligga. Förhören varade i tre dagar och därefter dömdes 18 bönder till 1½ års tukthusstraff (s. k. Nivalaupproret 1934).

Genom lapporörelsen hade Finlands demokratiska statsskick i verkligheten satts ur funktion. De åtgärder, om företogs mot socialisterna och mot landsorganisationen var i högsta grad olagliga. För att få ett sken av laglighet över det hela lät Svinhufvuds regering efteråt riksdagen godkänna en massa undantagslagar, som gav helgd åt det som hade skett. Särskilt berömd blev Kivimäkis regering (1932-36) för sina undantagslagar. T. M. Kivimäki var en jurist, som åtog sig uppgiften att legalisera ”lapporörelsens resultat” – paradoxalt sagt alltså uppgiften att legalisera laglösheten! Hans åtgärder för yttrande- och tryckfrihetens begränsande är särskilt berömda. Bland annat var det förbjudet att i kränkande ordalag skriva om en person i offentlig ställning. (En redaktör i agrartidningen *Ilkka* fick 5 månaders fängelse enligt denna paragraf, därför att han kritiserat riksdagens vice talman Virkkunen som radiopredikant.) Föreningsfriheten begränsades bl. a. genom bestämmelsen, att personer, som hos justitieministern anhöll om rätten att grunda en förening, på förhand kunde, innan föreningen

ens hade börjat sin verksamhet, dragas inför rätten, som skulle bestämma, om den tillämnade föreningen var godtagbar eller stred mot god sed eller var samhällsfientlig. Dessutom bestämdes, att de, som hade blivit bestraffade för politisk verksamhet, skulle förlora – förutom medborgerligt förtroende för vissa år – rättigheten att kandidera i politiska och kommunala val praktiskt taget under hela sin livstid. Och ännu mera: lagen om återfallsförbrytare utvidgades att gälla även politiska ”förbrytare”. En sådan lagstiftning förekommer inte i något demokratiskt land. Detta, om något, är rena fascismen. *Och det bör observeras, att ännu i dag, i början av år 1944 då detta skrives, alla Svinhufvud–Kivimäkis undantagslagar fortfarande är i kraft. Dessa lagar sätter den demokratiska konstitutionen, som Ståhlberg skapade, ur funktion. Inte ens formellt sett är alltså det nuvarande Finland någon demokrati.*

Svinhufvuds regim (1931-37) var praktiskt taget diktatur av samma karaktär som Pilsudskis i Polen och Horthys i Ungern. Riksdagen existerade visserligen, men den hade föga inflytande och sjönk ner till ett japarlament, som sade amen till alla regeringens förslag. Svinhufvud tolkade grundlagen så, att regeringen måste åtnjuta presidenten förtroende. Med riksdagen var det inte så noga. Svinhufvuds regeringar var också nästan alla icke-parlamentariska. Kivimäkis regering representerade inget parti, dess medlemmar var ”fackministrar”. Riksdagsmajoriteten bakom regeringens förslag skaffades nå det sättet, att Kivimäki kom överens med ”partiledarna” Tanner, Kallio och von Bom om tillvägagångssättet i varje enskilt fall. När det gällde ett reaktionärt lagförslag, riktat mot arbetarna, röstade alla de borgerliga partierna för det, och när angreppet riktades mot bönderna, hjälpte socialdemokraterna till, så att regeringen fick majoritet. Ibland bildade svenska folkpartiet och socialdemokraterna majoritet bakom regeringens förslag. Det fanns olika möjligheter, alldeles som vid spelbordet. Med förakt talade den regerande fascistkretsen om riksdagen såsom en ”pratkvare”. En regeringsanhängare, riksdagsman Urho Toivola, inlämnade till riksdagen en motion, enligt vilken tidsbegränsning för riksdagsmännens tal skulle införas. Den förödmjukade riksdagen förkastade dock detta förslag.

På korruptionen i Svinhufvuds omgivning kan många drastiska exempel nämnas. Sålunda blev presidentens rådgivare och propagandachef K. N. Rantakari illa brännmärkt i processen om ”Korhonens försvunna miljoner”. Även utrikesminister Hackzell var inblandad i mystiska affärer. En av presidentens vänner, Exportbankens chef Paloheimo, blev dömd av rätten till åtta månaders fängelse för förseelser, som hade förorsakat att 30 miljoner mark av spararnas medel gick förlorade. Det var typiskt för Svinhufvud, att han ansåg alla straff för milda då det gällde de socialistiska arbetarna, men benådade sin vän bankdirektören, innan denne hade suttit en enda dag i fängelset.

Alla Ståhlberg-anhängare i nyckelställningar avlägsnades under Svinhufvuds regering och ersattes med pålitliga reaktionärer. Sålunda fick landshövdingen i Nylands län, Jalander, avgå, och även polismästaren i Helsingfors fick avgå. Kivimäkis plan var att stegvis föra landet in i en totalitär regim. Regeringen var visserligen tvungen att förbjuda den lappoistiska mördargruppens verksamhet, då den väckte alltför stor indignation bland det finska folket, men inga hinder lades i vägen då lappomännen därefter organiserade sig på nytt i IKL (Isänmaallinen kansanliike, d. v. s. den fosterländska folkrörelsen). Dessutom fick den nazistiska organisationen AKS (Akademiska Karelska Sällskapet) fritt husera i landet. Den politiska polisen (”ochranan”), som var infiltrerad med fascistiska element, lät de finländska nazisterna vara i fred och riktade i stället sin uppmärksamhet på de liberala ”kulturbolsjevikerna”. Regeringen lät instämma professorerna vid Helsingfors universitet, Gunnar Landtman och Väinö Lassila, till rådhusrätten, därför att de ämnade bilda ett förbund till försvar av demokratin och de mänskliga rättigheterna. I rätten framlade politiska polisen en ”promemoria”, enligt vilken alla frisinna idéer härstammade från Moskva, och beskyllde hela den finländska kultureliten för ”kommunistiska stämplingar”. Detta var dock alltför mycket även för den kuvade finska riksdagen. Denna tog plötsligt mod till sig och fällde med stor röstmajoritet Kivimäkis regering (hösten 1936). Förgäves försökte Svinhufvud bromsa

utvecklingen genom att motsätta, sig en parlamentarisk majoritetsregering, som socialdemokraterna och agrarerna ville bilda. Först efter presidentvalet 1937, då Svinhufvud avlägsnades från presidentposten, kunde ett försök med utsikt till framgång göras att återgå till demokratiska former.

Under lappotiden och Svinhufvuds diktatur förlorade Finland totalt sitt anseende som en rättsstat. Den franske rättslärde och advokaten Etienne Milleaux, som besökte Finland i början av år 1936, förklarade på hemresan för svenska Social-Demokratens representant: ”Den finska rättvisan är blott en chimär”.

VII. Finlands relationer till Sovjetunionen och Tyskland.

Finlands största utrikespolitiska problem är och kommer alltid att bli förhållandet till landets stora granne i öster.

Hur har relationerna österut skötts under självständighetstiden? Vilken har linjen, den ledande tanken varit, som de vitfinska politikerna har följt i relationerna till Sovjetunionen?

Svaret kan bara bli ett: efter de vitas seger 1918 har Finland varit en av de mest sovjetfientliga staterna i Europa – ja, frågan är, om det inte har varit den mest utpräglad sovjetfientliga staten i världen. Hela det politiska, ekonomiska och andliga livet har underordnats tanken om en oövervinnelig motsättning mellan Finland och Sovjetunionen.

Det fanns i Finland politiker, som ansåg, att motsättningen inte var oövervinnelig och ville föra en vänskaplig politik gentemot Sovjetunionen. Men vi har redan sett, hur Ståhlbergs planer att åstadkomma en sanering i den finländska politiken strandade. De självsvåldiga militarist- och chauvinistgrupperna i Finland uppträdde alldeles som medeltidens feodalherrar. Då centralregeringen inte ville ha krig, organiserade de privatarméer, som trängde in i sovjetområdet. Vi har redan berättat, att Finland i början av 1922 var nära att råka i krig med sin östra granne i anledning av ett rövartåg till Östkarelen. Ståhlbergs åtgärder och Antikainens seger vid Kumasjärvi avvärdade då krigshotet. Men i anledning av sin demokratiska inrikespolitik och fredliga utrikespolitik blev Ståhlberg så hatad bland högerkretsarna, att han 1925 ansåg sig inte kunna emottaga presidentposten, om inte högerpartierna avgav en försäkran om lojalt uppträdande. Denna försäkran uteblev och Ståhlbergs skjutsning till ryska gränsen under lappotiden bevisar, vilka tankar de maktavande hade om honom och hans fredspolitik. Skjutsningen anställdes på order av den finländska generalstabschefen Wallenius och var alltså ett uttryck för de finländska militaristernas uppfattning om demokratiska politiker: alla de, som ville ha fred med Sovjetunionen, var landsförrädare i deras ögon. Vi kan lätt föreställa oss, hur de ”smärre” fredspolitikerna behandlades, då inte ens republikens f. d. president hade något skydd.

Under det andra världskriget har de finländska propagandisterna och med dem världens alla sovjetfientliga kretsar oupphörligt skrikit, att ”det lilla, demokratiska, fredsälskande Finland” 1939 utan anledning blev angripet av den stora och ”imperialistiska” Sovjetunionen. Dessa propagandister bryr sig inte mycket om sanningen. Vit-Finland efter Lappo var ingen demokrati och ännu mindre ett fredsälskande land. Trots sitt ringa invånarantal – till arealen är ju Finland ett ”stort” land – var Finland en imperialistisk stat. Den ville annektera Östkarelen för att få ”strategiska gränser”. För denna sin avsikt hade de härskande kretsarna i Finland givit så tydliga bevis, att sovjetregeringen inte svävade i okunnighet därom. Det var inte bara den storfinska föreningen AKS, som strävade till Östkarelen förenande med Finland, utan även arméledningen med Mannerheim i spetsen samt den finländska exportindustrin, som kastade lystna blickar på de karelska skogarna. Under den berömda Antikainen-processen (1935-37) kom det fram, att hela det finska samhället redan var mobiliserat för denna uppgift.

Under Antikainen-processen var de finsk-sovjetiska relationerna ytterst spända. Och detta var inte underligt. Rövertåget mot Östkarelen 1921-22 rullades upp på nytt och den vitfinska rätten förklarade sig kompetent att sitta till doms över krigshändelser, som hade försiggått på sovjetområdet utanför Finlands gränser. Den dömde en berömd sovjetmedborgare till långvarigt straffarbete därför, att han försvarat sitt land emot vitfinska inkräktare! Antikainen-processen var en hänsynslös utmaning gentemot Sovjetunionen och i samband med processen framkom saker, som en stormakt med imperialistisk läggning säkert hade uppfattat som orsak till krig. Det gjorde inte Finlands granne, men trots detta torde det vara skäl att här närmare referera Antikainen-processen. Den är inte mindre dramatisk än fallet Dreyfus i Frankrike.

Toivo Antikainen hade efter sitt berömda fälttåg i Östkarelen lämnat militärtjänsten och gått

i Kominterns tjänst. 1935 kom han illegalt till Finland för att få kontakt med det förbjudna kommunistiska partiets verksamhet, men råkade i den finska politiska polisens klor. Det var den finska ochranan, som ställde till den internationella processen. I stället för att beskylla Antikainen för illegal politisk verksamhet, anklagade ochranan honom i egenskap av överbefälhavare för de röda trupper, som hade kört ut de vitfinska äventyrarna från Östkarelen 1922. För att göra saken så ful som möjligt, diktade åklagaren upp en historia, att Antikainen på bål hade låtit bränna upp en av sina vitfinska fångar. Detta förnekade Antikainen bestämt, och när det kom till kritan i rätten, kunde inte polisen bevisa sitt påstående trots att den hade mobiliserat en brokig skara ”kronvittnen” för ändamålet. En karelsk yngling, som vid krigstillfället bara hade varit 14 år gammal, berättade, att han sett, hur en fånge kastades i elden innan fångkolonnen marscherade vidare, men han kunde inte minnas, om Antikainen då var på platsen. En annan karelsk berättade, att han efteråt hittat några människoben vid lägerelden. Försvarsadvokaten kunde dock med sakkunniga intyg påvisa, att en människokropp inte brinner på lägerelden så att bara några brända ben blir kvar – för ett sådant ändamål behövs krematoriehetta!

Huvudsaken i denna häxprocess var dock inte de lösa ryktena från tiden 13 år tillbaka, utan den omständigheten, att den finska rätten trots försvarsadvokatens protester ansåg sig kunna behandla händelser, som hade skett utanför Finlands gränser. Den tog öppet parti för krigsäventyrarna och för interventionskrig. Under fälttåget i Östkarelen hade frikårens ledare, Takkinen, låtit som desertör skjuta en 14-årig skolpojke, som hade lockats med på färden, men som sedan fått hemlängtan. Pojkens fader, lektor Järvinen i Jyväskylä, hade vänt sig till justitiekanslern och anhållit om att åtal skulle väckas mot Takkinen för att han hade lockat en minderårig med på färden och sedan hade låtit skjuta honom. Justitiekanslern hade dock svarat, att enligt finsk lag kunde han inte vidtaga åtgärder i denna sak, då händelsen hade skett utanför Finlands rättskrets. Men då Antikainens advokat väddjade till detta uttalande, förklarade rätten, att saken förhöll sig annorlunda då det gällde Antikainen! Så djupt i godtycklighetens kärr hade den finska rättvisan sjunkit. Typiskt var även, att rätten vägrade behandla Antikainen såsom sovjetrisk medborgare fastän denne redan 17 år hade vistats utanför Finland och enligt finsk lag hade förlorat sitt tidigare finska medborgarskap.

Ändamålet med rättegången var att upphetsa opinionen i Finland mot de röda och mot Sovjetunionen. Under två års tid öste den likriktade finska pressen smuts över sina ”fiender”. Genom häxprocessen ville man bevisa, att de röda var något slags odjur, nära nog människorätare. Ledande finska politiker mobiliserades för detta syfte. Sålunda uppträdde dåvarande statsminister Kallio som vittne i Antikainen-processen. Han berättade, att han i sin hemsocken Nivala hade hört, att en man från hans hemtrakt hade blivit bränd på bål av de röda i Östkarelen. Detta vittnesuttalande hade ingen som helst betydelse för rättegången, då vittnet ju inte kunde nämna ett enda faktum, som man kunde taga fasta på, men trots detta utbasunerade de finska tidningarna: ”Statsminister Kallio vittnar om, att Antikainen har bränt sin fånge på bål!” Slutligen tvang den svenske försvarsadvokaten, Arvid Rudling, rätten att höra vittnen från Östkarelen. Därigenom kom det fram, att Antikainen efter slaget vid Kumasjärvi ingenting hade haft med fångarna att göra, utan dessa hade sänts med en bevakningstrupp österut strax efter slaget, och Antikainen hade stannat kvar hos sin trupp för att fortsätta krigsoperationerna. Ett karelskt vittne, Matvejef, blev hotat till livet av de finska fascisterna, om han inte avgav ett falskt vittnesmål vid processen. Han slapp undan sina väktare och flydde till sovjetlegationen och bad om dess skydd. Denna episod var ägnad att ytterligare öka den förbittring, som under processen rådde i Sovjetunionen mot de regerande i Finland. Slutligen dömdes Antikainen till 8 års och 3 månaders straffarbete. Domen tolkades i Sovjetunionen som ett bevis på, att hela den finska statsapparaten stod bakom erövringsplanerna gentemot Östkarelen.

Antikainen-processen väckte bekymmer även i Finlands skandinaviska grannländer. Både det svenska regeringsorganet Social-Demokraten och det norska Arbeiderbladet varnade med

tydliga ordalag Finland att fortsätta på den väg som Antikainen-processen markerade. Likaså uppträdde den engelska pressen med varningsord. Manchester Guardian uttalade sin avsky för de metoder, som hade använts i häxprocessen och påvisade dessas rättskränkande karaktär. Men de finska makthavarna var förblindade av sitt hat mot de röda och mot Sovjetunionen. Tidningen Tulenkantajats redaktör, som i sin tidning refererade de ovannämnda tidningarnas uttalanden, dömdes till 6 månaders fängelse.

Samtidigt som alla de, vilka strävade till en varaktig fred med Sovjetunionen, slogs ned, gynnades däremot de rörelser, som samarbetade med de tyska militaristerna. I början av 1920-talet grundade en tidigare "jägarvärvare", E. E. Kaila, den beryktade ultranationella studentorganisationen Akateeminen Karjala-Seura, i förkortad form AKS, vilken hade som mål Östkarelen erövring och förenande med Finland. Denna förening arbetade planmässigt för att vinna tjänstemannakåren och de unga officerarna för "Stor-Finland". Den gav ut broschyrer, som öppet predikade rysshät som den enda passande religionen för det unga Finland. "Om ryssen får man bara tala med sammanbitna tänder", hette rubriken på en av föreningens broschyrer. "Ryssen är ryss fastän han skulle stekas i smör", lydde en annan rubrik. Och sina brev undertecknade denna ultranationella juntas medlemmar med de karakteristiska orden "din broder i rysshät".

Då de utländska iakttagarna inför sådana fenomen som AKS och ILK blir betänksamma och frågar, hur det förhåller sig med den finska demokratin och fredskärleken, skyndar de finländska propagandisterna genast att försäkra, att dessa rörelser inte har någon betydelse. De är bara "barnsliga överdrifter" o. s. v. Ingenting är mera felaktigt än detta. I ett land som Finland, där arbetarklassen har en mycket begränsad legal möjlighet att göra sig gällande och inte kan skapa någon motvikt mot de chauvinistiska rörelserna, har tjänstemannakåren, byråkratin, en oerhörd makt. Även inskränkandet av tryckfriheten gynnar dess ställning. Med visst fog förklarade därför AKS i början av sin verksamhet: "Vad studenterna tänker i dag, tänker hela folket i morgon". Det finska folket har inte haft frihet att tänka, det har fått lov att lyda sina herrar i tjänstemanna- och officerskåren. Och erövringen av dessa kårer ingick i AKS:s plan. Dess metoder i infiltreringspolitiken var lika hänsynslösa som de tyska nazisternas. De sände sina representanter in i alla politiska partier med uppgift att där arbeta för AKS:s mål. Särskilt infiltrerat blev agrarpartiet, genom vilket AKS-medlemmar ofta nådde ministerposter. Sålunda var inrikesministern i Cajanders regering, Urho Kekkonen, en AKS-man. Han gav bevis på sitt rätta sinnelag genom att 1938 sända en båtlast österrikiska judar, som hade genomresevisum för Finland, tillbaka till Tyskland, där döden väntade på dem. Men även i det socialdemokratiska partiet hade AKS sina spioner och anhängare. 1940 överraskades de finska arbetarna av en socialdemokratisk grupp, som kallade sig "Raivaajat" (banbrytare). Den hade som sin uppgift att "studera sociala förhållanden och institutioner i Tyskland och Italien". De var AKS-män, som genom den kooperativa rörelsen hade kommit in i det socialdemokratiska partiet och nu ansåg tiden mogen för att öppet arbeta för fascistiska idéer. "Raivaajat" godkändes som socialdemokratisk partiorganisation samtidigt som den gamle partisekreteraren Wiik och hans kamrater uteslöts ur partiet.

Redan dessa exempel torde bevisa, att AKS ingalunda är en ofarlig "pojkgorganisation". Under tjugo års tid har den fått arbeta i fred, och den har nu flera tusen representanter i den finska byråkratin. Många av dem behärskar nyckelställningar. Sålunda utnämndes i början av 1944 till politiska polisens chef jur. dr Paavo Kastan, som är en tidigare medlem i AKS. Den finska informationsstyrelsens chefer under kriget, Puntila och Vilkuna, är båda kända AKS-män. AKS-män har likaså varit livligt verksamma på förlagsområdet. De har bl. a. erövat det gamla ärevärdiga Finska Litteratursällskapet.

AKS arbetar skilt från IKL, det egentliga fascistiska partiet i Finland, men dessa rörelser har dock många föreningslänkar. Sålunda hjälpte AKS sin systerorganisation under valet 1936 genom att agitera för dess kandidater. IKL kan anses vara ett totalt tyskt parti i Finland. Dess

betydelse har de finländska propagandister, vilka vill ge sken av att Finland är ett demokratiskt land, på allt sätt undervärderat. Partiet har enligt röst-siffror ungefär 100.000 anhängare i landet och en betydande press, bland annat en daglig tidning i Helsingfors, Ajan Suunta. Det har haft sin representant i regeringen och det har spelat en stor roll då det gällt att slå ner motståndare till krigspolitiken. Under Svinhufvuds regim var det rätt vanligt, att justitieministeriet efter IKL-pressens fingervisningar väckte pressåtal mot demokratiska tidningsorgan. Redan detta sakförhållande talar om IKL:s starka ställning i den finska byråkratin. I officerskåren har den många anhängare och partiets ledande män, såsom Somersalo och Susitaival, har tillhört officerskåsten. Att partiet anser det nazistiska systemet lämpligast för Finland, har det på intet sätt försökt dölja. Materialet i dess tidningar härstammar till stor del från Tyskland. Bland annat är det anhängare av antisemitismen. Det har även öppet erkänt sig vara arvtagare till lapporörelsen. Vad detta betyder, torde ha framgått av det föregående kapitlet.

I fråga om de tysk-finska förbindelserna bör man komma ihåg, att samarbetet mellan Tyskland och Finland betonas icke så mycket genom officiella fördrag och överenskommelser som genom personlig kontakt mellan ledande finska och tyska politiker och militärer. Båda parterna, Nazi-Tyskland och Vit-Finland, har varit angelägna att inte genom öppna pakter demonstrera samarbetet. Icke desto mindre har detta samarbete förekommit under hela Finlands självständighetstid. Den finska militären, bland vilka de i Tyskland utbildade jägarofficerarna spelar en avgörande roll, har varit i ständig kontakt med Reichswehr. Då strategiska flygfält byggdes i Nord-Finland, anlände den tyske generalstabschefen Halder dit på inspektion. Hans besök i Rovaniemi 1938 väckte på sin tid mycket uppseende bland de blivande allierade i andra världskriget. I allmänhet var den finska Lappmarken flitigt besökt av tyska officerare. Varför, det vet man ju nu, då tyska trupper sedan 1940 har legat där.

Den tyska propagandan gjorde redan före kriget sitt yttersta för att övertyga folken i nordnorden, att "Ryssland strävade till Narvik". Enligt Hermann Rauschnings "Samtal med Hitler" ansåg den tyske statsledaren det viktigt för tyskarna att ockupera Sverige för att försäkra sig om den för tyska rustningsindustrin nödvändiga malmtransporten från svenska Lappmarken. Enligt Rauschning ansåg nazisterna vidare Finland vara den tyska expansionens hörnpelare i nordost. Att de ledande kretsarna i Finland hade samma åsikt framkom bland annat därav, att då den tyske ingenjören Vitalis Pantenburg blev utvisad från Norge efter en närgången nyfikenhet ifråga om hamnanläggningarna i Narvik, togs han vänligt emot i Finland och fick god avsättning för sina artiklar om det ryska hotet mot Norden och särskilt mot Narvik. I själva verket var det ju tyskarna själva, som planerade ockupation av de nordiska länderna för att kunna föra krig mot de europeiska folken med hjälp av den svenska malmen. Den tyske överbefälhavaren von Blomberg tillbringade kort före världskriget sin semester i de norska fjordarna ombord på en tysk kryssare. Det var säkert inte kärlek till den norska naturen, som fick honom att välja en sådan plats för sitt semesterfirande. Tyskarnas förberedelser för att övertaga makten i den finska Lappmarken framkom även däri, att Rovaniemi och Petsamo förvandlades till nazicentra, där de ökända finska nazisterna kapten Kalsta och general Wallenius fritt fick husera.

Ett gammalt ordspråk säger: "Säg mig, vem du umgås med, och jag säger dig, vem du är". Ingen, som har bott i Helsingfors före det andra världskriget, har kunnat undgå att observera det faktum, att den finska huvudstaden var en samlingsplats för internationella reaktionärer. Nazityska "vetenskapsmän" och funktionärer hade företrädesrätt, men även fascister från andra nationer var gärna sedda "föreläsare" i Helsingfors. Sålunda besöktes Helsingfors före kriget av den sovjetfientlige generalen Weygand från Frankrike och även den ökända fascistiske polismästaren i Paris, Chiappe, mottogs med hedersbetygelser i Helsingfors.

Efter Österrikes inkorporering med Tyskland och särskilt efter Tjeckoslovakiens delning 1938 var det ju klart för alla politiskt intresserade, att det andra världskriget stod för dörren. Den finska regeringens hållning var dock mycket svävande. Ingen klar linje i den finska ut-

rikespolitiken kunde urskiljas. Först gjordes ett svagt försök att komma i bättre förbindelser med sovjetregeringen, vilken efter Antikainen-processen var mycket misstänksam mot de finska makthavarna. Utrikesminister Holsti reste till Moskva och där undertecknades en vänskaps- och ickeangreppspakt mellan Finland och Sovjetunionen. Kort därefter tvangs dock Holsti att avgå ur regeringen och ersattes med herr Erkko, som i sin tidning Ilta-Sanomat skarpt hade angripit Holsti med anledning av den rysk-finska pakten. Ministerskiftet kunde ju knappast tolkas i Moskva på något annat sätt, än att den finska regeringen inte tänkte bry sig om vänskaps- och ickeangreppspakten. Det visade sig även senare, att herr Erkko var motståndare till en fredlig reglering av gränsfrågan 1939.

De fascistiska kretsarna kom i livlig rörelse då det nya världskriget började skymta bakom det politiska maktspelet i Central-Europa. På Karelska näset föranstaltades mycket demonstrativa befästningsarbeten mitt emot Leningrad. Till dessa befästningsarbeten samlades fascistiskt sinnad ungdom från hela landet och denna uppträdde mycket hotfullt mot den sovjetiska gränsvakten. Bland annat sjöng befästningsbyggarna en sång, enligt vilken Hitler, Mussolini och ”japsens trupper” snart skall krossa Sovjetunionen. De ansvariga politikerna förklarade, att allt detta var bara ”ungdomliga överdrifter” och ”pojkestreck”, men lika litet som lappomännens terror hade kunnat uppfattas som ett utslag av ”folklig humor”, såsom sympatisörerna till våldsdåden hade försökt göra gällande, lika litet kunde sovjetregeringen uppfatta demonstrationerna på Karelska näset bara som ”pojkestreck”. Innehållet i dem var alltför allvarligt för att blott och bart kunna åstadkomma leende.

Trots alla provokationer från finsk sida, trots det uppenbara samarbetet mellan tyska och finska militarister, försökte sovjetregeringen dock ända in i det sista bevara freden mellan Finland och Sovjetunionen. Av Finland begärdes endast vissa obetydliga landavträdelser på Karelska näset mot kompensation i Östkarelen. Landets suveränitet hotades icke. Under förhandlingarna med Finland på hösten 1939 framlade utrikeskommissarie Molotov den ryska ståndpunkten i ett tal, där han bland annat sade: ”Leningrad ligger blott 32 kilometer från den finska gränsen, alltså på ett avstånd som är mindre än skottvidden för moderna artilleripjäser ... Förhandlingarna med Finland överskuggas av det faktum att yttre inflytande från tredje maktens sida är i verksamhet. Icke desto mindre har Sovjetunionen både rätt och plikt att vidta effektiva åtgärder som är ägnade att tjäna till skydd för dess säkerhet i Finska viken och vid landgränsen i trakten av 3½-miljonstaden Leningrad”.

Två dagar efter Molotovs tal förklarade utrikesminister Erkko, att ”Finlands neutralitet även utgör en trygghet för Sovjetunionen”. Detta var alldeles riktigt. Frågan var bara, om Finland skulle förbli neutralt då Tyskland angrep Sovjetunionen. Sovjetregeringen hade skäl att tvivla på detta. I sitt tal förklarade Erkko, att Finland ”i enlighet med vår neutralitetspolitik skulle, om tredje makt sökte utnyttja finskt territorium till företag riktade mot Sovjetunionen, vara skyldigt att förhindra alla dylika kränkningar av vår neutralitet med alla till dess förfogande stående medel”.

Finlands både inrikes- och utrikespolitik på 1930-talet hade varit av sådan beskaffenhet, att det inte fanns den minsta anledning att tro att den finska krigsmakten skulle gå i kamp, om en tredje makt genom Finland hade försökt angripa Sovjetunionen! Sovjetregeringen hade alltså fullgott skäl att fordra garantier för Leningrads trygghet. Dess erbjudande var av sådan beskaffenhet, att det inte kränkte Finlands ”ära”: för landavträdelser på Karelska näset var Sovjetunionen villig att som ersättning avträda dubbelt större landområden i Östkarelen. Att den finska regeringen icke gick med på detta förslag, är ett bevis på, att den inte var situationen vuxen. Men det fanns i Finland även krafter, som rentav önskade krig för att kunna förverkliga sina egna planer och med hjälp av krigstillståndet tillskansa sig makten i landet.

VIII. Kriget

Under Svinhufvuds presidentskap liknade de politiska förhållandena i Finland mycket dem, som förekom i de baltiska staterna under Päts och Ulmanis diktatur. Det finska folket gjorde dock bestämt motstånd mot utvecklingen i fascistisk riktning. För de socialistiska arbetarna och liberala intellektuella var det fullkomligt klart, att "korståget" mot Sovjetunionen var i görningen. Innan detta igångsattes försökte de finska fascisterna krossa folkets motstånd. Statsminister Kivimäki försökte i all stillhet införa dödsstraffet, som hade varit avskaffat i Finland sedan år 1826, men detta försök strandade genom liberalernas häftiga motstånd. I folkrörelsen mot dödsstraffet uppträdde expresidenten Ståhlberg som ledande personlighet. Hans artikel i Helsingin Sanomat mot dödsstraffet satte folket i rörelse och en adress omfattande 125,000 underskrifter lämnades till riksdagen talman med begäran, att riksdagen måtte förkasta Kivimäkis lagförslag. Detta skedde också, och först under kriget kunde de reaktionära få sin vilja igenom i detta hänseende. Under presidentvalet 1937 uppstod en folkrörelse för Ståhlberg, som allmänt ansågs vara den enda mannen, som lyckligt kunde lotsa Finland igenom de svåra tider som nalkades. Hans fredskärlek var känd och man visste, att han var redo att med hårdhandskarna ta itu med de fascistiska krigsäventyrarna. Det råder icke heller något tvivel om, att Ståhlberg hade blivit vald, om inte det socialdemokratiska partiet under Väinö Tanners ledning hade intagit en mot Ståhlberg avog ställning. Socialdemokraterna ställde som sin presidentkandidat upp Tanner och förbjöd i partiorganen all propaganda för Ståhlberg. Då riksdagsmannen Mauri Ryömä i ett tal till sina valmän försäkrade, att partiet naturligtvis komme att rösta på Ståhlberg, om det inte fanns möjlighet att driva igenom egen kandidat, blev han officiellt tillrättavisad av partisekreteraren: det socialdemokratiska partiet hade inte förbundit sig att rösta för Ståhlberg och det var olämpligt av en socialdemokrat att propagera för denne. Resultatet av den socialdemokratiska politiken blev, att partiet led ett förkrossande nederlag vid valen: det förlorade över 100,000 röster jämfört med föregående riksdagsval. Alla dessa röster gick till "K. J. Ståhlbergs valförbund". De finska arbetarna föredrog att rösta på de borgerliga liberala för att få en pålitlig demokrat på presidentposten. De hade också skäl att misstänka Tanners avsikter. Efter valen försökte partiledaren övertala de socialdemokratiska elektorerna att rösta på överdirektören i Finlands Bank, Risto Ryti, som inte alls hade nämnts som kandidat under valen. Elektorerna motsatte sig dock detta förslag: det skulle väcka alltför stor bitterhet bland deras väljare, om de inte röstade på Ståhlberg. Tanner tvang nu i den socialdemokratiska gruppen igenom ett ödesdigert beslut: om inte Ståhlberg blev vald i första omröstningen, skulle gruppen ge sina röster åt Kallio, agrarpartiets kandidat. De intriger mot Ståhlberg, som den blivande krigsklicken Ryti-Tanner bedrev, medförde också resultat. Man kom överens med svenska folkpartiets elektorsgrupp, att denna skulle dela upp sina röster mellan Ståhlberg och Svinhufvud på det sättet, att Ståhlberg icke kunde få majoritet i första omröstningen. Hur bra kuppen mot Ståhlberg var organiserad, framkom därav, att det bara fattades *en röst* för att han hade blivit vald i första omröstningen. Jämt 50 % eller 150 av elektorerna röstade på honom. Men i andra omröstningen gav socialdemokraterna alla sina röster till Kallio, som på detta sätt valdes till Finlands president.

Kyösti Kallio skilde sig från Svinhufvud i det hänseendet att han hade mera respekt för de parlamentariska formerna och han tolkade inte konstitutionen så, att regeringen i första rummet måste åtnjuta presidentens förtroende, såsom Svinhufvud hade gjort. Men han var i alla fall en medlem av den vita regeringen från 1918 och för de finska arbetarna var hans namn ett varsel om annalkande vargatider. Då Kallio första gången blev statsminister 1923 hade han låtit häkta 27 socialistiska riksdagsmän, och blott president Ståhlbergs inskridande hade åstadkommit att lapporörelsen inte redan då blev av. Den uppsköts tills Kallio andra gången blev statsminister under Relanders presidentskap. Kallio beredde då vägen för Svinhufvuds regim. Vad skulle nu ske då han hade blivit president?

Kallio var en storbonde från Österbotten, men hade såsom belöning för sina politiska tjänster

fått en direktörspost i Finlands Bank, där Risto Ryti var hans chef. Vicedirektören hade alltså nu i tävlan om presidentposten slagit ur brädet den äregirige chefdirektören i Finlands Bank. Förhållandet mellan dem var dock gott och då Kallio efter krigets utbrott befann sig i en svår ställning, kallade han sin förre chef till hjälp. Även Tanner, som i egenskap av bankfullmäktiges ordförande hade kommit i nära kontakt med "bankfraktionen", kom nu upp i smöret. Han blev finansminister i Cajanders samlingsregering, som bildades kort efter presidentvalet.

Statsminister A. K. Cajander var en flitig och kunnig man, som hade en stor aktning för Ståhlbergs principer. Han var dock en alltför svag man på statsministerposten under den kritiska tiden före kriget. Han ville gärna "kompromissa" även då beslutsamhet var nödvändig. Han gynnade dock demokratiska strävanden. Bland annat avskedade han den illa beryktade chefen för politiska polisen, Rieki, som totalt hade komprometterat sig med sin "promemoria" mot kulturliberalerna. Men Cajanders strävanden motarbetades ständigt av den storfinansiella klicken. Tanner gav uttryck för sin ilska mot Ståhlberganhängarna genom att i det socialdemokratiska partirådet tvinga igenom ett beslut, att de partimedlemmar, som vid presidentvalet öppet hade uppträtt för Ståhlberg, riksdagsman Ryömä och Tulenkantajats redaktör Erkki Vala, uteslöts ur partiet. Vad detta beslut betydde i ett land, där alla politiska riktningar vänster om Tanner var förbjudna, kan var och en förstå. Praktiken hade bevisat, att fängelset väntade alla de socialdemokrater, som hade kommit i onåd hos herr Tanner.

Under kriget har Tanner spelat en framträdande roll i den finska krigspolitiken. De liberala svenska tidningarna Dagens Nyheter och Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning har utpekat honom som den värsta motståndaren till fredssträvandena. Tanner har sökt avvärja dessa angrepp med ett uttalande i Stockholms-Tidningen att "angreppen mot mig härstammar från Moskva. Man anser mig vara symbol för enigheten inom Finlands arbetarparti." Båda dessa påståenden är oriktiga. Det är inte bara Moskva utan även de finska socialisterna och liberalerna som anklagar Tanner för den förda krigspolitiken. Och "enigheten" inom det socialdemokratiska partiet beror inte på Tanner utan på den omständigheten, att alla de, som vågar framföra en avvikande mening, hotas av stränga straffåtgärder. Det är fruktan för fängelset, som får de finska socialdemokraterna att lyda Tanner.

Den allmänna uppfattningen torde numera vara, att av alla socialdemokratiska partier i världen är det finska mest korrumpert. Det är särskilda omständigheter, som har gjort det finska socialdemokratiska partiet till vad det nu är. Då alla verkliga socialistiska strävanden har varit illegala i Finland, har det socialdemokratiska partiet kunnat existera blott genom att driva en reaktionär politik och på allt sätt medverka till att med alla medel förkväva alla radikala tendenser inom den finska arbetarklassen. De fascistiska makthavarna i Finland har ständigt fordrat av den finska socialdemokratin, att den skall vara på sin vakt gentemot "kommunistiska strävanden". Men det är ju känt, att fascisterna även betraktar vanliga liberala och demokratiska strävanden som kommunistiska. I Finland har Ståhlbergs anhängare varit en av de härskande klasserna mycket illa tåld grupp. Tjänstemän hörande till denna grupp har undanskjutits från sina poster, och under lappotiden blev expresidenten själv och hans anhängare mycket illa behandlade. Vid presidentvalet 1937 visade Tanner, att han fullkomligt delade de fascistiska gruppernas ovilja mot Ståhlberg. Det är även känt, att det liberalernas läger. Alla aktiva antifascister har uteslutits ur partiet. Samarbeta med den politiska polisen förekommer. Ofta stämplar socialdemokraterna någon person som kommunist eller sovjetvän, och sedan lägger polisen vantarna på den utpekade.

Tanners makt i det socialdemokratiska partiet beror på hans maktställning i den kooperativa rörelsen. På landsorten fungerar det finska "konsums" butiksföreståndare ofta som den socialdemokratiska lokalavdelningens ordförande eller sekreterare. Han reser sedan till partikongresserna och röstar efter Tanners fingervisningar mot "huvudstadens intriganter och herrskapssocialister", som agitationstermen lyder då det gäller att slå ner kritik eller initiativ från arbetarnas sida. Ofta spelar den socialdemokratiska ledningen även ut småbrukare och

arbetare mot varandra. Det enda avseende i vilket partiet har varit konsekvent har varit kampen mot kommunismen. Där har partiet även en beröringspunkt med nationalsocialismen. Tanners beundran för herr Himmler är alltså inte så oförklarlig.

I valet av medarbetare föredrar Tanner – såsom vanligt är bland alla diktatorer – medelmåttor, som är honom fullkomligt undergivna och helst inte har några egna åsikter. Med förkärlek lämnar han även viktiga uppgifter åt före detta kommunister, som har ”omvänt” sig och är fullkomligt beroende av politiska polisen och Tanner. Kommunisterna i Finland benådas icke utan att de förbinder sig att göra tjänster åt de reaktionära. Det är också typiskt, att både ordföranden i det nya LO, som socialdemokraterna byggt upp efter det den fria fackföreningsrörelsen hade blivit förbjuden under lappotiden, Eero Vuori, och partisekreteraren i det tannerska partiet, Aleksii Aaltonen är benådade kommunister.

Även systemet att belöna ”rättrogna partikamrater” med direktörsposter i de statliga affärsföretagen har främjat korruptionen i det finska socialdemokratiska partiet. De som troget har tjänat Tanner och den finska reaktionen kan vänta en anställning med 200.000 mark om året hos Alkoholbolaget, Folkpensionsanstalten eller Imatra kraftverk. Då de nyanställda direktörerna vanligen inte har någon som helst kompetens eller erfarenhet i ifrågavarande bransch, måste man betrakta deras höga löner rätt och slätt som mutor, vilka det kapitalistiska systemet betalar för vissa tjänster. Skillnaden mellan levnadsstandarden för de socialdemokratiska ledarna och för arbetarna är ofantlig. Medan arbetarna får nöja sig med 2.000-3.000 mark i månaden, har de socialdemokratiska ledarna regelbundet inkomster, som stiger till 10.000-20.000 i månaden. Det är klart, att folk med sådana inkomster inte känner någon samhörighet med arbetarklassen, utan räknar sig till den högre bourgeoisie. Och som vanligt är uppkomlingarna ofta mera påvliga än påven själv. På de socialdemokratiska ledarnas hat mot allt som luktar socialism kan många exempel nämnas. Den principlöshet, som kännetecknar de finska socialdemokraternas politik, är även den ett uttryck för uppkomlingsmentalitet. Med förakt betraktar de socialdemokratiska affärsmännen och generaldirektörerna övertygade socialister eller liberaler av Ståhlbergs typ. Dessa har enligt deras mening inget sinne för ”realiteter”.

Vad de socialdemokratiska ledarna betraktar som ”realpolitik”, framgår av deras förhållande till ”sociala reformer”. Sålunda har de utbasunerat folkpensionsanstalten som en stor förbättring i det finska folkets sociala förhållanden. Alla anställda är tvungna att betala en viss procent av sina inkomster till denna anstalt. En stor byråkratisk kår med högt avlönade direktörer har uppsatts för att driva in pensionspremier. En finsk arbetare, som regelbundet har betalat in sina avgifter, kan på gamla dagar vänta sig en pension på högst 400-600 mark i månaden (motsvarande 40-60 kronor). De flesta skall enligt beräkningarna få blott 200 mark i månaden. Alla förstår, att man inte kan leva på en sådan pension. I verkligheten innebär också hela folkpensioneringen blott, att fattigvårdsunderstödet, som tidigare har belastat kommunerna, har överflyttats på arbetarna och andra anställda. Kriget har dessutom gjort det tvivelaktigt, om ”folkpensionärerna” alls kommer att få någon nytta av sina uppoffringar. Under kriget har finska marken förlorat minst 50 % av sitt värde (lönerna hade 1943 stigit med 100 % och sedelomloppet från 2 till 8 miljarder) och efter kriget torde inflationen bli ännu större. Hela folkpensioneringen måste alltså betraktas som ytterst tvivelaktig. De enda, som har haft nytta av denna ”sociala reform”, är landets nuvarande makthavare. De har ”lånat” folkpensionsanstaltens pengar för krigsrustningar och därvid belönat reaktionens trogna tjänare med inkomstbringande tjänster.

Belysande är också att socialdemokraterna blott gjorde svagt eller inget motstånd alls, då Svinhufvuds regering krossade de tidigare strävandena till någon slags statsocialism, som de ståhlbergska demokraterna hade ådagalagt. Då de privata bolagen hade bildat ”uppköpsringar”, som pressade ner priserna på det virke, som staten sålde från sina skogar i norra Finland, byggde staten en egen storsåg i Veitsiluoto vid mynningen av Kemi älv. Svinhufvud-Kivimäkis regering förvandlade alla statliga industriföretag till aktiebolag – nominellt

för att detta var en mera ”praktisk form” för statens affärsföretag, men i verkligheten för att bringa statens affärsföretag utanför riksdagens kontroll. De statliga ”aktiebolagen” blev t. o. m. medlemmar i arbetsgivarnas förbund och deltog i dess kampanj mot arbetarnas intressen. Men de socialdemokratiska ledarna hade ingenting emot detta, blott man garanterade dem några direktörsposter i den stats-kapitalistiska ruljansen!

Situationen före kriget var i stora drag följande: det finska folket var uttröttat på den svinhuvudska diktaturen och krävde återgång till den ståhlbergiska demokratin samt avlägsnande av de värsta undantagslagarna. Arbetarklassen var efter den långa perioden av förtryck åter i rörelse, den fordrade större yttrandefrihet, frihet att välja in i riksdagen sina egna representanter och aktiv kamp mot de fascistiska kretsarna. Den finska reaktionen kände marken gunga under sina fötter. ”Skall lapporörelsens resultat gå totalt förlorade”, klagade Ajan Suunta gång på gång i sina artiklar. Arbetarna anslöt sig i stora massor till de socialdemokratiska organisationerna och Vuoris landsorganisation för att åstadkomma en förändring i den socialdemokratiska politiken. I Helsingfors arbetarkommun erövrade arbetaroppositionen ledningen och åsidosatte Tanners anhängare. Samma skedde i Tammerfors. Det såg mörkt ut för den finska reaktionen. Kriget var under sådana förhållanden välkommet för den.

Om underhandlingarna i Moskva i fråga om gränsregleringen har det skrivits mycket. På sätt och vis har den ene av de finska underhandlarna, Väinö Tanner, givit det intressantaste inlägget i diskussionen. I publikationen ”Työväen joulualbumi” (Arbetarnas julkalender) 1941 skriver han om dessa underhandlingar bl. a. följande:

”Från sovjetrysk sida framställdes krav på landavträdelser såsom synnerligen oundgängliga. Sovjetunionen ansåg sig behöva stora områden av Näset för att Leningrad skulle få en skyddande förterräng, och på samma sätt Hangö, varigenom man från båda stränderna skulle kunna tillsluta Finska viken. Stalin nämnde många gånger, att Finland lika litet som Sovjetunionen kunde göra något åt det geografiska läget och att man därför måste dra områdenas gränser i enlighet med de nuvarande farofyllda förhållandenas krav ... När vi ställde oss främmande för dessa krav och förvånade undrade från vilket håll Sovjetunionen kunde frukta för överfall och faror, då något sådant åtminstone ej kunde vara att befara från Finlands sida, så medgav man, att Sovjetunionen ej hyste någon fruktan beträffande Finland. Däremot motiverade Stalin dessa krav med att det pågående kriget komme att bli långvarigt och att det senare komme att mycket utvidgas. Vanligen nämndes som möjliga överfallande stater England eller Frankrike, men sedan vi anmärkt, att det i nuvarande läge vore omöjligt för dessa att ens komma in i Östersjön, blev det fullt klart, att man framför allt hyste fruktan för Tyskland.”

Stalin nämnde också enligt Tanner, att den ryska arméledningen ansåg mycket större landavträdelser nödvändiga, men sovjetregeringen hade beslutat nöja sig med minimikrav. Handelskommisarijen Mikojan hade även försäkrat Tanner, att inom sovjetregeringen rådde en mycket välvillig inställning gentemot Finland. Detta framgick även därav, att sovjetregeringen var redo att avstå från sitt krav på Hangö och förklarade sig nöjd med några öar framför Hangö udde. Stalin offrade personligen hela sju kvällar på de finska underhandlarna för att få till stånd en fredlig uppgörelse. Men de finska underhandlarna gav inga löften och ansåg landavträdelserna alltför stora. Paasikivi anmärkte, att för planens godkännande krävdes 5/6 majoritet i riksdagen, och detta var omöjligt att uppnå. Stalin försäkrade då litet ironiskt, att underhandlarna skulle få 99 % majoritet ”samt Sovjetunionens röst till på köpet”. Då underhandlarna slutligen gjorde sig färdiga för hemresa utan att något resultat hade nåtts, frågade Molotov en smula vresigt, om Finland skulle låta saken gå till öppen konflikt.

Av Tanners framställning framgår tydligt, att sovjetregeringen klart hade tillkännagivit sina avsikter. Det verkar därför underligt, att Tanner i samma skrift försäkrar, att de finska underhandlarna hade ”intet intryck av att kriget hotade”. Så dumma var inte de finska underhandlarna. De förstod nog allvaret bakom sovjetregeringens fordringar. Även mobiliseringen av

den finska armén bevisar att så var fallet. Före krigsutbrottet den 30 november 1939 uppsade sovjetregeringen som sista varning den finsk-sovjetiska icke-angreppspakten. De finska trupperna på Karelska Näset beskylldes för provokatoriska handlingar. Då den finska regeringen avböjde ett ultimativt krav, att trupperna på näset skulle dragas tillbaka två mil från gränsen, började kriget. Att i detta sammanhang tala om ”ett lömskt överfall” är inte på sin plats. Sovjetregeringen hade ju under två månaders tid genom underhandlingar försökt få till stånd en fredlig lösning och den finska regeringen var fullt medveten om, att krigsfaran existerade. Varför ville då icke den finska regeringen gå med på en fredlig uppgörelse?

Vi måste här först och främst bemöta det påståendet, ”att det patriotiska folket inte ville höra av några landavträdelser” – ett påstående, som sedermera har framkastats vid varje diskussion om freden mellan Finland och Sovjetunionen. (Senast har de framförts så sent som i februari 1944 av den engelska tidskriften Spectator, som fräckt påstår, att Finlands krig ”var icke en diktator-klicks krig, det var folkets politiska och demokratiska synd”!) Det finska folket blev inte underrättat om det farliga i situationen. De fascistiska tidningarna förde en krigspropaganda under parollen ”inte en tum finsk jord åt ryssarna”. Men folkets majoritet, arbetarna och bönderna, var absolut mot ett krig, och regeringen visste mycket väl, att den kunde lita på denna folkmajoritet vid en fredlig uppgörelse. Men de krafter, som hade tillskansat sig nyckelställningar i förvaltningen och armén under Svinhufvuds regering och fruktade att bli åsidosatta av den nya demokratiska strömningen hos det finska folket, förde målmedvetet sitt spel bakom den obeslutsamma regeringschefen Cajander. Dessa kretsars beräkningar gick i följande riktning: om en fredlig uppgörelse kommer till stånd mellan Sovjetunionen och Finland, kommer detta att förstärka de demokratiska krafternas inflytande i landet. Dessa krafter kan till och med bli så starka, att de hindrar Finland att gå med i kriget på Tysklands sida, då Hitler är tillräckligt stark för att börja sitt angrepp österut. Ett litet krig nu skulle garantera, att de reaktionära återfår sin makt i landet och att Finland säkert kommer på ”den rätta sidan” i det stora kriget.

De senare händelserna bekräftar fullständigt, att det var de reaktionära, sovjetfientliga kretsarna i landet som stod bakom kriget, och icke ”det patriotiska folket”. Efter krigets utbrott avsattes genast Cajanders relativt demokratiska regering, och i stället kom den storfinansiella klicken under Ryti och Walden till makten. Den slöt den 13 mars 1940 fred i Moskva med mycket tyngre villkor än vad Stalin hade framställt vid underhandlingarna i Moskva hösten 1939 utan att ”det patriotiska folket” på något sätt hindrade denna fredsuppgörelse. Utan att rådfråga riksdagen släppte denna regering sedan in tyska trupper i Finland och den 22 juni 1941 fick det finska folket genom Hitlers tal veta, att det på nytt var i krig med Sovjetunionen. *Det är typiskt för de finska förhållandena, att då det gäller fred, användes den demokratiska apparaten för att förhindra den, men då det gäller krig, existerar ingen demokratisk apparat alls!* I Moskva kunde inte Tanner och Paasikivi gå med på Stalins förslag därför att det behövdes 5/6 majoritet i riksdagen för planens godkännande, men då senare tyska trupper togs in i landet, behövde man icke alls fråga riksdagen om dess mening om saken! Och Hitler kunde meddela, att ”vapenbrodern” Finland stod på Tysklands sida i kriget mot Sovjetunionen, innan riksdagen och det finska folket visste någonting om saken! Först den 25 juni, tre dagar efter Hitlers tal, informerades den finska riksdagen om sakförhållandet. Men trots allt detta är Finland enligt ”västerländska” begrepp en demokrati! Ännu så sent som den 12 februari 1944 rapporterade Dagens Nyheters specialkorrespondent från Helsingfors, att fredsuppgörelsen är så svår, ty ”de demokratiska kvarnarna mal långsamt”, såsom en person i officiell ställning fromt hade uttalat sig för korrespondenten.

Det är här fråga om ett grymt spel, som spelas på bekostnad av det finska folket. Man har utan någon kritik godkänt Tanner och de andra socialdemokratiska ledarna som representanter för det finska folket. Ingenting kan vara mera felaktigt än detta. I de sista riksdagsvalen i juni 1939 hade det finska folket tydligt tillkännagivit sin vilja. Det socialdemokratiska partiet, som uppträdde under parollen ”mot krig och fascism” hade vunnit en stor valseger. Det är icke

folkets fel, att de socialdemokratiska ledarna efter valen förändrade denna ståndpunkt till raka motsatsen, ”för krig och fascism”. Till detta hade de icke folkets fullmakt.

Det fanns dock bland de socialdemokratiska riksdagsmännen några, som icke beträdde förräderiets väg. De höll fast vid sitt löfte till valmännen och var fortfarande mot krig och fascism. Dessa sex riksdagsledamöter var följande: Mikko Ampuja, V. Meltti, K. M. Rydberg, Yrjö Räisänen, Cay Sundström och Karl H. Wiik. Dessutom anslöt sig en f. d. socialdemokratisk riksdagsman, stadsdirektören i Helsingfors, dr Johan Helo, till de oppositionella. Denna ”sexmannagrupp” uthärdade modigt fascisternas och krigshetsarnas raseri och tillkännagav öppet sin avvikande mening så länge det var den möjligt. Vid riksdagens sammanträde den 25 juni 1941, då statsminister Rangell (direktör i Finlands Bank) informerade riksdagen om, att landet åter gett sig i krig med Sovjetunionen, kritiserade Wiik skarpt regeringen för att den brutit sina fredslöften och slutade sitt anförande med följande ord:

”Om vårt folk hade fulla möjligheter att uttala sin åsikt, skulle dess önskan om självständighet och fred utan tvivel framträda på ännu kraftigare sätt än nu. – Jag vet mig ge uttryck åt det arbetande folkets innerligaste förhoppningar och krav, då jag uttalar, att vårt lands politik under dessa ödesdigra tider borde ledas med undvikande av all konjunkturpolitik, under iakttagande av demokratins och fredens principer, på det sätt som bäst kommer att bestå inför historiens dom.”

Ytterligare ett bevis på, att de finska arbetarna icke godkände regeringens brottsliga politik, var den framgång, som ”Sällskapet för fred och vänskap med Sovjetunionen” fick. Detta förbund, som leddes av före detta socialdemokratiska riksdagsmannen Mauri Ryömä och av en finsk Spanienkämpe, Lauri Wilenius, fick under den korta tid det hade möjlighet att fritt verka 40.000 medlemmar landet runt. Tanners påstående, att en så stor folkgrupp bara skulle vara ”besoldade agenter för Sovjetunionen” är klumpig propaganda. Efter vinterkriget var det finska folket så rasande mot sin regering och fordrade så kraftigt en förändring i landets politik, att regeringen fick anstränga sina krafter till det yttersta för att slå ner denna folkvilja.

På samma sätt som 1939 fanns det även för krigsutbrottet 1941 inrikespolitiska skäl. Den fascistiska regeringen försökte avvärja trycket underifrån genom att på nytt inrikta folket på ett yttre krig. Den stora uppmärksamhet, som Hitler i sitt tal om ”sovjetregeringens synder” fäste vid de inre förhållandena i Finland (han nämnde särskilt Mauri Ryömäs förening som bevis på sovjetregeringens dåliga avsikter!) bevisar, att den finska bourgeoisin alldeles på samma sätt som 1918 hade sprungit till det tyska högkvarteret och tiggat om hjälp mot de fruktansvärda ”röda”, som aldrig tog slut hur mycket man än förföljde dem.

Bland de finska socialisterna råder inget tvivel om, att det finska folket kastades in i det vanvettiga kriget vintern 1939-1940 för att främja de internationella korstågssträvandena mot Sovjetunionen. Den väldiga propaganda som världens alla sovjetfientliga krafter satte in med under ”vinterkriget” var ett sista försök från de reaktionära krafternas sida att förvandla det nyss påbörjade imperialistiska kriget mellan västmakterna och Tyskland till ett korståg mot Sovjetunionen. Både i Skandinavien, i England, Frankrike och Amerika skrek de borgerliga och socialdemokratiska tidningarna sig hessa om den orättvisa det ”lilla, demokratiska, fredsälskande” Finland hade utsatts för. Nationernas Förbund berövade Sovjetunionen dess medlemskap. Aldrig tidigare hade man sett maken till en sådan upphetsning. Hitler hade utplånat Österrike, Tjeckoslovakien och Polen från kartan, men detta hade aldrig utlöst en sådan moralisk indignation som Sovjetunionens försök att bygga upp en damm mot den fascistiska invasionen. Mannerheim, som tidigare i den socialdemokratiska pressen hade kallats ”finska folkets bödel”, blev plötsligt en frihetshjälte, och de ”västerländska” arbetarledarna skyndade till Finland för att få trycka hans hand. Bland de besökande befann sig också Martin Tranmael från Norge. Även i Norge gjordes det ett stort nummer av ”faran från öster” och 50.000 ryggsäckar sändes därifrån till Finland för att hjälpa vitfinnarna i deras krigsansträngningar mot Sovjetunionen. Under sysslandet med allt detta glömde man totalt att

hålla ett öga på Hitlers förehavanden, och den 9 maj 1940 ockuperade tyskarna Norge utan att stöta på nämnvärt motstånd. Denna ockupation föregicks icke av månadslånga underhandlingar såsom fallet var i fråga om kriget mellan Finland och Sovjetunionen.

Trots den stora olikheten i behandlingen av Finland och Norge har särskilt den svenska propagandan bemödat sig om att framställa Norge och Finland såsom parallellfall. Som bevis för detta har framförts, att Sovjetregeringen under kriget kom överens med de finska landsflyktiga i Sovjetunionen att dessa skulle bilda en folkrepublik av Finland. Mellan O. V. Kuusinen och utrikeskommissarie Molotov undertecknades en överenskommelse om saken. Finland skulle enligt denna överenskommelse få Östkarelen (70.000 km²) och som ersättning avträda till Sovjetunionen de närmast Leningrad liggande områdena på Karelska näset. Enligt överenskommelsen skulle Finland bli en självständig stat och Kuusinen garanterade i sina proklamationer, att arbetarnas, böndernas och småföretagarnas intressen skulle beaktas. På grund av allt detta har den ”västerländska” propagandan förlänat Kuusinen benämningen ”quisling” efter den nazistiske norske landsförrädaren. Ingenting är mera vilseledande än detta. Kuusinen har aldrig gjort sig skyldig till några terroråd som Quisling i Norge och han representerar icke en obetydlig minoritetsgrupp i sitt land såsom Quisling gör. Kuusinen representerar kort och gott den finska arbetarklassen, som de finsk-svenska fascisterna har underkuvat med hjälp av tyska trupper. Att han i sin överenskommelse tillvaratog sitt folks livsviktiga intressen, kan ingen objektiv bedömare förneka. Han motsatte sig landets delning, som är den största olycka som någonsin kan träffa ett folk, och ville förena de karelska och finska folken. Därmed handlade han som god patriot och god socialist. I västerländsk propaganda har man försökt förlöjliga Kuusiners plan på grund av att den inte blev förverkligad. Men sanningen är, att hans förslag har gjort ett djupt intryck bland det finska folket fastän de fascistiska makthavarna har hindrat en öppen diskussion om frågan. Det finska folket, som så länge har varit undertryckt av främmande makter, som har sett, hur de tyska militaristerna och de svenska kapitalisterna under de sista decennierna har huserat i Finland frågar sig om det inte äntligen vore tid att det finska folket självt övertog makten i sitt land. Kuusiners förslag har haft mycket större betydelse än man i allmänhet tror i de skandinaviska länderna.

Samtidigt som den vitfinska propagandan vill göra gällande, att sovjetregeringen efter Moskvafreden på allt sätt utövade påtryckningar på Finland, höll det i evig spänning, ”så att freden nästan var värre än kriget”, såsom en av dessa propagandister har uttryckt sig, medger de finska politikerna, att Finland under vapenvilan ingenting annat gjorde än rustade för ett nytt krig. Sålunda skriver Finlands Berlin-minister T. M. Kivimäki, Svinhufvuds förre statsminister, i den tyska tidskriften Pressedienst Nord om den ”energiska upprustning”, som ägde rum i Finland efter Moskvafreden, att den ”möjliggjort de finska vapnets framgångar i Tysklands och dess förbundnas nuvarande krig med Sovjetunionen”. Då sovjetregeringen fordrade, att Moskvafredens bestämmelser skulle fullföljas, var detta enligt de finska propagandisterna ”en grov inblandning i de inre finska förhållandena”. I verkligheten betraktade de vitfinska kretsarna – såsom Mannerheim i sin första dagorder i början av kriget 1939 sade – kriget såsom ”en *fortsättning* till vårt frihetskrig 1918”, och väntade på samma sätt som 1918 att de tyska trupperna skulle landstiga i Finland och krossa ”de röda”. Då löftet om tysk hjälp hade inkommit, vidtog regeringen genast åtgärder mot de ”röda”. Ledarna för ”Sovjetunionens vänner” anhölls och oppositionella arbetare togs i ”förvar”. Det är sant, att så länge den vitfinska regeringen förde ett hemligt krig mot Sovjetunionen, förföljelserna mot de röda inte fick nämnas i tidningarna. Men sedan kriget var ett faktum, och Hitler stod bakom den finska regeringen, började den finska bourgeoisin riktigt frossa i socialistförföljelserna. De sex oppositionella riksdagsmännen och dr Helo häktades och dömdes till långvarigt straffarbete för ”förberedelse till högförräderi”. Mauri Ryömä dömdes till 17 års straffarbete i anledning av grundandet av den sovjetvänliga föreningen och för ett öppet brev till Tanner, där han hade anklagat den socialdemokratiska ledaren för krigspolitiken mot Sovjetunionen. Lauri Wilenius dömdes till 14 års straffarbete efter ett flyktförsök. Fängelserna och

interneringslägren fylldes med socialistiska arbetare. Lagen om de politiska fångarnas rättigheter sattes ur funktion och svält rådde i fängelserna.

Det råder inget tvivel om, att de makthavande vitfinska kretsarna absolut trodde på Tysklands seger i det andra världskriget. Tidningarna talade öppet om, att det tyska krigståget skulle vara över efter några månader och att Sovjetunionen totalt skulle krossas. Den finländske journalisten Aminoff blev mycket överraskad, då Dagens Nyheters representant år 1942 frågade honom, om inte Finland tänkte på en separatfred. Nej, en sådan fråga existerade inte! Det behövs två parter för att sluta fred – men snart skulle det icke existera någon Sovjetunion mer. I denna glada förväntan avslöjade nu de finländska reaktionärerna sina verkliga mål, som de hittills hade försökt dölja bakom ”demokratiskt” prat. Vi citerar här några uttalanden.

Mannerheim i dagordern den 10 juli 1941: ”Under finska frihetskriget 1918 gav jag Finlands folk på ömse sidor om vår östra gräns löftet att icke sticka mitt svärd i slidan förrän Finland och Fjärrkarelen var fria. Jag svor denna ed i den finska bondearméns namn, förlitande mig på dess tappra män och offerviljan hos Finlands kvinnor. I 23 år har Fjärrkarelen bidat infriandet av detta löfte ...” – Samma talare den 4 juni 1942 vid Hitlers besök i Finland i anledning av fältmarskalkens 75-årsdag: ”Jag behöver knappast framhålla vilket värde vi skänker den omständigheten, att det stortyska rikets främste man velat hedra min märkesdag med sin närvaro och därmed ge eftertryck åt det vapenbrödraskap som en hård gemensam kamp knutit mellan Tysklands väldiga och ärorika härsföretag och vårt lilla lands armé. Jag ser i detta en borgen för kommande framgångar och för den slutliga segern för den sak som mänskligt sett borde ligga Europas – för att icke säga världens – civiliserade folk närmast om hjärtat.”

Av dessa uttalanden ser man, att Mannerheim alltid har varit anhängare av Östkarelen annekstion och av ”korståget” mot Sovjetunionen och att han var övertygad om Tysklands seger i det andra världskriget.

Minister *Väinö Tanner* i en intervju för tyska pressen i Wien september 1941. ”Syftet med detta krig är för oss *som står i intimaste vapenbrödraskap med Tyskland* att skapa en bättre framtid för den kommande generationen. Framförallt måste den skadliga verkan som bolsjevismen utövat på de europeiska folken utrotas för all framtid. De hittillsvarande framgångarna visar, att vi är på bästa väg mot målet Vi hyser intet tvivel om att vi tillsammans med Tyskland och de övriga med det tyska riket vänskapliga makterna skall föra *kampen för den europeiska kulturen till ett lyckligt slut.*” (!!)

I sitt tal i Tammerfors den 30 juli 1941 godkände Tanner Östkarelen erövring med den reservationen att bytet skulle tillfalla staten och inte privata profitörer. I sitt radiotal den 9 september 1941 på finska och tyska förkunnade Tanner, *att bolsjevismen helt måste förintas, innan Finland kunde tänka på fred.* Följande dag förklarade han inför de socialdemokratiska parti- och fackföreningsledarna, att det var omöjligt att tänka på fred med de nuvarande ryska makthavarna. Dessutom försäkrade han för detta socialdemokratiska ledarmöte, att Förenta Staterna icke skulle komma med i kriget. Mötet förklarade också, att det betraktade ”landets kommande öden som löftesrika”. – Den 14 oktober 1941 talade Tanner i Vasa och underströk, att det under inga omständigheter kunde bli tal om att sluta fred med Sovjetunionen. ”Dessutom råder det intet tvivel om att Sovjetunionen kommer att förlora sitt krig med Tyskland. En med bolsjevikerna ingången fred skulle sålunda vara betydelselös.” Ministern uttalade sin glädje över att ”få leva i en värld, där stora och ädla värn väntade.”

Dessa citat torde tillräckligt bevisa, att de vitfinska ledarna ingalunda betraktade sitt krig som ett ”separatkrig” utan såsom en del av de reaktionära makternas krig mot Sovjetunionen. Tanners profascistiska inställning kommer också klart fram i hans uttalanden.

Riksdagens talman *Hakkila* (socialdemokrat) i ett tal den 20 juli 1941: ”Lugnt och fullt realpolitiskt formar vi av det *livsrum*, som av naturen är vårt och som vår stam har röjt, ett land som är större än vårt tidigare men som tillhör endast oss.”

I detta tal framfördes kravet på ett Stor-Finland klart och tydligt.

För vad kämpar egentligen Vit-Finland? Alla inser att om Hitler skulle segra det skulle vara slut med folkfriheten inte blott i det övriga Europa men även i Finland. Trots detta försöker de vitfinska propagandisterna göra gällande, att Finland kämpar för de nordiska folkens frihet. *Eirik Hornborg* säger i sin broschyr ”Varför kämpar Finland” bland annat följande: ”Finlands roll som *Skandinaviens förmur mot öster* har sannerligen icke varit en teatralisk pose utan reellt innehåll; vi har kämpat och vi kämpar ånyo för vår egen säkerhet och samtidigt för *Sverges och Norges*.” Och han fortsätter på tal om Storbritannien: ”Om konstellationen hade varit en annan och ödet fogat, att nämnda makt hade blivit vår bundsförvant i kampen mot Ryssland, så hade i närvarande stund varm vänskap varit rådande mellan Finland och det brittiska riket.” Herr Hornborg vill med andra ord ha sagt, att Finland (d. v. s. den finländska överklassen) kämpar mot Sovjetunionen och som sina bundsförvanter godkänner alla dem som gör detsamma. *Han anser alltså, att den finska statens funktion består däri, att den för ett evigt krig mot Sovjetunionen.*

En sådan uppfattning är naturligtvis icke förenlig med det finska folkets intressen. En överklass, som inte har något annat mål för sin regim än ett evigt krig, har själv dömt sig till undergång.

Den finska arbetarklassen har också förstått, att dess fiende ingalunda är Sovjetunionen utan dess egen överklass. Då de finska vitgardisterna har skrutit över, att de nu i två års tid har stått med för fot gevär, utan att företaga nämnvärda krigshandlingar så beror detta utom på Röda arméns motstånd även på motståndet från det finska folkets sida. Samtidigt som kriget på fronterna har stannat av, har kampen inom Finland fortsatt med oförminskad kraft. Förgäves har de vitfinska propagandisterna skrikit om den enastående enigheten inom folket i fråga om krigsdeltagandet på Hitlers sida. De överfyllda fängelserna och koncentrationslägren talar ett annat språk. Då och då sipprar det även ut nyheter om finska partisaners verksamhet, nyheter om missnöjet inom armén, nyheter om illegala tidningar, nyheter om häktningar bland den finska kultureliten, nyheter om soldater som har gått över till Röda armén, nyheter om sabotageverksamhet – kort sagt: nyheter om det växande missnöjet inom folket. De bankmän och industriledare, som har bildat Finlands regering, känner marken gunga under sina fötter. De har för genomförandet av sitt ”realpolitiska” program belastat det finska folket med skulder på 50 miljarder, de har förorsakat att 100.000 finska män mist sina liv, de har sått armod och elände omkring sig och de fruktar den stund, då deras husbonde Adolf Hitler faller, och de skall stå öga mot öga med det utpinade finska folket.

IX. Sverge och Finland

Det är många trådar som binder samman Sverge och Finland. Under århundraden har deras folk levat under samma regim. Fortfarande finns det 350.000 svensktalande inom Finlands gränser. Den tidigare finländska litteraturen och vetenskapliga avhandlingar har till största delen författats på svenska. Både i de svenska och finska skolorna läses fortfarande Runebergs och Topelius verk. De ekonomiska och kulturella förbindelserna mellan Sverge och Finland har varit livliga.

Trots detta finns det vanföreställningar och politiska handlingar, som icke har varit ägnade att främja de finska och svenska folkens närmande till varandra. Grundorsaken till detta har varit den vita regimens chauvinistiska karaktär samt de tongivande svenska kretsarnas ensidiga partitagande för de finländska krigsäventyrarna och reaktionärerna.

Både i Finland och Sverge har överklassen arbetat för att slå en kil mellan de finska och svenska folken. Språkstriden i Finland har framställts på ett vilseledande sätt i båda länderna. Det finns inget hat mellan de finsk- och svensktalande folkgrupperna i Finland. Den fattiga svensktalande fiskar- och småbondebefolkningen vid de finska kusterna har samma bekymmer för sin existens som de finsktalande arbetarna och småbrukarna, och ett gott förhållande råder mellan dessa grupper, som samarbetar i de finländska arbetarorganisationerna. De finska socialisterna har alltid försvarat den svensktalande minoritetens fri- och rättigheter mot de finska chauvinisternas angrepp. Inget förtryck mot den svenska befolkningen i Finland har heller förekommit i språkligt hänseende. ”Språkstriden” i Finland har i verkligheten varit en kamp om tjänstemannaplatser mellan den finsktalande och svensktalande bourgeoisin. Folket har ingenting med den att göra. Det är det sociala förtrycket och krigseländet, som bekymrar den svenska befolkningen i Finland i lika hög grad som den finska. Det är finlandssvenskarnas största problem. Och för dess lösande har den svensktalande överklassen i Finland ingenting gjort. Dess politik är densamma som den finsktalande bourgeoisins politik.

Då de svenska tidningarna skriver om finlandssvenskarna, menar de med denna benämning nästan undantagslöst den svensktalande överklassen i Finland och icke det verkliga svensktalande folket. Detta är desto mera märkvärdigt, som den svenska överklassen i Finland icke är svensk till nationaliteten utan blott till språket. Denna klass uppkom under den tid, då det finska folket var undertryckt både i socialt och språkligt hänseende och svenska var överklassens språk i Finland. Både tyska, ryska, baltiska, finska och judiska adels- och borgarsläkter tillägnade sig då svenskan som modersmål. Genom den motrevolution, som skedde i Finland 1918, lyckades denna internationella överklass bevara sin på allt sätt orättmätiga maktställning i landet. I Finlands tyska orientering har denna överklass spelat en framträdande roll. Den svenska allmänheten behöver bara läsa Estlanders ”Elva årtionden ur Finlands historia” eller de otaliga .hjältedagarna” om jägarrörelsen för att få bevis på det. Dessutom har ju denna överklass behärskat nyckelställningar i Vit-Finlands krigsregering. Witting och Ramsay har haft utrikesministerposten och som inrikesminister har fungerat tidigare Saarkommissarien Ehrnrooth med den illa beryktade gestapochefen Anthoni som sin närmaste man. Den svenska överklassens förbindelser med lapporörelsen har redan berörts i denna bok. Genom den fick den på presidentposten ärkereaktionären Svinhufvud, som med sina åtgärder förberedde kriget mot Sovjetunionen.

Det borde vara klart för det svenska folket, att den finska arbetarklassen icke anser en överklass, som har förorsakat så mycket lidande för det finska folket vara någon ”nationell minoritet” bara därför att den råkar tala svenska. Ofta har man dock lagt märke till, att de

svenska borgerliga och socialdemokratiska tidningarna med ”demokrati” menar, att denna överklass borde få bevara sin maktställning i Finland. Man glömmer då, att denna folkgrupp inte blott är det finska folkets fiende, utan i lika hög grad den finlandssvenska befolkningens. Genom att understödja chauvinistiska rörelser hotar den svenskarnas intressen. Och genom sin tyska orientering avlägsnar den det finska folket från de skandinaviska folken.

Det finska folket har varit fast övertygat om, att Sverige för en uppriktig fredspolitik, och det har hoppats, att dess egen regering skulle följa den svenska regeringens exempel. Därför spreds i maj 1941, då den svenske utrikesministern Günther besökte Helsingfors, ett rykte, att den svenska regeringen ansträngde sig för att hålla Finland utanför kriget under Hitlers blivande härtåg mot Sovjetunionen, som redan då var ett allmänt samtalsämne i Finland. Stor blev besvikelsen, då detta rykte visade sig vara falskt. De glädjerop, som den tysk-vänliga svenska pressen höjde i anledning av kriget, och den tyska division, som transporterades genom Sverige till Finland, fick mången finsk arbetare att bittert yttra: ”Sverige vill kämpa mot Ryssland ända till den sista finnen”.

Det såg ut som om de ledande svenska kretsarna 1941 delade de finländska ledarnas tro på Hitlers seger. På annat sätt kan man inte förklara den hets, som i svenska tidningar fördes mot de finska fredskämparna. De sex riksdagsledamöterna, som motsatte sig förbundet med Hitler, utsattes i de svenska tidningarna – och särskilt i de socialdemokratiska tidningarna – för en smutskastning, som söker sin like. ”Skurkar” och ”den ökända sex- mannagruppen” var den benämning, som ofta förekom mot dessa rakryggade representanter för den finska arbetarklassen. Senare blev det visserligen en förändring i tonfallet – de svenska arbetarnas och kulturpersonligheternas protester mot den grymma behandling de politiska fångarna i Finland utsattes för, hjälpte säkert till att åstadkomma denna förändring – men propagandan har dock lämnat tydliga spår efter sig. Den har ökat misstänksamheten hos de finska arbetarna gentemot de tongivande svenska kretsarna. Detta har sin betydelse därför att det är föga troligt, att finska folket efter det stora blodbadet vill ha den vita regeringen kvar, och då kan ju även ”den ökända sexmannagruppen” få någonting att säga om de finsk-svenska relationerna. Det vore ödesdigert, om de ledande svenska kretsarna anser goda förbindelser mellan Finland och Sverige vara beroende av att reaktionärerna har makten i Finland. Vissa svenska tidningars försök att rentvå Svinhufvud och Mannerheim och vältra skulden för den fascistiska politiken på det underkuvade finska folket är inte heller ägnat att skapa gott förhållande mellan Sverige och Finland i framtiden. Sovjetregeringen har i detta hänseende visat sig ha bättre kännedom om de finska förhållandena. Den har aldrig beskyllt det finska folket för vitgardisternas brott.

Glädjande nog finns det dock i Sverige kretsar, som förstår, att man icke skall äventyra de goda förhållanden, som alltid har rått mellan det svenska och finska folket, med ett partitagande för den vita regeringen. Envoyén Einar af Wirsén har i sin lilla skrift ”Finlands framtid” varnat den svenska opinionen för ett sådant misstag. Och i en uppmärksammat artikel ”Finlands väg” i Dagens Nyheter den 5 mars 1943 skrev dr Johannes Wickman följande ord, som det är värt att citera i detta sammanhang:

”När Sovjetunionen utsattes för det väntade tyska angreppet i juni 1941 lämnar både Sverige och Finland stöd åt angriparen: Sverige genom att transitera en tysk division från Norge till Finland, Finland genom att delta med sin krigsmakt och upplåta sitt område till anfallsbas för tyska styrkor. Den finska neutralitetspolitiken hade i förlitande på Tysklands seger i världskriget utmynnat i ett finskt-tyskt krig, som uppgavs ha till syfte att skapa trygghet och frihet för Finland genom att krossa bolsjevismen. När företaget började bli vittutseende och utgången oviss övergick man till fiktionen att Finland 'Icke deltar i storkriget'. Under stigande

oro bland befolkningen kämpar de officiella kretsarnas politik i verkligheten för Hitlers diktatur över Europa. Detsamma gäller Hitlers övriga vapenbröder. Om Tyskland segrade, skulle kanske dessa länder få en något komfortablare tillvaro än t. ex. Norge. Men för sina folks frihet kämpar de inte. – Nordens färger kan inte föras i en sådan strid.”

I detta uttalande har Finlands ställning i det andra världskriget klart och tydligt preciserats. Samma tankegångar har framförts av professor Torgny Segerstedt i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning. Dessa bättre representanter för den svenska pressen har gått i bräschen mot den både för Finland och Sverge olyckliga föreställningen, att ”svenska intressen” fordrar understödandet av den finländska krigspolitiken. Tvärtom är ju de nordiska staternas trygghet beroende av att Finland för en utpräglad fredspolitik och understöder de skandinaviska folken i deras kamp mot aggressiva makter, som försöker störa freden i Nord-Europa. Norges utrikesminister Tryggve Lie och det fria Danmarks ledare Christmas Möller har också klart uttalat sin förhoppning om ”ett fritt och demokratiskt Finland”, som skulle stå i gott förhållande till Sovjetunionen på samma sätt som Norge och Danmark. Och den underjordiska norska tidningen ”Friheten” skriver i sitt 37:e nummer 1943 följande ord, adresserade till det finska folket:

”Freden vil også en gang komme til det finske folk. Vi er sikker på at det vil vite å sette sine ledere på den plass de fortjener. Opp av alla lidelse, sorger og savn, vil det stå et nytt Finland. Krigens redsler vil bli glemt sammen med de folk som førte landet opp i elendigheten. Når disse ledere er borte, er vi sikker på at også vårt folk vil hilse et samarbeid med Finland med giede, for med dem forsvinner også drømmene om å ta fra oss nordmenn noe av landet vårt for å gjøre Finland stort og mektig. Den strøm av sympati som falsk agitasjon skapte i oss i 1939-40 vil gjenoppstå som en ekte følelse skapt ut fra virkelig reel vilje til samarbeid mellom våre to folk.”

Det finns säkert motsvarande känslor gentemot det kämpande norska folket hos finnarna. Och det finska folket hoppas, att den vänskap, som det svenska folket har visat gentemot det finska, skall växa i kraft, då de progressiva krafterna åter tar makten i Finland. Så länge Finland är tummelplats för internationella äventyrare, är Nordens frihet och fred alltid i fara. Först då ett fritt och demokratiskt Finland har skapats, då det finska folket självt får besluta om sina öden, kan de nordiska folken med tillit betrakta framtiden. En förändring i den finska regimen är inte blott ett norskt och danskt utan även ett svenskt intresse.

X. Finska folkets framtid

De vita begynte sin regering med ett stort blodbad. Då detta skrives, håller de på att avsluta sin regim med ett ännu större blodbad.

Under fyra och ett halvt år har det finska folket suttit i ett militärt tukthus utan att kunna göra sin röst hörd. I dess namn har en diktatorisk klick talat, som tänkt mera på sin maktställning än på Finlands framtid. De vita har också fattat sitt krig som ett klasskrig och inte såsom ett nationellt frihetskrig. De har fullföljt sina traditioner från inbördeskriget 1918 och begagnat sig av krigstillståndet för att underkuva den finska arbetarklassen och förverkliga förbundet med de fascistiska makterna i Europa. Det finska folket, som väl minns det förgångna, allt det, som har hänt mellan två världskrig, väntar ingenting gott av den vita regeringen. Det hoppas endast, att denna regering så fort som möjligt skall försvinna från den politiska arenan. Det vill ha en demokratisk fredsregering, som skall förverkliga den finska arbetarklassens innersta önskan om fred och samarbete med sovjetfolken, bland vilka de närbesläktade karelarna och esterna befinner sig. Det väntar på frihet från nöd och fruktan.

Det är en dyster bild, som framträder för våra blickar vid studiet av Finlands nyaste historia. Ett folk, som har hört till de mest framstegsvänliga i Europa, har på ett brutalt sätt underkuvats med utländsk hjälp av en reaktionär överklass, som sedan har tvingat sina undersåtar att gå världsreaktionens ärenden. Det bildningstörstande folket har i press, litteratur, radio och skolor översvämmats med en falsk världsbild och ensidig propaganda. Den vänskap som under gemensamma öden och under gemensam kamp mot det tsaristiska väldet hade uppstått mellan det finska och ryska folket, har med hjälp av en hatfull och lögnaktig propaganda förvandlats till fiendskap mellan två länder, som har så många gemensamma intressen och av naturen har bestämts att alltid leva sida vid sida. Vägen till fiendskapen mellan det vita Finland och Sovjetunionen har gått över finska arbetares lik. Eliten av den finska arbetarklassen har fysiskt tillintetgjorts 1918, under lappotiden i början av 1930-talet och under kriget i början av 1940-talet. Tusentals finska socialister har brutits ned i de fruktansvärda finska fångelserna, och en politisk polis, som inte står någon utländsk efter i brutalitet och hänsynslöshet, har rensat ut antifascisterna ur de legala partierna och tvingat de demokratiska politikerna att antingen draga sig tillbaka eller gå i landsflykt. Den vitfinska statens beroende av det nazistiska Tyskland har blivit uppenbart för alla objektiva bedömare.

Den finska fascismen har en särställning bland alla fascistiska regimer. Den har icke gått över till enpartisystem och inte heller avskaffat parlamentet. Men trots detta är fascismen en verklighet i Finland. Den har övertagit makten i landet genom en slug infiltrationsmetod: fascisterna har smugit sig in i alla formellt demokratiska partier och genom dem placerat sina män i nyckelställningar inom den finska förvaltningen. Samtidigt har antifascisterna – både socialdemokratiska och borgerligt liberala – avlägsnats från viktiga poster. Arbetarrörelsen har lamslagits genom ”kampen mot kommunismen”. Resultatet har blivit ett mycket elastiskt system: samtidigt som man har bedragit västmakterna med demokratiska fraser, har man förverkligat en utpräglat fascistisk politik. ”Rösten är Jakobs, men händerna är Esaus.”

Det har dröjt länge, innan den vita regimens rätta karaktär har blivit klar för de borgerligt demokratiska länderna. Trots alla de justitieförbrytelser, som har skett i Finland, trots den ohyggliga behandling som alla oppositionella element har utsatts för, trots grymheter mot krigsfångarna och de finska socialisterna har den amerikanska och västeuropeiska pressen fortfarande kallat Finland för en demokratisk rättsstat. Inte ens vetskap om att den borgerliga demokratins främste man, president Ståhlberg, har blivit så illa behandlad, har rubbat dessa

maktens tro på det vita Finland. De har ansett det helt naturligt, att parlamentarismen fungerar även om statspolisen bestämmer, vem som får kandidera i riksdagsvalen och häktar alla de riksdagsledamöter, som vägrar att godkänna en fascistisk politik. Men i längden kan inte en falsk propaganda, som saknar verklighetens grund, lyckas. Under kriget mot Sovjetunionen har den vita regimen kommit i en återvändsgränd. Den har avslöjat sig som Hitlers drabant. Den har uppträtt som anhängare av ett erövringskrig och med sin inre politik under kriget bevisat, att den representerar ett fascistiskt och ingalunda demokratiskt styrelsesätt. För den, som känner till de inre finska förhållandena, har det varit klart, att demokratin krossades på våren 1918 med den finska arbetarklassen. Men det är av vikt, att det riktiga sakförhållandet nu genom den vita regeringens handlingar har blivit klarlagt för den demokratiska världsoinionen.

De vitas maktövertagande 1918 var en motrevolution, som störtade det tidigare så revolutionära och progressiva finska folket i trældom och förnedring. Med hjälp av tyska trupper kunde då landets överklass, som härstammar från den svenska och tsarryska tiden, bevara sin maktställning. Denna maktställning är onaturlig och strider mot all social rättvisa. Finska folket har heller aldrig uppgivit kampen mot sina förtryckare. De vitas stat har varit i ständig gungning, ett näste för social och politisk oro. Den finländska överklassen har kunnat regera blott med utländska reaktionärers understöd. Då tsaren var borta, vände denna överklass sig till kejsar Wilhelm för att få hjälp mot det finska folket. Efter Tysklands nederlag i första världskriget sökte den skydd hos de franska och brittiska antisovjetiska reaktionärerna. Sedan blev Adolf Hitler dess skyddsängel. Alltid har den varit färdig att sälja sitt land och sitt folk till den högstbjudande. Då den talar om Finlands frihet, menar den överklassens frihet att förtrycka det finska folket. Den skulle godkänna även sovjetregeringen som bundsförvant om denna bara vore villig att träda i tsarens ställe såsom skyddare av den gamla överklassens privilegier. Men då detta icke kan komma i fråga, fortsätter den desperat sitt krig mot den stora grannen. Den har sammanbundit sitt öde med Adolf Hitlers så starkt, att den inte mera kan bli fri från honom. Den står och faller med Hitler.

Finlands framtid beror nu på kraften hos dess arbetarklass. Den 26-åriga vita regimen har lämnat efter sig spår, som är nästan lika fruktansvärda som den tyska nazismens. Särskilt efter lapporörelsen på 1930-talet har mörkläggningen inom landet varit konsekvent genomförd. En rationell politisk uppfostran av folket har varit nära nog omöjlig och har begränsat sig till en relativt liten del av arbetarklassen. Finnarna är dock ett mycket segt och dugligt folk. Förtrycket har skapat en fanatisk motståndanda och nya arbetarledare har alltid vuxit upp och trätt i de ”fallnas” ställe.

En ansevärd mängd finnar har alltid bott i Leningrad-området och efter 1918 har en ständig ström av finska arbetare vandrat österut undan politiska förföljelser och arbetslöshetseländet. Finnarna är bl. a. talrikt representerade i Röda armén. Då den nya författningen godkändes i Sovjetunionen vid årsskiftet 1943-44, kunde den finsk-karelska republikens regering meddela, att särskilda finsk-karelska truppförband genast skulle upprättas. Den framtida utvecklingen i Finland beror dock huvudsakligast på arbetarklassen i ”moderlandet”, fastän karelarna rent principiellt sett har lika stor rättighet att förena Finland med sin republik som finnarna har rätt att förena Karelen med Finland.

Den finska arbetarklassen har aldrig fordrat Finlands förenande med Sovjetunionen. Både O. V. Kuusinen, Mauri Ryömä och ”sexmannagruppen” har velat bevara Finland som en självständig stat. Deras program har varit en förändring i den finska regimen. De har velat oskadliggöra de fascistiska organisationerna i Finland, de har fordrat återställandet av finska

folkets demokratiska rättigheter och full rörelsefrihet för den finska arbetarklassen. De har fordrat, att landets utrikespolitik skall sträva till fred och samarbete med Sovjetunionen, därför att vänskap med Sovjetunionen är nödvändig för fredens bevarande i Nord-Europa och naturlig med hänsyn till Finlands geografiska läge. De vitas politik har motarbetat det finska folkets intressen även såtillvida, som vänskap och samarbete med Sovjetunionen är nödvändig för Finlands ekonomiska och kulturella utveckling.

Den nazistiska propagandan har försökt skrämja opinionen i Skandinavien med påståenden, att "de röda" vill tillintetgöra finska folkets frihet, "krossa den finska intelligensen" och till och med "deportera största delen av folket till Sibirien!" Hur sådana lögnar har kunnat vinna fotfäste i Finlands grannländer, är en gåta för varje finsk socialist. Det är just för finska folkets frihet som de röda, socialisterna, kämpat och kämpar. De vill trygga landet och folket mot rovgiriga äventyrarens angrepp, de vill stabilisera de inre förhållandena i landet, slå ner fascistiska rörelser och göra slut på mäktiga kapitalisters privatarméer och privatpolitik, som har förorsakat så fruktansvärda lidanden för det finska folket. De vill omdana Finland till en verkligt demokratisk rätts- och kulturstat. De vitas regim har störtat landet i armod och förnedring. De socialistiska arbetarna vet, att ett väldigt återuppbyggnadsarbete behövs för att lyfta landet upp ur eländet. De är fullkomligt på det klara, att alla tillgängliga krafter inom Finland skall användas för den nya statens uppbyggande. Alla dugliga krafter behövs för detta återuppbyggnadsarbete. Demokrater av Ståhlbergs typ och den finska intelligensen har ingenting att frukta från de rödas sida. Det är bara de brottsliga och samhällsfarliga fascistelementen, som de röda vill oskadliggöra.

Det tidigare så fattiga Finland har genom industrins och gruvdriftens utveckling blivit ett rikt land. Hittills har dock icke det finska folket haft nytta av de naturrikedomar, som fallit på dess lott. Finland har varit en tummelplats för internationella rovjägare och äventyrare och dess folk har levat under socialt förtryck och fått blöda i vanvettiga krig för främmande intressen. Nu har förändringens dag kommit. Det finska folket vill ta landets öden i sina egna händer. Finnarna hoppas, att den förståelse och vänskap, som Sovjetunionens stora grundläggare Lenin alltid visade mot det finska folket, fortfarande lever kvar i Sovjetunionen, och att det olyckliga kriget skall resultera i varaktig fred och varaktigt samarbete mellan Finland och Sovjetunionen. Ett förbund mellan ett demokratiskt Finland och Sovjetunionen skulle garantera freden i Norden och skydda även de skandinaviska folken mot de olyckor som har drabbat dem under det andra världskriget. Vänskap mellan Finland och Sovjetunionen är därför ett allmänt nordiskt intresse.

Först då det finska folket har blivit av med sin i alla hänseenden reaktionära regim och kommit i ett vänskapligt förhållande till Sovjetunionen, kan det utveckla sin fulla kraft på det kulturella och ekonomiska området till mänsklighetens fromma.